

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของ
หอแจกอีสานเหนือ กรณีศึกษา: จังหวัดกาฬสินธุ์

THE FACTORS AFFECTING TO THE ARCHITECTURE CHANGES OF
MULTIPURPOSE HALL (HO CHAEK) IN NORTH-EASTERN REGION
OF THAILAND: CASE STUDY IN KALASIN PROVINCE

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2563
KMITL-2020-AR-M-003-014

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

THE FACTORS AFFECTING THE ARCHITECTURE CHANGES OF
MULTIPURPOSE HALL (HO CHAEK) IN NORTH – EASTERN REGION
OF THAILAND: CASE STUDY IN KALASIN PROVINCE

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF ARCHITECTURE PROGRAM IN INTERIOR ARCHITECTURE
FACULTY OF ARCHITECTURE
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG
2020

KMITL-2020-AR-M-003-014

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2020

FACULTY OF ARCHITECTURE

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
กรณีศึกษา : จังหวัดกาฬสินธุ์
THE FACTORS AFFECTING THE ARCHITECTURE OF MULTIPURPOSE
HALL (HO CHAEK) IN NORTH – EASTERN REGION OF THAILAND:
CASE STUDY IN KALASIN PROVINCE

นักศึกษา นายวรภาม คำดี
รหัสประจำตัว 58602033
ปริญญา สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา สถาปัตยกรรมภายใน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณินทร์ รักรวงศ์วาน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม -

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ลายมือชื่อ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิตร	ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณินทร์ รักรวงศ์วาน	ญาณินทร์ รักรวงศ์วาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิยะรัตน์ นันทะ	พิยะรัตน์ นันทะ

วัน / เดือน / ปี ที่สอบ 9 กันยายน 2563

สถานที่สอบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์รับรองแล้ว

ดร.

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อันธิกา สวัสดิ์ศรี)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

วันที่ 26 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2563

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ กรณีศึกษา: จังหวัดกาฬสินธุ์
นักศึกษา	นายวรภณ คำดี
รหัสประจำตัว	58602033
ปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมภายใน
พ.ศ.	2563
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.ญาณินทร์ รักวงค์วาน

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ภายในจังหวัดกาฬสินธุ์ วัตถุประสงค์ในการวิจัย 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ที่แสดงลักษณะของกิจกรรมการใช้งานภายในหอแจกที่เป็นรูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมของอีสานเหนือ โดยทำการศึกษาหอแจกในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งหมด 4 หอแจก หอแจกไม้แบบดั้งเดิม จำนวน 2 หอแจก และหอแจกสร้างใหม่อีกจำนวน 2 หอแจก เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกและส่งผลต่อการตัดสินใจสร้างหอแจกใหม่มาทดแทน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน และปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ เป็นผลมาจากจำนวนผู้ใช้งานในช่วงงานบุญเทศกาลประจำปี โดยหอแจกเกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ส่วน คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านผังพื้นที่ของหอแจก การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอย และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ หอแจกได้ถูกปรับปรุงพื้นที่ใช้สอยให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งาน รวมถึงปรับปรุงโครงสร้างเพื่อเสริมเรื่องความแข็งแรงของหอแจก และสามารถรองรับคนในชุมชนที่มีปริมาณมากขึ้น แต่ยังคงรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกเดิมไว้ รวมถึงการสร้างหอแจกใหม่เพื่อทดแทนและเพิ่มเติมหอแจกหลังเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Thesis	The Factors Affecting the Architecture Changes of Multipurpose Hall (Ho Chaek) in North – Eastern Region of Thailand: case study in Kalasin Province
Student	Mr. Worakan Lammdee
Student ID	58602033
Degree	Master of Architecture
Program	Interior Architecture
Year	2020
Thesis Advisor	Assist. Prof. Yanin Rungwongwan (Ph.D.)

ABSTRACT

The purpose of this research is to study factors affecting architectural changes of the Northeastern multipurpose hall (Ho Chaek) of Kalasin province. Research Objectives: 1) To study the factors affecting architecture changes of the Northeastern Ho Chaek. 2) To study the architecture change of the Northeastern Ho Chaek. 3) To provide guidance to preserve the architectural style of Ho Chaek. In contemporary architecture, that shows the kind of the activities in usage within the Ho Chaek that is a tradition style and culture of Northeastern. By looking around Kalasin province, there are two tradition Ho Chaeks and another two new Ho Chaeks total of four buildings. To study and compare the factors affecting to architecture changes of Ho Chaek. And affect the decision to build a new Ho Chaek to replace. By research tools including the surveys, observations and interviews. The result shows the socio-economic factors of the community and activity factors with usage it is the factors affecting architecture changes. As a result of the number of users during religious festivals. By the architecture changes in three parts is architecture changes in the floor plan of Ho Chaek, architecture changes in the functions and architecture changes in the activity with usage. Increasing living space in accordance with usage. Additionally, by restructuring Ho Chaek helps enhancing the strength of the Ho Chaek to support the increasing numbers of visitors in community that can still preserve an original style of Ho Chaek. Including build a new Ho Chaek to replace and additionally original Ho Chaek.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาในระดับปริญญาโทนั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้หลายอย่าง ได้เรียนรู้กับบุคคลอื่นได้ รู้จักบุคคลมากมาย ได้ทำงานร่วมกับพี่และน้องที่มีหลากหลายความคิดเห็น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผศ.ดร. ญาณินทร์ รักรวงศ์วาน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (KMITL) ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ความช่วยเหลือ สละเวลาและผลักดันให้เกิดความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการการสอบหัวข้อวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำและแนวทางในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ขอขอบคุณคณะอาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังทุกท่านที่สั่งสอนวิชาความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ และนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์นี้ รวมถึงเพื่อนๆ พี่ๆ ที่ให้กำลังใจจนทำให้การเรียนมีความสำเร็จลุล่วงไปได้

วรภาณ คำดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา ||| ๓๓๓ ||| ๓๓๓ ต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	i
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ii
กิตติกรรมประกาศ.....	iii
สารบัญ.....	iv
สารบัญตาราง.....	vii
สารบัญภาพ.....	viii
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.3.1 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล.....	5
1.3.2 ขอบเขตด้านการเลือกกรณีศึกษาในการวิจัย.....	5
1.3.3 ประเด็นการศึกษา.....	5
1.3.4 ช่วงระยะเวลาในการทำวิจัย.....	5
1.4 ขั้นตอนของการวิจัย.....	5
1.4.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษานำร่อง.....	6
1.4.2 ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาหลัก.....	6
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 ศาสนาพุทธในประเทศไทย.....	8
2.1.1 ศาสนาพุทธในประเทศไทย พัฒนาการและความเป็นมา.....	8
2.1.2 ศาสนาพุทธในเขตอีสานเหนือ.....	10
2.1.3 อาคารทางศาสนาพุทธในประเทศไทย.....	15
2.2 เศรษฐกิจสังคม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอีสานเหนือ.....	19
2.2.1 เศรษฐกิจสังคมของชาวอีสานเหนือ.....	19
2.2.2 ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอีสานเหนือ.....	20
2.3 การอนุรักษ์อาคารเพื่อการพัฒนา.....	29
2.3.1 หลักการและลักษณะการอนุรักษ์.....	29
2.3.2 แนวคิดการประเมินคุณค่าของอาคาร.....	30
2.3.3 การอนุรักษ์กับการพัฒนา.....	31
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	34
3.1 การเลือกกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูล.....	34
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่ไปใช้ประโยชน์ทางการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา IV ละต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	38
3.5 การตรวจสอบข้อมูล.....	38
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	39
4.1 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ.....	39
4.1.1 วิเคราะห์ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน.....	39
4.1.2 วิเคราะห์ปัจจัยทางด้านคุณค่าหรือปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่.....	41
4.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ.....	42
4.2.1 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านขนาดและผังพื้นที่ของหอแจกอีสานเหนือ.....	42
4.2.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกอีสานเหนือ.....	50
4.2.3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ของหอแจกอีสานเหนือ.....	59
4.3 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย.....	63
4.3.1 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือแบบดั้งเดิม.....	63
4.3.2 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือสร้างใหม่.....	66
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	72
5.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ.....	72
5.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน.....	72
5.1.2 ปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่.....	73
5.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ.....	74
5.2.1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านขนาดและผังพื้นที่ของหอแจกอีสานเหนือ.....	74
5.2.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกอีสานเหนือ.....	75
5.2.3 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ของหอแจกอีสานเหนือ.....	76
5.3 อภิปรายผลงานวิจัย.....	77
5.3.1 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือแบบดั้งเดิม.....	77
5.3.2 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือสร้างใหม่.....	77
5.4 ระเบียบวิธีในการศึกษา.....	79
5.4.1 กรณีศึกษา.....	79

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้ใช้เฉพาะเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา V และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

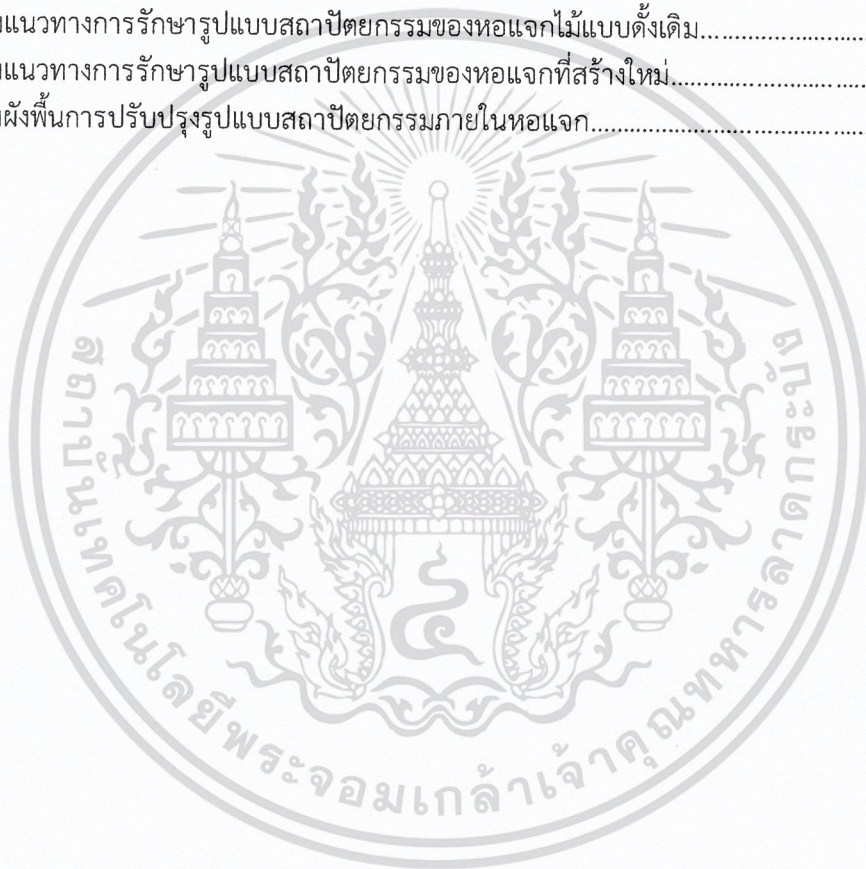
	หน้า
5.5 ข้อเสนอแนะ.....	79
5.5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ครั้งต่อไป.....	79
5.5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	79
บรรณานุกรม.....	81
ภาคผนวก ก. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	84
ภาคผนวก ข. เอกสารการนำเสนองานวิจัยและตีพิมพ์วารสารงานวิจัย.....	89
ประวัติผู้เขียน.....	97

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน.....	40
4.2 แสดงปัจจัยด้านคุณค่าหรือปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่.....	41
4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านขนาดและผังพื้นที่ของหอแจก.....	46
4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ ผสมผสานเทคโนโลยี.....	51
4.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ของหอแจก.....	61
4.6 แสดงแนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิม.....	63
4.7 แสดงแนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่สร้างใหม่.....	66
4.8 แสดงผังพื้นที่การปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในหอแจก.....	68

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา VII ละต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 หอแจก (เดิม) วัดศรีมณเฑียร.....	2
1.2 หอแจกวัดราชประดิษฐ์บ้านกระเตียน.....	3
1.3 หอแจกวัดกลาง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี.....	3
1.4 แสดงกรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	4
2.1 กิจกรรมที่ทำภายในหอแจก.....	10
2.2 เขตมหาวิสุคามวัดโพนนารูชะ - ลังกา.....	16
2.3 ผังส่วนกลางปราสาทหินวัดพนมวัน.....	16
2.4 พระภิกษุระหว่างเข้ากรรม.....	21
2.5 ข้าวที่นำมากองรวมกัน.....	21
2.6 ข้าวจีที่นำไปถวายพระ.....	22
2.7 พิธีการทำบุญพระเวส.....	22
2.8 การทรงน้ำพระพุทธรูป.....	22
2.9 การจุดบั้งไฟและการตกแต่งบั้งไฟเพื่อการแข่งขัน.....	23
2.10 ถวายภัตตรหารพระสงฆ์และแห่ทรายเข้าวัด.....	23
2.11 การทำบุญเข้าพรรษา.....	23
2.12 การนำอาหารวางแบไว้กับดินและการทำบุญในตอนเช้า.....	24
2.13 พาข้าวที่นำมาถวายพระเถระ.....	24
2.14 ทำบุญตักบาตรในวันออกพรรษา.....	25
2.15 ของที่ถวายวัดในวันทอดกฐิน.....	25
2.16 วิถีชีวิตคนอีสานในอดีต.....	27
2.17 การทำนาในอดีตของคนชนบทอีสาน.....	28
3.1 แสดงตำแหน่งของกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูล.....	35
3.2 หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์.....	35
3.3 หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์.....	36
3.4 หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์.....	36
3.5 หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกกต้อง ต.กุดหว้า อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์.....	37
4.1 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้ที่ยังไม่ได้ปรับปรุง วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่.....	44
4.2 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้ที่ปรับปรุงแล้ว วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่.....	44
4.3 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้ที่ยังไม่ได้ปรับปรุง วัดโพนนาดี.....	45
4.4 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้ที่ปรับปรุงแล้ว ชั้นล่าง วัดโพนนาดี.....	45
4.5 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้ที่ปรับปรุงแล้ว ชั้นสอง วัดโพนนาดี.....	46
4.6 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่.....	46
4.7 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ ชั้นสอง วัดกกต้อง.....	47
4.8 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ ชั้นล่าง วัดกกต้อง.....	47

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา VIII และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.9 แสดงเครื่องประดับตกแต่งภายในหอบจกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หอบจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	48
4.10 แสดงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและเครื่องประดับตกแต่งภายในหอบจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี.....	49
4.11 หอบจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	49
4.12 หอบจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกกต้อง.....	50
4.13 นำพัดลม เครื่องทำน้ำดื่ม และไฟฟ้าเข้ามาผสมผสานกับของเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	51
4.14 นำเตาแก๊สเข้ามาผสมผสานกับของเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	52
4.15 นำเครื่องกระจายเสียงเข้ามาผสมผสานกับของเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	52
4.16 นำน้ำประปาหรือบาดาลเข้ามาผสมผสานกับของเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	52
4.17 นำอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็นที่เก็บหนังสือพระไตรปิฎก วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	53
4.18 นำอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็นที่เก็บอาหารและเก็บอุปกรณ์ต่างๆ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	53
4.19 นำเอาโต๊ะเก้าอี้และม้านั่งสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่มีปัญหาสุขภาพใช้งาน วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	53
4.20 มีประตูเหล็กกันทางขึ้นลงเพื่อป้องกันสัตว์ขึ้นมาบนหอบจก วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	54
4.21 นำพัดลมติดผนังและพัดลมตั้งพื้นเข้ามาผสมผสานกับของเดิม วัดโพนนาดี.....	54
4.22 นำตู้เย็นเข้ามาผสมผสานกับของเดิม วัดโพนนาดี.....	54
4.23 นำเครื่องกระจายเสียงเข้ามาผสมผสานกับของเดิม วัดโพนนาดี.....	55
4.24 นำอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็นที่เก็บอาหารและเก็บอุปกรณ์ต่างๆ วัดโพนนาดี.....	55
4.25 นำโต๊ะเก้าอี้และม้านั่งมาใช้งานภายในหอบจก วัดโพนนาดี.....	55
4.26 ทำเคาน์เตอร์ล้างจานและเตรียมอาหารและชั้นวางจานชามภายในหอบจก วัดโพนนาดี.....	56
4.27 ประตูเหล็กกันทางเข้าออก วัดโพนนาดี.....	56
4.28 นำพัดลม เครื่องกระจายเสียงและไฟฟ้าเข้ามาผสมผสานกับของเดิม หอบจกสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	56
4.29 นำโต๊ะเก้าอี้และม้านั่งมาใช้งานภายในหอบจกสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	57
4.30 มีประตูเปิดปิดและหน้าต่างที่เป็นบานกระจกกรอบอลูมิเนียม หอบจกสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	57
4.31 นำพัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียงเข้ามาผสมผสานกับของเดิม หอบจกสร้างใหม่ วัดกกต้อง.....	57
4.32 นำเอากล้องวงจรปิด นาฬิกาติดผนัง นาฬิกาตั้งพื้นเข้ามาผสมผสานกับของเดิม หอบจกสร้างใหม่ วัดกกต้อง.....	58
4.33 นำโต๊ะเก้าอี้และม้านั่งมาใช้งานภายในหอบจกสร้างใหม่ วัดกกต้อง.....	58
4.34 นำอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็นที่เก็บอุปกรณ์และชั้นวางของ หอบจกสร้างใหม่ วัดกกต้อง.....	58
4.35 นำอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็นที่ชั้นวางพระพุทธรูป หอบจกสร้างใหม่ วัดกกต้อง.....	59
4.36 มีประตูเหล็กม้วนและงานกระจกกรอบอลูมิเนียมตรงทางเข้าออก หอบจกสร้างใหม่ วัดกกต้อง.....	59

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ความรู้ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา IX ละต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.37 หอแจกที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นเสาคอนกรีต วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	61
4.38 หอแจกที่มีการกั้นเป็นห้องเพื่อเก็บสิ่งของ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	61
4.39 หอแจกที่มีรั้วกั้นตรงบันไดขึ้นลง วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	61
4.40 หอแจกที่มีประตูเหล็กกั้นทางเข้าออก วัดโพชนาดี.....	61
4.41 หอแจกที่ยกใต้ถุนสูงและกั้นพื้นที่ใช้งานคล้ายชั้นบน วัดโพชนาดี.....	62
4.42 หอแจกที่ขยายพื้นที่ใช้สอยภายในหอแจก วัดโพชนาดี.....	62
4.43 หอแจกปูนสร้างใหม่เพิ่มเติมหอแจกเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	62
4.44 หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ทดแทนหอแจกเดิม วัดกกต้อง.....	62
4.45 การเสริมโครงสร้างฐานรากให้มีความแข็งแรง วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	63
4.46 การยกความสูงของหอแจกเป็นอาคารสองชั้น วัดโพชนาดี.....	64
4.47 การซ่อมแซมส่วนที่ผุกร่อนของผนัง วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	64
4.48 การต่อเติมส่วนที่ใช้ในการทำกิจกรรม วัดโพชนาดี.....	64
4.49 การปรับปรุงชั้นล่างโดยการทาสีใหม่ของหอแจก วัดโพชนาดี.....	65
4.50 การปรับปรุงหลังคาโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ทดแทนวัสดุเดิม วัดโพชนาดี.....	65
4.51 การคงโครงสร้างหลักและแผงหน้าของหอแจกไว้คงเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	65
4.52 ระดับความสูงของพื้นหอแจกใหม่ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	66
4.53 การเก็บรูปทรงของหลังคาของหอแจกไม้ไว้ วัดกกต้อง.....	67
4.54 การผสมผสานวัสดุในการสร้างหอแจกใหม่ วัดกกต้อง.....	67
4.55 แสดงส่วนที่ปรับปรุงหอแจกไม้ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	68
4.56 แสดงส่วนที่ปรับปรุงหอแจกไม้ชั้นล่าง วัดโพชนาดี.....	68
4.57 แสดงส่วนที่ปรับปรุงหอแจกไม้ชั้นสอง วัดโพชนาดี.....	69
4.58 แสดงระดับความสูงของหอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่.....	69
4.59 แสดงส่วนที่ปรับปรุงด้านกิจกรรมและการใช้งานพื้นที่ภายในหอแจกปูนผสมไม้ชั้นล่าง วัดกกต้อง.....	70
4.60 แสดงส่วนที่ปรับปรุงด้านกิจกรรมของหอแจกปูนผสมไม้ ชั้นสอง วัดกกต้อง.....	70
5.1 จำนวนผู้มาทำบุญประเพณีของชาวอีสานเหนือภายในหอแจก วัดกกต้อง.....	78
5.2 ผู้มาทำบุญประเพณีรดกบาตรพระสงฆ์ วัดกกต้อง.....	78

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิถีชีวิตคนไทยวัดมีความสำคัญมาก ซึ่งวัด คือ สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ศาสนพิธีต่างๆ ของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งศาสนสถานเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ในทุกศาสนา จำเป็นจะต้องมีอาคาร หรือพื้นที่ใช้ประกอบศาสนพิธี สำหรับศาสนาพุทธที่มีต้นกำเนิดในประเทศอินเดียและได้แพร่กระจายไปในหลายประเทศ สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีประเทศที่นับถือศาสนาพุทธนิกายหินยานอยู่ 4 ประเทศ คือ ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศพม่า และประเทศกัมพูชา ศาสนสถานและการใช้พื้นที่ของวัด แบ่งเป็น 3 เขต คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ เป็นที่ตั้งของสถูปเจดีย์ อุโบสถ เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เขตสังฆาวาส เป็นที่ตั้งของศาลาการเปรียญ ส่วนของกุฏิสงฆ์สำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณรจำพรรษา และเขตธรณีสงฆ์ เป็นส่วนฌาปนสถานเพิ่มเข้ามาด้วยเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชุมชน (สมคิด จิระทัศนกุล. 2544)

สังคมไทยเชื่อว่าพระภิกษุเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล พุทธแต่สิ่งเท็จจริง เป็นครูบาอาจารย์ ซึ่งวัดและคนในชุมชนมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของทุกคน พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของสังคมไทยไม่ว่าในทางที่เป็นมงคลและอัปมงคล วัดเป็นสถานที่ประกอบกิจการงานบุญต่างๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติธรรมสมาธิ เป็นสถานที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน งานเทศกาล ของชุมชน (ธรรมรัตน์ แววศรี. 2555) ส่วนที่ใช้งานมากที่สุดของคนในชุมชน คือส่วนของศาลาการเปรียญ ใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ซึ่งคนอีสานเหนือเรียกศาลาการเปรียญว่า “หอแจก”

“หอแจก” เป็นอาคารที่เป็นส่วนประธานหรือสิ่งก่อสร้างที่สำคัญของวัด หรืออาฮาม ในพื้นที่ที่ห่างไกลและมีความสำคัญในวิถีสังคมของคนอีสาน ซึ่งคำว่า “หอแจก” เป็นคำโบราณของคนอีสาน แต่ในปัจจุบันจะเรียกว่า “ศาลาการเปรียญ” ซึ่งเป็นภาษาทางการ แต่ก็มีมีการเรียกอาคารประเภทนี้ เช่น ศาลาโรงธรรม ธรรมศาลา

รูปแบบของหอแจกจะเชื่อมโยงกับวิถีสังคมดั้งเดิมของชนเผ่าที่เคารพบูชาผี เช่น กรณี “หลักฆ่าควาย” มีศาลากลางเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เรียกว่า “หอผี” “หอแก้ว” หรือ “หอเกร็ง” ของชนเผ่าลาวเทิงที่มีวิถีวัฒนธรรมมอญ เขมรข่า หรือกลุ่มวัฒนธรรมไท-ลาว โดยเฉพาะไตดำ ซึ่งมีหลักบ้านเป็นศูนย์กลางชุมชน บริเวณของวัดในภาคอีสาน และ สปป. ลาว บางส่วน “หอแจก” จะอยู่ในส่วนสำคัญของวัด อยู่ในส่วนประธานอยู่ในเขต พุทธาวาส สิมหรือโบสถ์ จะอยู่บริเวณคลองบึงหรือการสร้างมีขนาดเล็กๆ เพียงพอสำหรับการประกอบศาสนกิจเฉพาะของพระสงฆ์ ที่เรียกว่า “สิมน้ำ” หรืออาจไปใช้ร่วมกับวัดอื่นข้างเคียง จะไม่พบสิ่งก่อสร้างอย่างอื่นที่มีความสำคัญไปกว่าหอแจก ส่วนวัดที่สร้างขึ้นด้วยกษัตริย์ หรือเชื้อพระวงศ์ และเจ้าเมืองจะนิยมสร้าง วิหารเป็นส่วนประธานในวัด แทนหอแจกหรือสิม เมื่อพิจารณาตามการปกครอง และทางสังคมซึ่งเป็นไปได้ว่า การสร้างวิหารในภาคอีสานมีอิทธิพลมาจากภายนอก โดยเฉพาะวัฒนธรรมแบบราชสำนัก แต่มีความแตกต่างกับสมัยวัฒนธรรม ไท-ลาว ดินแดนแถบนี้ไม่มีกษัตริย์ปกครอง ดังนั้น รูปแบบและคติของช่างหลวง หรือราชสำนัก จึงมีอิทธิพลน้อยต่อรูปแบบของการสร้าง จะเห็นได้ว่ารูปแบบงานช่างทางสถาปัตยกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประติมากรรม จิตรกรรม ในอีสาน จะมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต่างจากภาคอื่นๆ (ตึก แสนบุญ. 2552)

ในด้านการใช้ประโยชน์ของหอแจกนั้น เป็นอาคารสาธารณะภายในวัด เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงชาวบ้านและพระสงฆ์เข้าด้วยกัน ในช่วงเทศกาลงานบุญ วันพระ ฟังเทศน์และกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาและของชาวบ้านตลอดทั้งปี หอแจก จะมีหอธรรมมาสน์ ตั้งเป็นศูนย์กลางซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของปราสาทที่ประทับของพระพุทธองค์ ขาดไม่ได้ คือ องค์ประธาน ถือเป็นศูนย์กลางของหอแจกที่ทำให้ครบไตรลักษณ์ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยส่วนประทับของพระพุทธรูปจะมีผนังปิดล้อม แต่ส่วนอื่นๆ จะเปิดโล่ง พระประธานที่อยู่ในหอแจกจะเป็นพระพุทธรูปสำคัญที่มีขนาดใหญ่

ในด้านรูปแบบงานช่างของหอแจกอีสาน จำแนกตามวัสดุก่อสร้างได้ 3 ประเภท คือ 1) แบบทรงเครื่องไม้ 2) แบบทรงเครื่องก่อ (ก่ออิฐถือปูน) 3) แบบทรงเครื่องไม้ผสมเครื่องก่อ หอแจกที่พบในภาคอีสานโดยเฉพาะชาว ไทย-ลาว นิยมทำหอแจกเป็นเครื่องไม้ แต่สภาพในปัจจุบัน “หอแจก” อีสานได้ถูกครอบงำด้วยรูปแบบ “ศิลปะแห่งชาติ” (ลุ่มน้ำเจ้าพระยา) โดนครอบงำผ่านมิติระบบการเรียนรู้ในทุกมิติ ทำให้คนอีสานโดยเฉพาะสมภารวัดซึ่งเป็น “ผู้สร้างและผู้ทำร้าย” ไม่เห็นคุณค่าจึงทำได้แค่ลอกเลียนให้เหมือนในกรุงเทพฯ (ตึก แสนบุญ. 2552)

ภาพที่ 1.1 หอแจก (เดิม) วัดศรีมณฑา บ้านคำฮี อำเภอมือง จังหวัดมุกดาหาร แบบทรงเครื่องไม้
ที่มา: <http://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/533-hor-jag.html>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1.2 หอแจกวัดราชประดิษฐ์บ้านกระเตียน อำเภอตระการพืชผล จังหวัด อุบลราชธานีแบบ
ทรงเครื่องก่อ (ก่ออิฐถือปูน)

ที่มา: <http://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/533-hor-jag.html>

ภาพที่ 1.3 หอแจกวัดกลาง อำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี แบบทรงเครื่องไม้ผสมเครื่องก่อ
ที่มา: <http://www.isangate.com/new/32-art-culture/knowledge/533-hor-jag.html>

ซึ่งทำให้รูปแบบของหอแจกของภาคอีสานในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากหอแจกในอดีตค่อนข้างมาก และมีการเสื่อมโทรมชำรุดตามกาลเวลา แต่ในขณะเดียวกันก็มีจำนวนผู้ใช้หอแจกและความต้องการพื้นที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น ทั้งทางจากพระสงฆ์ที่มีความต้องการจะพัฒนาวัด ทำให้เกิดการรื้อถอนและสร้างขึ้นมาใหม่โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของรูปแบบสถาปัตยกรรมหอแจกแบบดั้งเดิม ว่าควรรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไว้ แต่ให้คงความเหมาะสมและสอดคล้องกับพิธีกรรม พฤติกรรมการใช้งานตามวิถีชีวิตของคนอีสานในสภาพปัจจุบันต่อไป

ประเด็นคำถามการวิจัย

คำถามหลัก มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกของอีสานเหนือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำถามย่อย การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ มีลักษณะอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

จากที่มาของวัตถุประสงค์การวิจัย นำไปสู่การกำหนดกรอบการวิจัย ที่แสดงการเชื่อมโยงด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือในอดีต กับกิจกรรมการใช้งานของหอแจกอีสานเหนือในปัจจุบัน จึงทำให้มีการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือแต่ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือในอดีตและให้สอดคล้องกับกิจกรรมและพฤติกรรมการใช้งานหอแจกอีสานในปัจจุบัน

ภาพที่ 1.4 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งหวังการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือในอดีต และหาแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือในปัจจุบันให้ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมและสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานในปัจจุบัน เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งงานสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ โดยมี ขอบเขตของการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ

1.3.1 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

1.3.1.1 กลุ่มผู้ที่ใช้พื้นที่หอแจกในการทำกิจกรรมประจำวัน คือ กลุ่มผู้ใช้อาคารหอแจก

1.3.1.2 เจ้าอาวาสวัดและพระสงฆ์ภายในวัด

1.3.2 ขอบเขตด้านการเลือกกรณีศึกษาในการวิจัย

เนื่องจากผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาในการทำวิจัยในครั้งนี้คือ พื้นที่อีสานเหนือ ซึ่งมีจังหวัด 7 จังหวัด (หนองคาย, บึงกาฬ, เลย, อุดรธานี, หนองบัวลำภู, กาฬสินธุ์, ขอนแก่น) โดยเลือกจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอเขาวง เลือกวัดที่มีการก่อตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2350 – ปี พ.ศ. 2480 ซึ่งมีทั้งหมด 67 วัด ได้มีการสำรวจเบื้องต้น โดยมีกรอบในการเลือกวัดที่ยังมีอาคารหอแจกแบบดั้งเดิม จำนวน 2 หอแจก และวัดที่มีการสร้างหอแจกใหม่ทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม จำนวน 2 หอแจก ที่อยู่ในขอบเขตที่เลือก ดังนี้

1.3.2.1 หอแจกแบบดั้งเดิม วัดโพชนาติ บ้านโพชนาติ ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

1.3.2.2 หอแจกแบบดั้งเดิม วัดกลางกุตสิมคุ้มใหม่ บ้านกุตสิมคุ้มใหม่ ต.กุตสิมคุ้มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

1.3.2.3 หอแจกใหม่ทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม วัดกลางกุตสิมคุ้มใหม่ บ้านกุตสิมคุ้มใหม่ ต.กุตสิมคุ้มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

1.3.2.4 หอแจกใหม่ทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม วัดกกตอง บ้านกุตหว้า ต.กุตหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

1.3.3 ประเด็นการศึกษา

ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก และศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่เกิดจากปัจจัยต่างๆ รวมถึงการเพิ่มขนาดของหอแจกและส่วนที่มีการปรับปรุงหอแจกให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน

1.3.4 ช่วงระยะเวลาในการทำวิจัย

ผู้วิจัยเริ่มทำการวิจัยเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 – เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2563

1.4 ขั้นตอนของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อหาแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหอแจกในปัจจุบันและสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานหอแจก แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ การศึกษานำร่อง (Pilot study) และการศึกษาหลัก โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.4.1 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษานำร่อง

- ทำการสำรวจวัด จากรายชื่อวัดที่ขึ้นทะเบียนในช่วงปี พ.ศ. 2350 – ปี พ.ศ. 2480 เลือกพื้นที่วัดในจังหวัดกาฬสินธุ์และในเขต อ.กุฉินารายณ์ และ อ.เขาวง ทำการสำรวจหอแจกในแต่ละวัดที่มีหอแจกแบบดั้งเดิมและยังคงเป็นหอแจกไม้ จากจำนวน 10 วัดที่สำรวจ มีวัดที่ยังคงเป็นหอแจกไม้และยังใช้งานอยู่เพียง 3 วัด มีการปรับปรุงโครงสร้างและบูรณะเพื่อความแข็งแรงตามสภาพปัจจุบัน ได้เลือกวัดที่มีการปรับปรุงสถาปัตยกรรมของหอเจangkน้อย 2 หอแจก คือ วัดโพนนาดี บ้านโพนนาดี ตำบลหนองผือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์, วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ บ้านกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์, และสำรวจวัดที่มีการก่อสร้างหอแจกใหม่ทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม จำนวน 2 หอแจก คือ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ บ้านกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์, วัดกกต้อง บ้านกุดหว้า ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

- ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก สำรวจรูปแบบของหอแจกที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 หอแจก แสดงพื้นที่และเปรียบเทียบสถาปัตยกรรม ที่เป็นของเก่าที่ปรับปรุงใหม่กับรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่สร้างใหม่ ของแต่ละหอแจก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสำรวจข้อมูลต่อไป

1.4.2 ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาหลัก

- นำแบบผังพื้นที่เขียนแบบเรียบร้อยแล้ว ไปลงพื้นที่ภาคสนาม สังเกตการณ์ การใช้งานของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมประจำวัน คือ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้าของทุกเช้า ครบทั้งหมด 4 หอแจก ทำการถ่ายรูปในขณะการใช้พื้นที่ในส่วนต่างๆ เก็บเป็นข้อมูลต่อไป

- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมาทำกิจกรรมที่หอแจก ความคิดเห็นและความต้องการในประเด็นการเก็บรักษาและคงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบเดิม สามารถปรับปรุงโครงสร้างโดยใช้วัสดุใหม่เข้ามาทดแทน หรือต้องการหอแจกแบบใหม่ ว่าผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นอย่างไร และประเด็นที่ทำให้สร้างหอแจกใหม่ขึ้นมาทดแทนหอแจกเก่า ว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ตัดสินใจสร้างใหม่

- สรุปรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่มีการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยต่างๆ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ให้ข้อมูล ที่สามารถยอมรับได้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก เพื่อหาแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือแบบดั้งเดิม ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหอแจกในปัจจุบันและสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานหอแจกได้

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้รูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหอแจกในปัจจุบันและสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานหอแจกได้

1.5.2 ได้แนวทางการรักษาและยับยั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบดั้งเดิม และรับรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี ของคนอีสานเหนือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎี รวมไปถึงกระบวนการและวิธีการดำเนินการวิจัยเข้าด้วยกัน โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการรักษา รูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย โดยมีขอบเขตของการวิจัย 2 ประเด็นคือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ (2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือที่เกิดจากปัจจัยต่างๆ รวมถึงการเพิ่มขนาดของหอแจกอีสานเหนือ และส่วนที่มีการปรับปรุงหอแจกอีสานเหนือให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้ตั้งบนพื้นฐานของการรักษาและการอนุรักษ์อาคาร โดยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ศาสนาพุทธในประเทศไทย

2.1.1 ศาสนาพุทธในประเทศไทย พัฒนาการและความเป็นมา

2.1.1.1 ความสำคัญของพระพุทธรูปต่อสังคมไทย

2.1.1.2 ความสำคัญของพระพุทธรูปในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย

2.1.2 ศาสนาพุทธในเขตอีสานเหนือ

2.1.3 อาคารทางศาสนาพุทธในประเทศไทย

2.1.3.1 อาคารทางศาสนาพุทธ

2.1.3.2 ศาลาการเปรียญ หรือหอแจกอีสานเหนือ

ก. ประเภทและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ

2.2 เศรษฐกิจสังคม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอีสานเหนือ

2.2.1 เศรษฐกิจสังคมของชาวอีสานเหนือ

2.2.2 ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวอีสานเหนือ

2.2.2.1 ประเพณีของชาวอีสานเหนือ

2.2.2.2 วัฒนธรรมของชาวอีสานเหนือ

2.2.2.3 วิถีชีวิตของชาวอีสานเหนือ

2.3 การอนุรักษ์อาคารเพื่อการพัฒนา

2.3.1 หลักการและลักษณะของการอนุรักษ์

2.3.2 การอนุรักษ์กับการพัฒนา

2.3.2.1 การปรับปรุงอาคารอนุรักษ์แบบปรับปรุงเพื่อการใช้งาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1 ศาสนาพุทธในประเทศไทย

2.1.1 ศาสนาพุทธในประเทศไทย พัฒนาการและความเป็นมา

พุทธศาสนาที่มีในประเทศไทย มีต้นทางมาจากประเทศศรีลังกา ไม่ต่ำกว่า 800 ปี ซึ่งนิยมเรียก พุทธศาสนาแบบ “เถรวาท” มากกว่า “หินยาน” มีลักษณะคล้ายกับหลายประเทศที่นับถือในประเทศศรีลังกา เช่น การแบ่งพระภิกษุเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อรัญวาสี คือ พระที่อยู่ป่า เน้นการปฏิบัติกรรมฐาน กับ คามวาสี คือ พระที่อยู่ในเมืองหรืออยู่บ้าน เน้นด้านปริยัติ มุ่งศึกษาและรักษาคัมภีร์ทางพุทธศาสนา คนไทยมีการแบ่งแยกนับถือพระพุทธศาสนาค่อนข้างชัดเจน ระหว่าง การศึกษาตำรา กับ การปฏิบัติ ถึงแม้ว่าท่านอาจารย์พุทธทาสจะพยายามที่จะประสานการศึกษาและปฏิบัติเข้าด้วยกันและได้รับความสำเร็จระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมมากนักในปัจจุบัน

พระสงฆ์ในประเทศไทยมีการแบ่งอย่างเป็นทางการจะมี 2 นิกาย คือ มหานิกาย และ ธรรมยุต ซึ่งธรรมยุตนั้นเกิดขึ้นจากความพยายามปฏิรูปพุทธศาสนาเมื่อ 175 ปีที่แล้ว ส่วนมหานิกายนั้นประกอบไปด้วยพระสงฆ์ประมาณร้อยละ 80 ของทั้งประเทศ แต่พระมหานิกายนั้นมีแบบแผนการปฏิบัติหลากหลายไม่เป็นหนึ่งเดียว ควรจะเรียกว่า นิกายที่ไม่ใช่ธรรมยุต (non-dhammayut) เพราะใช้เรียกพระทั้งหมดที่ไม่ได้สังกัดธรรมยุตินิกาย ซึ่งในเวลานั้นมีหลาย “นิกาย” มาก แต่ภายหลังได้ถูกทำให้เป็นหนึ่งเดียวอย่างเป็นทางการ แต่ก็ยังมีจำนวนไม่น้อยที่มีแนวปฏิบัติและคำสอนเฉพาะตนแตกต่างจากพระสงฆ์ส่วนใหญ่ ในประเทศไทยยังมีพระสงฆ์ที่ไม่ใช่เถรวาท ได้แก่ พระสงฆ์จีนนิกายและอันนัมมิกาย แต่เป็นส่วนน้อย นอกจากนั้นยังมีพระภิกษุณี ซึ่งมีจำนวนหลายสิบล้านคน แต่ยังไม่ได้รับการรับรองจากมหาเถรสมาคม

พระสงฆ์ทั้งสองนิกายในปัจจุบันมีแนวทางการปฏิบัติและคำสอนคล้ายคลึงกันมาก แตกต่างในประเด็นปลีกย่อย ดังนั้น ประชาชนที่เลือกนับถือพระสงฆ์นิกายใดนิกายหนึ่งจึงมีความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่นับถือทั้งสองนิกาย ไม่ได้แบ่งแยก ทั้งมหานิกายและธรรมยุต ล้วนอยู่ใต้องค์กรสงฆ์เดียวกันโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรบริหาร มีตัวแทนของมหานิกายและธรรมยุตจำนวนเท่ากัน ส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งกรรมการคณะสงฆ์ของไทยได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐบาล และพึ่งพาอำนาจของรัฐในการรักษาเอกภาพในคณะสงฆ์ ส่วนสมเด็จพระสังฆราชนายกรัฐมนตรีย่อมมีหน้าที่เสนอชื่อผู้ที่สมควรเพื่อให้พระมหากษัตริย์สถาปนา ดังนั้นคณะสงฆ์กับรัฐบาลจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาไทยเมื่อเทียบกับพุทธศาสนาแบบเถรวาทในประเทศอื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับรัฐ จะเห็นได้จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ระบุว่าพระมหากษัตริย์ต้องเป็นพุทธมามกะ พิธีการของรัฐมักมีพิธีการทางพุทธศาสนาเกี่ยวข้อง จึงกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทยอยู่ทุกยุค แม้ไม่มีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งพุทธศาสนาไทยให้ความสำคัญกับพระสงฆ์มาก พระสงฆ์เป็นผู้นำทั้งทางธรรมและทางโลก มีการอบรมทางด้านศีลธรรมและการพัฒนาจิตวิญญาณ ยังมีการสงเคราะห์ประชาชนในเรื่องอื่นๆ ด้วย เช่น การศึกษา วัฒนธรรม การแพทย์ และการพัฒนาชุมชน ในปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทลดน้อยลง วัดไม่ได้เป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยเฉพาะในเมือง พระสงฆ์มีบทบาทด้านพิธีกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะงานศพ ด้วยเหตุนี้คำสอนพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีของผู้คนสมัยใหม่น้อยมาก การศึกษาสมัยใหม่ ตลอดจนสื่อมวลชนและระบบเศรษฐกิจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งเน้นความสำเร็จทางโลก เช่น ความมั่งคั่งร่ำรวย มีอิทธิพลมากกว่า ค่านิยม ทำให้คำสอนของ พระสงฆ์มุ่งเน้นความสำเร็จทางโลกมากกว่าการลดละกิเลส หรือการเข้าถึงความสุขทางจิตใจ

ชาวพุทธที่เป็นคนไทยให้ความสำคัญการทำบุญมาก สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ทาน ศีล ภาวนา การปฏิบัติทางศาสนาของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ เน้นที่การให้ทาน หรือการประกอบ พิธีกรรม มากกว่าการรักษาศีล ยิ่งการบำเพ็ญภาวนายิ่งลดน้อยลงมาก (พระไพศาล วิสาโล, 2555)

2.1.1.1 ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย มีดังนี้

1. เป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือสืบต่อมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งมีหลักฐานเป็น โบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น พระธรรมจักร ใบเสมา พระพุทธรูป ศิลาจารึก เป็นต้น
2. เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย พระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงไปในชีวิตไทยทุก ด้าน ทั้งทางด้านความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรม ดังนี้
 - 2.1 วิถีชีวิตของคนไทย มีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแสดงความเคารพ มีน้ำใจ กตัญญู ความอดทน เป็นต้น
 - 2.2 ภาษาและวรรณกรรมไทย เช่น ภาษาบาลี วรรณกรรมไตรภูมิ กาพย์มหาชาติ เป็นต้น
 - 2.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประเพณีไทยเกิดจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา เช่น การอุปสมบท ประเพณีทอดกฐิน แห่เทียนพรรษา เป็นต้น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้อง กับพระพุทธศาสนามีความผูกพันกับคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย
 - 2.4 ศิลปกรรมไทย วัดเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมไทย ทางด้านสถาปัตยกรรม การสร้าง เจดีย์ วิหารและพระปราง เช่น วัดพระศรีศาสดาราม (วัดพระแก้ว) ทางด้านประติมากรรม งานปั้น และหล่อพระพุทธรูป เช่น พระพุทธรูปลีลาในสมัยสุโขทัย พระพุทธชินราช ทางด้านจิตรกรรมภาพวาดฝา ผืนผนังและเพดานวัดต่างๆ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง วัดเบญจมบพิตร ซึ่งพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของ ศิลปะแขนงต่างๆ
3. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย มีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ เป็น ศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของสังคมไทย นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ ประกอบกิจกรรมของชุมชน
4. เป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้ชาวไทยได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา
5. พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของชาติไทย ที่คนไทยให้ความนับถือ ประกอบด้วย ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2.1.1.2 ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย

พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานมั่นคงในสังคมไทย วัดและพระสงฆ์มีบทบาทกับการ ดำเนินชีวิตของคนไทย วัดเป็นศูนย์กลางและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เป็นสถานที่อบรมจริยธรรม ทั้งทางการศึกษา ส่วนพระสงฆ์ทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนา สรุปลงได้ดังนี้

ด้านการศึกษา เป็นสถานที่เล่าเรียน โดยพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ ความรู้ แม้ในปัจจุบันพระสงฆ์ยังคงทำหน้าที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ด้านสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อทำบุญฟังธรรมเทศนา พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน

ด้านศิลปกรรม เป็นแหล่งรวมศิลปกรรมประเภทต่างๆ ตลอดถึง ถาวรวัตถุต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา (ธรรมรัตน์ แววศรี. 2555)

ภาพที่ 2.1 กิจกรรมที่ทำภายในหอแจก

ที่มา: <http://thammarat5263.blogspot.com/2012/12/>

2.1.2 ศาสนาพุทธในเขตอีสานเหนือ

ภาคอีสานเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้างเป็นระยะเวลายาวนาน ได้พบศิลาจารึกและหลักฐานที่กษัตริย์ล้านช้างได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาจำนวนมาก เป็นแหล่งสะสมวัฒนธรรมตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ส่วนในสมัยประวัติศาสตร์น่าจะแบ่งเป็นยุคได้ดังนี้

1. สมัยพุทธศตวรรษที่ 12-15 (ร่วมสมัยทวารวดี) พบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นจำนวนมากที่เป็นหลักฐานของพุทธศาสนา เช่น เสาหินขนาดใหญ่ เมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ และกระจายอยู่ทั่วไปทั้งแอ่งสกลนครและแอ่งโคราช และยังมีศิลาจารึกอักษิปัลลวะ (หรืออักษรรคฤณ) ที่กล่าวถึงศาสนาพุทธเป็นภาษาสันสกฤต

2. สมัยพุทธศตวรรษที่ 15-18 (สมัยขอมพระนคร) พบปราสาทหินขนาดใหญ่ เช่น ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และปราสาทหินขนาดกลางและขนาดย่อมกระจายอยู่ทั่วไปในภาคอีสาน นอกจากนี้ยังพบศิลาจารึกอักษรขอมโบราณที่เป็นภาษาสันสกฤตปะปนภาษาเขมร จนถึงบันทึกด้วยภาษาเขมรล้วนๆ บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับเทพเจ้าฮินดูและพิธีกรรมอันเนื่องด้วยเทวสถานและเทพเจ้าประจำเทวสถานนั้นๆ แสดงให้เห็นว่าในยุคนั้นศาสนาพราหมณ์ลัทธิเทวราชาได้แพร่กระจายไปทั่วอีสานอยู่ประมาณ 300-400 ปี

3. สมัยพุทธศตวรรษที่ 19-20 เป็นสมัยที่ไม่พบหลักฐานด้านโบราณคดี ไม่มีโบราณวัตถุ โบราณสถาน และศิลาจารึกที่ได้สร้างขึ้นในสมัยนั้น

4. สมัยพุทธศตวรรษที่ 20-23 (สมัยอิทธิพลอาณาจักรล้านช้าง) อาณาจักรล้านช้างครอบครองดินแดนภาคอีสานทั้งหมด โดยเฉพาะในแอ่งสกลนครและลุ่มน้ำโขง พบศิลาจารึกจำนวน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มากที่กษัตริย์ล้านช้างสร้างไว้ อักษรตัวธรรมและอักษรไทยน้อย ซึ่งเป็นอักษรที่รุ่งเรืองในอาณาจักรล้านช้าง บันทึกเรื่องราวพุทธศาสนา กล่าวถึงการอุทิศที่ดิน ข้างทาส และนางจันทน์ ถวายแก่วัดนั้นๆ

5. สมัยพุทธศตวรรษที่ 24-25 (สมัยอิทธิพลราชธานีไทย) นับตั้งแต่สมัยที่พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกกองทัพเข้ายึดอาณาจักรล้านช้างทั้ง 3 รัฐ คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และนครจำปาศักดิ์ เมื่อ พ.ศ. 2322 และได้หัวเมืองอีสานทั้งหมด

6. สมัยรัชกาลที่ 5 สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นับตั้งแต่รัฐบาลกลางได้จัดการปกครองอีสานเป็น จังหวัด อำเภอ รัตนนครเจ้าเมืองท้องถิ่น โดยส่งข้าหลวงกำกับราชการประจำเมืองต่างๆ ไปควบคุมนโยบายแทนเจ้าเมือง จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475

ศาสนาพุทธเป็นสถาบันหลักของชาวไทยในภาคอีสาน ได้เปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคมและการเมืองการปกครอง ในการอธิบายพุทธศาสนาในภาคอีสานนี้จะเริ่มจากสมัยอิทธิพลอาณาจักรล้านช้างจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เอกสารประวัติศาสตร์และศิลาจารึก สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาารูปแบบของพุทธศาสนาในภาคอีสานได้ 3 สมัย คือ

1. พระพุทธศาสนาภาคอีสานสมัยอิทธิพลอาณาจักรล้านช้าง (พุทธศตวรรษที่ 20-23) คือ สมัยที่ภาคอีสานเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง รัฐบาลไทยสมัยอยุธยาไม่มีอำนาจครอบครองอีสาน จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยาเริ่มมีอำนาจบริเวณเมืองนครราชสีมา และใกล้เคียง สมัยพระเจ้าฟ้างุ้มมีอำนาจเหนือล้านช้าง แต่อำนาจตามลุ่มแม่น้ำโขงจนถึงเมืองโคตรบองหรือโคตรบูรณัม คือบริเวณจังหวัดนครพนมปัจจุบัน บริเวณจังหวัดสกลนครได้พบศิลาจารึกที่กล่าวถึงการทำนุบำรุงศาสนาในภาคอีสาน มีการจารึกไว้ว่า สกลนครมีความเจริญรุ่งเรืองมาก กษัตริย์ใส่ใจในการทำนุบำรุงพระศาสนาอย่างจริงจัง แต่ไม่พบว่ามีการสร้างศาสนสถาน อาจเป็นเพราะว่าสกลนครเป็นเมืองชายแดนไม่เหมาะกับการสร้างศาสนสถาน เพราะมีเหตุการณ์บ้านเมืองไม่เอื้ออำนวยต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ถูกรุกรานจากพม่า

ศิลาจารึกที่ถูกลักขุมพบในอีสานสมัยไทย-ลาว ให้ความสำคัญแก่พระพุทธศาสนาอย่างมาก เมื่อเทียบกับกรุงศรีอยุธยาในสมัยเดียวกัน กษัตริย์แห่งล้านช้างสนพระทัยในพุทธศาสนามาก ได้อุทิศที่ดินสร้างวัด อุทิศนางจันทน์ และผู้คนในเขตนาจันทน์ให้เสียส่วยอากรบำรุงวัดแทนการเสียให้รัฐ ทั้งการอุทิศคนจำนวนมากเป็นข้าพระโยมสงฆ์ (ข้าโอกาส) ซึ่งอธิบายได้ว่า ในอาณาจักรล้านช้างสมัยพุทธศตวรรษที่ 21-22 นั้น พระมหากษัตริย์ได้ใช้กุศโลบายในการปกครองประชาชน โดยใช้ศาสนาเป็นแกนนำในการควบคุมความประพฤติของประชาชน พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ในการสั่งสอนพระธรรมตามหลักปรัชญาของพระพุทธศาสนา หลักธรรมเหล่านั้นได้ทำหน้าที่เป็นสัญญาประชาคม ควบคุมความประพฤติของชาวบ้านโดยปริยาย หลักธรรมเหล่านี้มีคุณค่าต่อความเชื่อของชาวพุทธมากกว่ากฎหมายของรัฐ

1.1 สถานภาพของสถาบันพุทธศาสนาในสมัยพุทธศตวรรษที่ 20-23 ในภาคอีสานและล้านช้าง ศิลาจารึกมีเนื้อหาว่า พระพุทธศาสนาทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของประชาชน พุทธศาสนามีความมั่นคงไม่ด้อยไปกว่าสถาบันกษัตริย์ โดยมีข้าพระโยมสงฆ์มารับใช้ มีที่ดินเก็บเกี่ยวผลประโยชน์เพื่อบำรุงศาสนา จากการศึกษาสถาบันวัดในภาคอีสานสมัยอิทธิพลล้านช้าง น่าจะอธิบายถึงรูปแบบและบุคลากรที่ประกอบกันเป็นสถาบันได้ดังนี้

1) บุคลากร น่าจะประกอบด้วย

- พระเถระผู้ใหญ่ (ผู้รับอำนาจมาจากพระมหากษัตริย์โดยปริยาย)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับบริการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- พระภิกษุสามเณร (ผู้ทำหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัยและสั่งสอนประชาชน)
- สังฆการี (ผู้บริหารบุคลากรฝ่ายฆราวาสในวัด)
- ข้าโอกาส (เลกวัดที่พระมหากษัตริย์, เจ้านายอุทิศให้)
- ประชาชนในเขตนาจ้งหัน เป็นผู้เสียอากรบำรุงวัด เรียกว่า เงินเสียค่าหัว และข้าพืชภาค (เรียกตามข้าโอกาสวัดพระธาตุพนมปัจจุบัน)

2) ทรัพย์สิน น่าจะประกอบด้วย

- รัตนเขต หรือพุทธเขต (ที่ดินกัลปนาเป็นเขตวิสุคามสีมา คือเขตที่แยกจากหมู่บ้าน ส่วนใหญ่หมายถึงบริเวณพระอุโบสถ)

- คามเขต (พื้นที่โดยรอบบริเวณวัด)

- นางจ้งหัน (พื้นที่นารวมทั้งประชาชนในเขตนาจ้งหัน ที่เรียกว่าข้าโอกาส)

พืชผลอันเกิดอยู่ในเขตพื้นดินที่อุทิศให้แก่วัด เป็นเขตนาจ้งหันก็ดี หรือคามเขตก็ดี ย่อมเป็นทรัพย์สินของวัด ในการเก็บผลนั้นต้องมีคนสังฆการีร่วมด้วย

1.2 ข้าโอกาสหรือเลกวัด มีผู้ใจศรัทธาต่อศาสนาได้อุทิศข้าทาสให้รับใช้พระภิกษุในวัด เรียกว่า ข้าโอกาส (Temple serf) หรือข้าพระโยมสงฆ์ คนกลุ่มนี้จะเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดไปตลอด อย่างไรก็ตามการอุทิศข้าโอกาสถวายแก่วัดนี้ เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าในสังคมไทยนั้นมีทาสบ้างแล้ว จะเห็นในศิลาจารึกวัดช้างล้อม (พ.ศ. 1927) ขณะเดียวกัน พบว่า บุคคลที่นิยมอุทิศเป็นข้าโอกาสในสมัยสุโขทัยมักเป็นเครื่องญาติมากกว่า ข้าทาส ธรรมเนียมการถวายข้าโอกาสเริ่มจากอาณาจักรสุโขทัยก่อน หรือในระยะเวลาดียวกับกลุ่มพระภิกษุลังกาวงศ์สายเมืองพน (ลังกาวงศ์แบบมอญ ซึ่งมีพระอุทุมพรมหาสวามีเป็นเจ้าสำนัก) ซึ่งเข้าสู่อาณาจักรสุโขทัยในรัชสมัยพระเจ้าลิไทย 14 เมื่อ พ.ศ. 1904 ต้อนรับโดยขัดขวางดอกไม้กัลปพฤกษ์บูชาตลอดระยะทางจากเมืองฉอด จนถึงสุโขทัย พระภิกษุสงฆ์กลุ่มนี้ได้ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์แบบมอญที่เชียงใหม่ในรัชสมัยพระเจ้ากือนาที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน หลักที่ 63 (พ.ศ. 1913) และไปสร้างวัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) เมืองเชียงใหม่ ในสมัยพระเจ้ากือนา (พ.ศ. 1909-1928)

1.3 นางจ้งหัน คือ ที่ดินทำไร่ทำนาที่พระมหากษัตริย์ได้อุทิศถวายให้กับวัด เพื่อให้พระสงฆ์ใช้ประโยชน์จากที่ดิน พระมหากษัตริย์รัชกาลสืบต่อมาไม่มีสิทธิ์เพิกถอนได้ ศิลาจารึกได้บันทึกการอุทิศนาจ้งหันไว้ว่า พระมหากษัตริย์เป็นผู้อุทิศเกือบทั้งสิ้น ธรรมเนียมการอุทิศนาจ้งหันในสมัยล้านช้างยังไม่พบหลักฐานว่า เริ่มต้นในสมัยใดแต่จากหลักฐานในศิลาจารึกวัดแดนเมือง 2 นั้น พออนุมานได้ว่าเริ่มต้นก่อนสมัย พ.ศ. 1999-2021 มีข้อความกล่าวไว้ว่า “ไร่นา บ้านเมือง หมากพลู พริ้วตาล ข้อยกับวัดกับพระ แต่ชายมุยและลุงพระยาจ้งนทร์ ได้หยาดน้ำไว้ว่า ไผ่ยังถอนออกไปหาเจ้าหาขุนให้เอาคีนดั่งเก่าเรียกบ้านเวียงเมืองอย่าให้เขต (ท่า)” จะเห็นว่าในบริเวณเมืองปากห้วยหลวง (อ.โพธิ์พิสัย จ.หนองคาย) มีการอุทิศที่นาจ้งหันไว้ก่อนสมัยพระเจ้าโพธิ์สาลราช (พ.ศ. 2063-2093) สมัยต่อมาภคตริย์ล้านช้างจำกัดธรรมเนียมการอุทิศที่นาจ้งหัน ให้แก่วัดสืบต่อกันมา จนถึงสมัยพระมหาพรหมเทโวโพธิสัตว์ (พระสุริย วงศา)

ธรรมเนียมการอุทิศนาจ้งหันในรัฐไทยอื่นๆ เช่น สุโขทัย ล้านนา และอยุธยา พบในสมัยสุโขทัยและล้านนา และอยุธยาพบหลักฐานการกัลปนาที่ดินสำหรับวัดในช่วงตอนปลายของอยุธยา ต่อมาในสมัยสุโขทัยศิลาจารึกสร้างในสมัยใกล้เคียงกัน หรือหลังจากวัดไตรภูมิ ได้อุทิศที่ดินนาจ้งหันมากขึ้น เช่น ศิลาจารึกวัดสรศักดิ์ ได้เรียกนางจ้งหัน ในสมัยล้านนาก็ได้มีการอุทิศนาจ้งหันแก่วัด ไผ่เลี้ยงกับสมัยสุโขทัย ในล้านนานั้นมีการถวายที่ดินจำนวนมาก ซึ่งขัดต่อหลักปรัชญาของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ที่ให้พระภิกษุเป็นผู้สมณะ ไม่นิยมในทรัพย์ ต่างจากสมัยพระพุทธองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ พระมหากษัตริย์แคว้นต่างๆ ของอินเดียได้สร้างอาวาสถายเป็นที่พักเท่านั้น ไม่ได้อุทิศนาจังหันหรือข้าโอกาสมากเช่นในดินแดนไทยสมัยอดีตแต่อย่างไร เมื่อศึกษาศาสนาพุทธในลังกาพบว่า ธรรมเนียมการอุทิศดังกล่าวนิยมปฏิบัติกันในประเทศลังกาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7-8 แล้ว เนื่องด้วยกษัตริย์เกรงว่าจะขาดคนทำนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา สำหรับในประเทศไทย การอุทิศนาจังหันปรากฏในสมัยสุโขทัย ก่อนหน้าพบแต่ในคตินิยมของเขมร แม้ว่าจะมีหลักฐานว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 หรือก่อนหน้านั้นแล้วก็ตาม ในช่วงสุโขทัย พระภิกษุไทย (สุโขทัย อยุธยา และล้านนาเชียงใหม่) นิยมเดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยจากลังกาโดยตรง คดีเรื่องการอุทิศนาจังหันให้แก่วัดถึงสิบทอดมาไม่เสื่อมในอนาคต ซึ่งได้ปฏิบัติกันมา จนเข้าสู่อาณาจักรล้านช้าง ในสมัยอยุธยาพบว่า พระมหากษัตริย์ได้ทำนุบำรุงศาสนาโดยการสร้างพระอาราม ศาสนาสมบัติบ้าง แต่ไม่พบหลักฐานการอุทิศนาจังหัน จนถึงสมัยอยุธยาตอนปลายที่มีการกลบนาที่ดินแก่พุทธศาสนา

1.4 เขตปลอดอาญาแผ่นดิน

จากการศึกษาพบว่า พระมหากษัตริย์ได้ประกาศเขตวัด (บางวัด) เป็นเขตปลอดอาญาแผ่นดิน แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงยกย่องสถาบันพระพุทธศาสนาสูงมาก นั่นคือผู้ใดที่กระทำความผิดกฎหมาย ครั้นเมื่อหนีเข้าไปในเขตวัดที่เป็นเขตปลอดอาญาแผ่นดิน ก็จะได้รับการอภัยโทษ ที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกวัดมกุฏกษัตริยาราม 1 (ขก. 8)

จารีตการประกาศเขตอาญาแผ่นดินนี้ไม่มีหลักฐานว่าในสมัยอื่นๆ ไม่มีประเพณีนี้หรือแนวคิดนี้ ในรัฐไทยสมัยอื่นๆ และสุโขทัย อยุธยา ล้านนา ซึ่งมีแต่หลักฐานการถวายนาจังหัน เท่านั้น ฉะนั้นจึงได้ศึกษาจารีตของพระมหากษัตริย์แห่งศรีลังกาที่เป็นต้นแบบธรรมเนียมต่างๆ ของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่แพร่เข้ามาในเอเชียอาคเนย์ ได้จากการตรวจสอบประชุมศิลาจารึกศรีลังกา มีปรากฏหลักฐานชัดเจนในรัชสมัยพระเจ้ากัสสปที่ 5 (พ.ศ. 1522-1533) ประกาศไว้ในศิลาจารึกอียิวีควาวะ (Ayiviqueuava Dillar - incscription) พบอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองอนูราธปุระไป 25 ไมล์ มีความว่า “ทรัพย์สิ่งของ วัว ควาย สรรพสัตว์ ผู้คนในบริเวณนี้ห้ามถือกรรมสิทธิ์ และผู้ร้ายที่หนีเข้ามาอยู่ในเขตพุทธสถานนั้นห้ามจับกุม ให้ความคุ้มครองสรรพสิ่งของข้างต้นทั้งหมด” ในศิลาจารึกมีการคุ้มครองผู้ร้ายที่หนีมาในเขตธรณีสงฆ์ที่พระมหากษัตริย์อุทิศเป็นเขตพระพุทธศาสนาทุกสมัย จนถึงช่วงเวลาที่ยกฤษฎีดยึดครองจึงสิ้นสุดการคุ้มครอง

2. พระพุทธศาสนาในภาคอีสานสมัยอิทธิพลราชธานีไทย

ภาคอีสานทั้งหมดอยู่ในการปกครองของพระราชาอาณาจักรไทยใน พ.ศ. 2322 ครั้งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีย้ายอาณาเขตไปยังภาคอีสานและลาว มีพระยามหากษัตริย์ศึก พระนามว่า สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ รัชกาลที่ 1 เป็นแม่ทัพได้อาณาจักรล้านช้าง (หลวงพระบาง เวียงจันทร์ และนครจำปาศักดิ์) และอีสานทั้งหมด แต่มีความขัดแย้งกันและแยกเป็น 3 รัฐดังกล่าว จนมีเจ้านายบางกลุ่มได้อพยพมาตั้งชุมชนในภาคอีสานอีกครั้ง ดังนี้ กลุ่มพระวอพระตา ตั้งเมืองอุบลราชธานีและเมืองยโสธร กลุ่มท้าวสมพมิตร ตั้งเมืองกาฬสินธุ์ กลุ่มอาจารย์แก้วหรือเจ้าแก้วมงคล ตั้งเมืองสุวรรณภูมิ ร้อยเอ็ดและเมืองโกสุมพิสัย กลุ่มท้าวเล ตั้งเมืองชัยภูมิ ซึ่งเมืองดังกล่าวนี้ได้เข้ามาในสมัยกรุงธนบุรี และขอตั้งเป็นเมืองในสมัยรัชกาลที่ 1 ในฐานะเมืองขึ้นของราชธานีไทย ยกเว้นเมืองชัยภูมิ ที่ขอตั้งเป็นเมืองในรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 อีกจำนวนหนึ่ง แสดงว่าได้มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานร่วมกับชุมชนชาวพื้นเมืองรวมถึงพระพุทธศาสนาได้สิบทอดมาจากอาณาจักรล้านช้างโดยตรงไม่ได้เปลี่ยน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตามราชธานีได้แก่ เมืองขุขันธ์ (ศรีสะเกษ) เมืองสังขะ เมืองรัตนบุรี เมืองสุรินทร์ และเมืองบุรีรัมย์ ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทยในสมัยพระที่นั่งสุริยมนตรี (พระเจ้าเอกทัศ) ซึ่งเป็นเมืองบริวารของพม่ายและนครราชสีมา

2.1 การทำนุบำรุงพุทธศาสนาของเจ้าเมืองท้องถิ่น หัวหน้าที่พาไพร่พลมาตั้งหลักในอดีตนั้น เรียก ท้าวเพี้ย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมืองปกครองที่มีธรรมเนียมล้านช้าง เรียกว่า ระบบอาญาสี่ คือ เจ้าเมืองอุปฮาด (อุปราช) ราชวงศ์ ราชบุตร ท้าวเพี้ยตามลำดับ โดยมีคณะกรรมการเมืองมีหน้าที่จัดสรรเรื่องการเดินทางไปส่งเครื่องราชบรรณาการ หรือส่งส่วย พร้อมกับตีมน้ำสาบานตามที่ราชธานีบัญชาไป ในการดูแลความเรียบร้อยแถบหัวเมือง คณะกรรมการเมืองมีอำนาจจัดการกันเอง มีเฉพาะการทำนุบำรุงพระศาสนาที่เจ้าเมืองให้ความสำคัญและยึดมั่นในธรรมเนียมของล้านช้าง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการอบรมสั่งสอนในด้านศีลธรรม พระพุทธศาสนาในภาคอีสานสมัยอิทธิพลราชธานีไทย ไม่มีความแตกต่างจากสมัยล้านช้างมากนัก ดังนี้

การอุทิศนาจังหัน ข้าพระโยมสงฆ์มีการอุทิศที่ดินให้เป็นวิสุงคามสีมา อย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีสังฆกรรม อยู่นอกเขตอาณาจักร เรียกว่า เขตวิสุงคามสีมา (นอกเขตหมู่บ้าน) แต่ไม่ได้จารึกไว้ในแผ่นศิลาทุกการอุทิศนาจังหัน มีการจารึกบ้างและไม่พบมากเท่ากับสมัยอิทธิพลล้านช้าง แต่ก็เป็นหลักฐานที่แสดงว่าเจ้าเมืองยังเป็นองค์ศาสนูป-ถัมภก ต่อศาสนาเหมือนในอดีต อาจจะลดหย่อนไปบ้างเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยก็เป็นไปได้

2.2 การเลื่อนสมณศักดิ์พระภิกษุสงฆ์ ในภาคอีสานสมัยอิทธิพลราชธานีไทย ไม่มีการจัดระเบียบแบบส่วนกลาง นั่นคือ ใช้สมณศักดิ์ตามอาณาจักรล้านช้าง ดังนี้

1. สำเร็จ คือ พระภิกษุสงฆ์หรือสามเณร ที่ได้รับเถระภิเษกฮตสรง ครั้งที่ 1
2. ชา คือ พระภิกษุสงฆ์หรือสามเณร ที่ได้รับเถระภิเษกฮตสรง ครั้งที่ 2
3. ครู (ครู) คือ พระภิกษุสงฆ์หรือสามเณร ที่ได้รับเถระภิเษกฮตสรง ครั้งที่ 3
4. ครูหลักคำ หรือหัวครูหลักคำ คือ พระภิกษุสงฆ์หรือสามเณร ที่ได้รับเถระภิเษกฮตสรง ครั้งที่ 4
5. ครูลูกแก้ว หรือหัวครูลูกแก้ว คือ พระภิกษุสงฆ์หรือสามเณร ที่ได้รับเถระภิเษกฮตสรง ครั้งที่ 5
6. ครูยอดแก้ว หรือหัวครูยอดแก้ว คือ พระภิกษุสงฆ์หรือสามเณร ที่ได้รับเถระภิเษกฮตสรง ครั้งที่ 6

เมื่อพระภิกษุสามเณรบวชและเรียนจนสามารถท่องมนต์เจ็ดตำนาน สวดพระปาติโมกข์ และเรียนภาษาบาลีถึงขั้นตอนหนึ่งๆ ชาวบ้านมักถวายวัด เจ้าเมืองก็จะจัดพิธีฮตสรงให้พระภิกษุสามเณรรูปนั้นๆ เพื่อเลื่อนสมณศักดิ์ แต่พระสงฆ์สามเณรต้องมีจริยวัตรอันดีงามจึงได้รับพิธีเถระภิเษกฮตสรง และต้องศึกษาพระธรรมวินัยและคัมภีร์ได้ตามลำดับที่กำหนดไว้จึงจะได้เลื่อนสมณศักดิ์ จะเห็นว่าสังคมชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับวัด รู้ว่าพระภิกษุสงฆ์รูปใดมีจริยวัตรดีงาม และรูปใดไม่ดีงาม ซึ่งสามารถควบคุมจริยวัตรพระภิกษุสงฆ์ได้ ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่การเลื่อนสมณศักดิ์มาจากส่วนกลาง ไม่รู้เห็นจริยวัตรของพระภิกษุสงฆ์ว่าดีงามหรือไม่ดี จึงทำให้เกิดความผิดพลาดบ่อยครั้ง

ธรรมเนียมการเลื่อนสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ ที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมรู้เห็นมีการปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยอิทธิพลอาณาจักรล้านช้างและสมัยอิทธิพลราชธานีไทยจนถึงสมัยปฏิรูปการปกครองหัวเมือง มีการกำกับราชการตามหัวเมืองโดยข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑล ประกอบกับเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายได้ขยายไปยังมณฑลอุบลราชธานี สร้างวัดสุภณารามเป็นอารามสงฆ์ จากครั้งนั้นจนถึง พ.ศ. 2456 พระราชมนเฑียร (อ้วนตีส.โส ภายหลังได้เลื่อนมณฑลศักดิ์เป็นสมเด็จพระมหาวิรวงศ์) ดำรงตำแหน่งเจ้ามณฑลอุบลราชธานีได้มองเห็นว่าการให้ชาวบ้านสามารถเลือกสมณศักดิ์พระภิกษุได้นั้นในอีสานเริ่มพัวพันเพื่อกันใหญ่โดยไม่มีขอบเขต เมื่อพระยาวิเศษสิงหนาท (ปิ๋ว บุณนาค) สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุบลราชธานีได้ประชุมเรื่องการบริหารและทำนุบำรุงพระศาสนาเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2456 ณ ศาลากลางมณฑล สรุปได้ว่า สำหรับประกาศเถรานุเถระกฤษฎีกา เป็นของพระเจ้าผู้ปกครองเวียงจันทร์ทำขึ้นไว้ แต่ชาวเราได้อามาใช้จนพัวพันเพื่อ ราษฎรโดยมากก็แต่งตั้งสมณศักดิ์ได้โดยความเข้าใจผิด จึงสมควรห้ามเสีย ซึ่งนับตั้งแต่นั้นมา ธรรมเนียมการแต่งตั้งสมณศักดิ์แบบล้านช้าง จึงถูกยกเลิก ตลอดจนมณฑลอื่นๆ ในภาคอีสานก็ได้นำประกาศนี้มาใช้โดยยกเลิกตำแหน่งสมณศักดิ์แบบจารีต และแต่งตั้งสมณศักดิ์จากส่วนกลางไปใช้สืบต่อมา

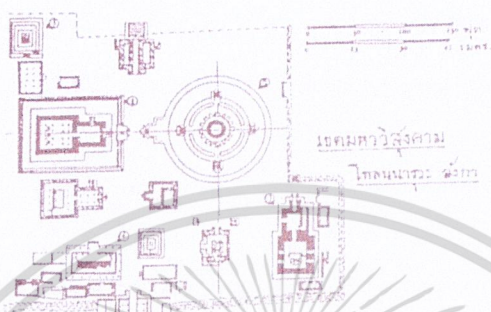
3. พระพุทธศาสนาภาคอีสานสมัยราชกาลที่ 5 สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ยกเลิกจารีตดั้งเดิมต่างๆ ที่ล้าสมัยพัฒนาไปสู่โลกใหม่ เช่น การเลิกทาส จัดระบบการปกครองเป็นกระทรวง ทบวง กรม จัดตั้งโรงเรียนสมัยใหม่ซึ่งแต่ก่อนคนไทยเรียนหนังสือที่วัดไม่มีหลักสูตร การเรียนการสอนต่างกันแล้วแต่ละสำนัก โรงเรียนที่มีการเรียนตามหลักสูตรสมัยใหม่ครั้งแรก คือ โรงเรียนวัดมรรณพาราม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2427 เป็นต้นมา มีกรมศึกษาธิการดูแลจัดการศึกษาระบบโรงเรียนใน พ.ศ. 2430 เป็นต้นมา สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้รับตำแหน่งเสนาบดีกรมศึกษาธิการพยายามขยายโรงเรียนสมัยใหม่ไปยังภูมิภาค มณฑลอุบลราชธานี มีพระเถระได้เข้าไปศึกษาหนังสือในกรุงเทพฯ จำนวนหนึ่ง แต่เดิมพระสงฆ์ในภาคอีสานจะจดบันทึกพระธรรมคัมภีร์ด้วยอักษรตัวธรรมและจดบันทึกทั่วไปด้วยอักษรไทยน้อย ดังนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนหนังสือไทยโดยใช้หลักสูตรของมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเรียนทั้งภาษาบาลีและเรียนหนังสือไทย พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) เป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษาหนังสือไทย ในพ.ศ. 2441 ครั้งนั้น ได้จัดตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคมในวัดสุภณาราม และโรงเรียนอุดมวิทยากร ที่อำเภอพนา ทั้ง 2 โรงเรียนเป็นแหล่งสอนหนังสือไทยในภาคอีสานครั้งแรก ซึ่งการเรียนหนังสือไทยเป็นเป็นหนทางก้าวหน้าเพื่อรับราชการ หากเป็นพระภิกษุสามเณรจะได้เปรียญธรรม (ปธ.3 – ปธ.9) โดยการเรียนภาษาบาลีเป็นหนทางที่จะก้าวหน้าในอนาคต ภิกษุสามเณรได้เปลี่ยนมาเรียนอักษรไทยมากขึ้น ต่อมาได้ขยายการเรียนอักษรไทยไปยังหัวเมืองต่างๆ ลูกหลานชาวบ้านและเจ้านายต่างนิยมโรงเรียนหนังสือไทยมากขึ้น ธรรมเนียมสงฆ์ท้องถิ่นได้ถูกละเลยที่จะประพฤติปฏิบัติกัน เนื่องจากภิกษุสามเณรที่ได้เข้าไปศึกษาในสำนักที่กรุงเทพฯ ได้นำเอาธรรมเนียมจากส่วนกลางมาใช้โดยทั่วไป ที่เห็นว่าเหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งการศึกษาหนังสือไทยสมัยนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมสงฆ์ในท้องถิ่น ทำให้ธรรมเนียมท้องถิ่นถูกละเลยโดยปริยาย และถูกยกเลิกธรรมเนียมท้องถิ่น เมื่อพ.ศ. 2456 จนถึงพ.ศ. 2475 สมเด็จพระสังฆราชโดยมติของสังฆมนตรีได้ตราสั่งมาฉันทิและระเบียบพระคณาธิการ ประกาศใช้ระเบียบการปกครองสงฆ์ ที่ถือเป็นการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่ในระบบเดียวกันทั่วประเทศ (แต่ อุบล. 2551)

2.1.3 อาคารทางศาสนาพุทธในประเทศไทย

อาคารทางพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของวัด ซึ่งวัดในประเทศไทยสร้างขึ้นตามคติของชาวพุทธศาสนาในลังกา ผสมผสานระหว่างพุทธกับพราหมณ์หรือฮินดู เหมือนกันกับขอม

เอกลัทธิเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการสร้างพระพุทธรูปขึ้นมานับพันปี การนำเอาแบบอย่างมาใช้ในการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กัมพูชาที่สร้างเทวสถานหรือปราสาทหิน เป็นแบบผังมโหฬารสง่างามน่าชม เช่น นครวัด ซึ่งใช้สถาปัตยกรรมที่เป็นศูนย์กลางขององค์ประกอบนั้น เห็นชัดเจนที่เมืองโพลินนารูวะในประเทศลังกา เป็นสถาปัตยกรรมสำหรับใช้ประโยชน์ใช้สอยต่างๆ ไม่คำนึงถึงความมโหฬารเท่าใด การสร้างวัดจึงค่อยเป็นค่อยไปไม่ได้สร้างให้เสร็จในคราวเดียวกัน ต่อเติมไปเรื่อยๆ ตามความเหมาะสม แต่ก็ยังใช้สถาปัตยกรรมที่เป็นประธานของวัดอยู่

ภาพที่ 2.2 เขตมหาวิสุตคามวัดโพลนารูวะ – ลังกา
ที่มา: เฉลิม รัตนทัศนีย์, 2539: 127

ภาพที่ 2.3 ผังส่วนกลางปราสาทหินวัดพนมวัน
ที่มา: เฉลิม รัตนทัศนีย์, 2539: 126

หลังจากสังคายนาแล้ว พระพุทธศาสนาในลังกาทวีปได้แบ่งคณะสงฆ์ออกเป็น 2 คณะ เรียกว่า คณะคามวาสี และคณะอรัญวาสี ซึ่งคณะคามวาสีเป็นคณะที่เน้นการศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อสั่งสอนประชาชนในบ้านเมือง วัดจะอยู่ในเมืองมีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมเพื่อให้เกิดความศรัทธาของประชาชนและเพื่อประโยชน์ใช้สอย จึงมีความเป็นระเบียบแบบแผนที่สง่างามสมฐานะ ส่วนคณะอรัญวาสี เป็นคณะที่เน้นการศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุถึงนิพพานต้องการความเงียบปราศจากโลกภายนอก ดังนั้น สถาปัตยกรรมจึงเน้นด้านประโยชน์ใช้สอยที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติธรรมเท่านั้น เช่น มิโบลัส เพื่อการประชุมสงฆ์ทำสังฆกรรมร่วมกัน ขนาดของโบลัสเท่าที่ใช้จริง มีกฎสำหรับปฏิบัติธรรมเป็นส่วนตัว และอาจมีร้านวางบาตร และที่ฉันอาหารร่วมกัน เป็นต้น สร้างตามความจำเป็นของภูมิพื้นที่ป่าเขา กลุ่มน้ำธรรมชาติ จึงไม่จำเป็นต้องมีพระสถูปเจดีย์ไว้บรรจุสารีริกธาตุเพื่อบูชา (เฉลิม รัตนทัศนีย์, 2539)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.3.1 อาคารทางศาสนาพุทธ

วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา มีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ และพระภิกษุสงฆ์อาศัยอยู่ ซึ่งคำว่า “วัด” เป็นคำไทยที่ใช้เรียกชื่อศาสนสถาน ที่มายังไม่แน่ชัด ในภาษาบาลี มาจากคำว่า “วตวา” แปลว่า เป็นที่สนมนาธรรม บ้างก็มาจากคำว่า “วัตร” หมายถึง กิจปฏิบัติ หรือหน้าที่ของพระภิกษุที่พึงกระทำ แปลอีกอย่างคือ การจำศีล หรือมาจากคำว่า “วัดวา” หมายถึง การกำหนดขอบเขตของดินแดนที่สร้างเป็นศาสนสถาน ซึ่งมีความหมายเดียวกัน คือ การสอบขนาดหรือ ปริมาณสิ่งของ เช่น ความกว้าง ความยาว ซึ่งจะหมายถึง พื้นที่

ในครั้งพุทธกาล มีการใช้คำว่า “อาราม” ใช้เรียกชื่อศาสนสถานในทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เรียกเสนาสนะ ซึ่งมีผู้มีจิตศรัทธาถวายพระพุทธองค์ในระยะแรก เช่น “เขตวนาราม” มีชื่อเต็มว่า “เขตวนอนาถ บินตีกุสสาราม” มีความหมายว่า “สวนของอนาถบิณฑิกที่ป่าเขต” หรือ “เวฬุวนาราม” หรือ “บุปผาราม” โดย “อาราม” หรือ “อาราม” คำไทยแปลว่า สวน ต่อมายังมีคำที่ใช้เรียกอีกอย่างว่า “วิหาระ” หรือ “วิหาร” องค์ประกอบสำคัญที่ต้องมีในวัด ประกอบไปด้วย เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ ดังนี้

ก.เขตพุทธาวาส ประกอบได้ด้วย พระเจดีย์ พระปรารังค์ และพระมณฑป เป็นอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางหลักของวัด พระอุโบสถ เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในการทำสังฆกรรม พระวิหาร เป็นอาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส พระระเบียง เป็นอาคารที่ล้อมอาคารหลักสำคัญ หรือล้อมเพื่อแสดงขอบเขตแห่งพุทธาวาส ศาลาราย เป็นอาคารที่ใช้เป็นที่นั่งพักผู้มาเยือน ศาลาทิศ เป็นอาคารที่ใช้ล้อมอาคารสำคัญให้คฤหัสถ์ นั่งพักหรือประกอบพิธีฝังรวมสมบุรณ์ หอระฆัง เป็นอาคารที่ใช้เป็นเครื่องบอกเวลาสำหรับพระภิกษุ พลับพลาเปลื้องเครื่อง เป็นอาคารใช้สำหรับพระมหากษัตริย์เปลี่ยนชุดฉลองพระองค์ ในวาระที่เสด็จพระราชดำเนินเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล ศาลาท่าน้ำ เป็นอาคารสำหรับฆราวาสใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนก่อนหรือหลังขึ้นลงเรือเพื่อมาทำบุญ เสมอและซุ้มเสมอ กำแพงแก้ว ซุ้มประตูวัด ในกลุ่มขององค์ประกอบที่เป็นอาคารเหล่านี้ พระเจดีย์ พระปรารังค์ และพระมณฑป เป็นอาคารที่สำคัญที่สุดเป็นประธานหลักของวัด อาคารรองลงมากลุ่มแรกคือ พระอุโบสถและพระวิหาร มักใช้ประกอบคู่กับพระเจดีย์ พระมณฑปหรือพระปรารังค์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือใช้ร่วมกันทั้ง 3 อาคาร ส่วนอาคารประเภทอื่นๆ เช่น พระระเบียง ศาลาราย เป็นอาคารรองกลุ่มที่ 2 เป็นเพียงอาคารที่สร้างเพื่อให้ความสมบุรณ์ของวัดยิ่งขึ้น มักปรากฏในลักษณะที่ล้อมรอบอาคารหลักประธานสำคัญเหล่านั้น

ข.เขตสังฆาวาส ประกอบไปด้วย กุฏิ เป็นอาคารเรือนพักของพระภิกษุสามเณร ภัตตาคาร (หอดฉัน) เป็นเรือนหรืออาคารที่พระภิกษุสงฆ์ใช้สำหรับฉันอาหารร่วมกัน กับปียุกุฏิ เป็นเรือนหรืออาคารใช้สำหรับเก็บอาหารรวมของพระภิกษุสงฆ์ วัจจุกุฏิ (เว็จกุฏิ) เป็นอาคารใช้สำหรับเป็นที่ขับถ่ายของพระภิกษุสงฆ์ในวัด ห้องสรงน้ำ เป็นอาคารสำหรับให้พระภิกษุใช้ทำความสะอาดชำระร่างกาย ซึ่งไม่เคยมีในพุทธานุญาตมาก่อน ชันตาคาร เป็นอาคารหรือโรงที่ใช้เป็นที่รักษาไฟและใช้ต้มน้ำ หอไตร เป็นอาคารเพื่อใช้เก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา ศาลาการเปรียญหรือหอแจก เป็นอาคารอเนกประสงค์สำหรับพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสใช้ทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน ศาลาบาตร ใช้สำหรับตั้งบาตรของพระสงฆ์ที่วางเรียงเป็นแถวยาวเพื่อรับเครื่องไทยทานที่พุทธศาสนิกชนนำมาถวาย ศาลาโรงธรรม เป็นศาลาที่พระภิกษุใช้เป็นที่พักแสดงพระธรรมเทศนาในวันอุโบสถหรือวันพระ

ค.เขตธรณีสงฆ์ ประกอบไปด้วย เมรุ ใช้เป็นที่ “ฌาปนสถาน” หรือ “ปลงศพ” หรือภาษาพูดว่า “เผาศพ” (สมคิด จิระทัศนกุล. 2544)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.1.3.2 ศาลาการเปรียญ หรือหอแจก

เป็นอาคารที่มีประโยชน์ใช้สอยในลักษณะอาคารอเนกประสงค์ สำหรับพระสงฆ์และฆราวาสใช้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ทำบุญเลี้ยงพระ การแสดงธรรมเทศนา เป็นต้น เริ่มแรกนั้นศาลาการเปรียญถูกสร้างขึ้นเพียงเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างเดียว คือ ให้พระภิกษุสงฆ์ใช้เป็นที่เรียนหนังสือ เพราะคำว่า “เปรียญ” มาจากคำบาลีว่า “บาเรียน” หมายถึง “พระที่ได้เรียน” หรือ “นักเรียน” ดังนั้นศาลาการเปรียญจึงหมายถึง ศาลาหรืออาคารที่ให้พระภิกษุใช้เป็นที่เล่าเรียน ศาลาการเปรียญหรือหอแจก เป็นอาคารเดี่ยวที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ เพื่อให้ตอบสนองการใช้งานและกิจกรรมของผู้ที่มาใช้งาน โดยทั่วไปกว้างประมาณ 8.00-10.00 เมตร ยาวประมาณ 12.00-15.00 เมตร มีทั้งเป็นแบบอาคารไม้และอาคารก่ออิฐ

การสร้างศาลาการเปรียญหรือหอแจก เริ่มสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลพระเจ้าทรงธรรมลงมา ดังนั้น ในบันทึกเมื่อครั้งเสด็จไปนมัสการรอยพระพุทธรูปที่ จ.สระบุรี ปี พ.ศ. 2149 ว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอุทิศถวายวณาสถมณเฑียร เป็นบริเวณออกไปโยชน์หนึ่งโดยรอบแล้ว ทรงพระกรุณาให้ช่างจับการสถาปนาเป็นมณฑปสวนพระพุทธรูป แล้วสร้างพระอุโบสถ พระวิหาร การเปรียญ ตึกกว้านกุฎิสงฆ์เป็นอเนกประการ” (สมคิด จิระทัศนกุล. 2544) ศาลาการเปรียญหรือหอแจกเป็นอาคารค่อนข้างใหญ่ จึงมีการใช้ประโยชน์ใช้สอยในด้านอื่นๆ เช่น ใช้เป็นที่เทศนาธรรมแก่ฆราวาส หรือเป็นที่ถวายอาหารทำบุญเลี้ยงพระ เป็นที่ประชุมคณะกรรมการวัด ตลอดจนเป็นที่ตั้งศพสำหรับประกอบพิธีสวดพระอภิธรรม ภายในอาคารมีธรรมาสน์เทศน์วางอยู่ตรงส่วนท้ายของอาคารเสมอ บางแห่งมี ธรรมาสน์สวด สำหรับพระสงฆ์ 4 รูป บริเวณผนังด้านซ้ายจะยกเป็นตั่งไม้ยาวสำหรับใช้เป็นอาสนสงฆ์ในเวลาประกอบพิธีกรรมหรือการทำบุญเลี้ยงพระ

ก. ประเภทและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของหอแจก

ศาลาการเปรียญหรือหอแจกมี 2 ประเภทโดยทั่วไป คือ ศาลาการเปรียญหรือหอแจกแบบเครื่องไม้ และศาลาการเปรียญหรือหอแจกแบบเครื่องปูน

1.ศาลาการเปรียญหรือหอแจกแบบเครื่องไม้ หมายถึง อาคารที่มีโครงสร้าง การก่อสร้างและองค์ประกอบต่างๆ ด้วยไม้ล้วน ยกใต้ถุนสูง มีขนาดตั้งแต่ 5 ช่วงเสาขึ้นไป หลังคาเป็นปีกนกคลุมรอบด้าน เครื่องบนประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ อาคารประเภทแยกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

- ศาลาการเปรียญหรือหอแจกเครื่องไม้แบบโถง คือ ประเภทที่ไม่มีผนังกันทั้ง 4 ด้าน โดยทั่วไปมักทำเพียงผนังเดียว กันกันตักสูงประมาณ 40-60 เซนติเมตร มักพบวัดตามแถบชนบท เนื่องจากเป็นอาคารที่เน้นความประหยัดเรียบง่ายเนื่องจากหอแจกแบบนี้มีปีกคลุมรอบด้านก็จริง แต่ไม่สามารถกันแดดและกันฝนได้ บางแห่งจึงนิยมทำเป็นฝาเบาโดยใช้สังกะสี โดยทำแบบเป็น “ฝาหับผุย” ซึ่งอาศัยไม้ค้ำยันรับฝาสำหรับยกเปิดปิดขึ้นลงได้

- ศาลาการเปรียญหรือหอแจกเครื่องไม้แบบทึบ คือ ประเภทอาคารที่มีฝากันรอบด้าน นิยมทำฝากันเป็นแผงปะกนลูกฝักแบบเรือนไทย มีช่องหน้าต่างช่วงเสาละ 1 ช่อง มีบานเปิดปิด การกันฝาทึบมีประโยชน์ในแง่ช่วยกันแดดและกันฝน รวมทั้งกันขโมย ศาลาการเปรียญหรือหอแจกแบบนี้มีชื่อเสียงในด้านความงามทั้งในเชิงรูปทรงและองค์ประกอบตกแต่งควรแก่การศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ศาลาการเปรียญหรือหอแจกเครื่องไม้แบบกึ่งทึบ คือ อาคารที่กั้นฝา โดยรอบแต่นิยมทำเป็นช่องเปิดหน้าต่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จนดูเหมือนช่องเปิดนั้นมีขนาดใหญ่กว่าส่วนปิดทึบ เป็นการแก้ไขปัญเรื่องความมืดและอับทึบของศาลาการเปรียญหรือหอแจกแบบทึบ ส่วนการแก้ปัญหาเรื่องแดดและฝนใช้วิธีการยื่นส่วนของปีกนกกันสาดให้กว้างขึ้น มีไม้หรือเหล็กค้ำยันมีเหล็กเป็นร่าแนงเพื่อกันขโมย

2. ศาลาการเปรียญหรือหอแจกแบบเครื่องปูน หมายถึง อาคารที่ก่อขึ้นเดียว ยกพื้นสูงเล็กน้อย หลังคามีการประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ อย่างงานศาสนาสถาปัตยกรรมไทยทั่วไป ศาลาการเปรียญหรือหอแจกเครื่องก่อ คาดว่าสร้างในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนิยมสร้างขึ้นร่วมประกอบผังภายในเขตพุทธาวาสจนกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผังของวัดสมบูรณ์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีงานศิลปสถาปัตยกรรมปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ แบบประเพณีนิยมและแบบพระราชนิยม

- ศาลาการเปรียญหรือหอแจกเครื่องปูนแบบประเพณีนิยม ได้แก่ แบบที่ใช้เครื่องตกแต่งหลังคาแบบช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ อย่างไทยโบราณ

- ศาลาการเปรียญหรือหอแจกเครื่องปูนแบบพระราชนิยม ได้แก่ แบบที่ใช้เครื่องตกแต่งหลังคาอย่างอิทธิพลศิลปะจีน ที่ประดับลวดลายด้วยกระเบื้องเคลือบสีและ ลายดอกอย่างจีน (สมคิด จิระทัศนกุล. 2544)

2.2 เศรษฐกิจสังคม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอีสานเหนือ

2.2.1 เศรษฐกิจสังคมของชาวอีสานเหนือ

สภาพเศรษฐกิจของชาวอีสานเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบเดิมที่รายได้มาจากการทำเกษตร ในปัจจุบันมีการพัฒนา สร้างโอกาสทางการค้าและการลงทุนมากขึ้น ประเด็นสำคัญ คือ อีสานมีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุด มีความพร้อมด้านทรัพยากรแรงงานที่เป็นกำลังการผลิต เป็นแหล่งอุปสงค์ขนาดใหญ่ รวมทั้งความหลากหลายทางด้านพืชผลทางการเกษตร ซึ่งเป็นหน้าด่านการลงทุนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว อีสานจึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นกลไกขับเคลื่อนในยามที่เศรษฐกิจโลกอ่อนไหวในปัจจุบัน ช่วงหลายปีข้างหน้าอีสานมีแผนโครงการ ซึ่งการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ระบบคมนาคมพื้นฐานจากภาครัฐ เสริมสร้างศักยภาพในการรองรับการลงทุน ในการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นช่องทางขยายธุรกิจต่อไป

อีสานกำลังก้าวสู่การพัฒนา การเติบโตด้านการลงทุนทำให้อีสานเข้าสู่สังคมเมือง (Urbanization) หมายถึง สภาพสังคม วิถีชีวิต รวมถึงอัตลักษณ์ทางด้านการบริโภคจะเกิดการปรับเปลี่ยน ทำให้มีการเจริญเติบโตของรายได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสู่สังคมเมืองและการบริโภค การรวมตัวเป็น AEC และโครงการลงทุนของภาครัฐระยะยาวเป็นตัวกระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชน ที่มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสะท้อนการสร้างรายได้ให้กับคนอีสานเนื่องจากการขยายตัวของการลงทุนจะทำให้เกิดการจ้างงาน ตั้งแต่แรงงานในกระบวนการผลิต ปัญญาชน นักวิชาการ จนถึงผู้บริหารระดับสูง ทำให้มีรายได้สูงขึ้น เป็นตัวช่วยเรื่องกำลังการซื้อ เสริมด้านการขยายตัวทาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การค้า การก่อสร้างชุมชนขนาดใหญ่ เป็นตัวนำไปสู่การขยายตัวแบบสังคมเมือง (Urbanization) ในอนาคต กระแสดังกล่าวเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สะท้อนรูปแบบการใช้จ่ายที่ดีขึ้นในหลายปีข้างหน้า

ในเรื่องการค้าชายแดน ไทยและ สปป.ลาว ซึ่งมีอิทธิพลต่อสภาพเศรษฐกิจภาคอีสาน และเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดการลงทุนของภาคเอกชน ทำให้การค้ามีความเข้มข้นมากขึ้น สินค้าอุปโภคบริโภคของไทยเป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคใน สปป.ลาว ซึ่งเป็นโอกาสทางการขยายตัวของธุรกิจค้าปลีก ค้าส่ง วัสดุก่อสร้าง การบริการด้านสุขภาพ การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมใน สปป.ลาว ทำให้การส่งออกสินค้าทุนและวัตถุดิบอุตสาหกรรมมีการขยายตัวตามด้วย และได้รับการสนับสนุนจากนักลงทุนต่างชาติอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การพัฒนาโครงการคมนาคมพื้นฐานที่เชื่อมโยงระหว่างสองประเทศ ช่วยสนับสนุนให้การค้าชายแดนสะดวกมากขึ้น ในรูปของการลดต้นทุนและลดระยะเวลาในการขนส่ง เป็นบทบาทสำคัญทางเสริมให้เกิดการจับจ่ายคล่องตัวมากขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. 2556)

โดยสรุปแล้วการพัฒนาเศรษฐกิจภาคอีสานนั้น ยังมีปัญหาและข้อจำกัดอยู่บ้าง แต่เนื่องจากภาคอีสานมีศักยภาพด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การค้า การบริการและการท่องเที่ยวอยู่มาก ซึ่งภาคอีสานนั้นมีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีประชากรมาก และสามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้หากปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในปัจจุบันยังดำเนินการไปได้ตามปกติ (ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2543)

2.2.2 ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอีสานเหนือ

2.2.2.1 ประเพณีของชาวอีสานเหนือ

ในภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกติดแม่น้ำโขง ทางตอนใต้ติดชายแดนกัมพูชา ทางตะวันตกมีเทือกเขาเพชรบูรณ์และเทือกเขาแดงพญาเย็น กั้นเขตแดนภาคเหนือและภาคกลาง มีเทือกเขาภูกระดึงเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดของภาคอีสาน เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญ เช่น ลำตะคอง แม่น้ำชี แม่น้ำมูลอีสาน มีพื้นที่เป็นหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย ประมาณ 170,000 ตารางกิโลเมตร มีจังหวัดดังต่อไปนี้ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมาจังหวัดนครพนม จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ ภาษาที่ใช้แต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ภาษาหลักที่ใช้ คือ ภาษาอีสาน เป็นภาษาลาวที่มีอีกสำเนียงหนึ่ง แต่ในตัวเมืองใหญ่ๆ มักใช้ภาษากลาง อีสานใต้ใช้ภาษาเขมร และยังมีภาษาถิ่นอื่นๆ อีก เช่น ภาษาภูไท ภาษาไส้ ภาษาไทยโคราช เป็นต้น (กรมชลประทาน. 2556)

ภาคอีสานเป็นพื้นที่อารยธรรมโบราณ ประชากรส่วนมากเป็นคนไทยเชื้อสายลาว และเขมร มีคตินิยมผูกแน่นกับประเพณีโบราณ มีการผสมผสานกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผี และคติทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

ก. ประเพณีท้องถิ่นภาคอีสาน

ประเพณีภาคอีสานมีความหลากหลายซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกมีการผสมผสานเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในประเทศไทยให้ความสำคัญในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความงดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณ พจนานุกรมภาษาไทยฉบับบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย ประเพณี ไว้ว่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ด้านการค้า

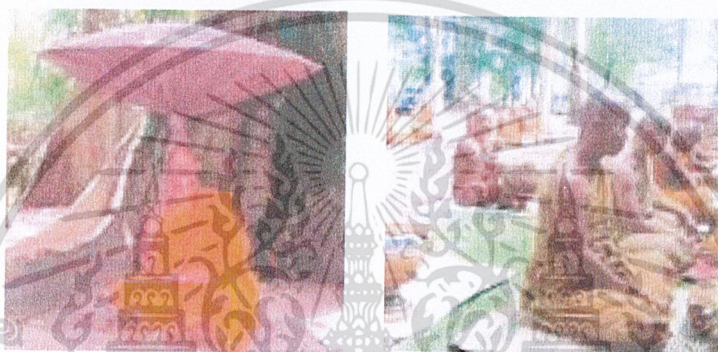
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งแยกคำว่า “ขนบ” คือ ระเบียบแบบต่างๆ “ธรรมเนียม” คือ สิ่งที่นิยมใช้กันมา เมื่อนำมารวมกันแล้ว จะมีความหมายว่า แบบแผนและความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป

-ประเพณีจังหวัด กาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์ยังยึดถือและปฏิบัติตามฮีตสิบสอง คำว่า “ฮีต” หมายถึง จารีตขนบธรรมเนียมประเพณี แบบแผนที่ปฏิบัติกันอยู่ 12 อย่าง ซึ่งภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “บุญ” มีดังนี้

1. บุญข้าวกรรม ซึ่งเกี่ยวกับพระภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสส ต้องอยู่กรรมจึงจะพ้นอาบัติ ถือว่าเป็นบริสุทธิในระหว่างเข้ากรรม ญาติโยมจะไปทำบุญร่วมกับพระภิกษุ สามเณร ได้กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอ้าย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนอ้าย”

ภาพที่ 2.4 พระภิกษุระหว่างเข้ากรรม

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhngphakhixan/>

2. บุญคุณลาน จะทำที่วัดหรือที่บ้านก็ได้ โดยชาวบ้านจะนำข้าวมารวมกันและนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ประพรมด้วยน้ำอบ น้ำหอม วนด้ายสายสิญจน์รอบกองข้าว มีการถวายอาหารบิณฑบาตในตอนเช้า และนำเอาหน้าพระพุทธมนต์รอบกองข้าว ถ้าทำที่บ้านเรียกว่า “บุญกุ่มข้าว” กำหนดในเดือนยี่ เรียกอีกอย่างว่า “บุญเดือนยี่”

ภาพที่ 2.5 ข้าวที่นำมากองรวมกัน

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhngphakhixan/>

3. บุญข้าวจี ชาวบ้านนิยมทำข้าวจี ไปถวายพระ เป็นการละทานชนิดหนึ่ง ถือว่าได้รับอานิสงส์อย่างมาก กำหนดทำบุญในเดือนสาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.6 ข้าวจีที่นำไปถวายพระ

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

4. บุญพระเวส หรือบุญมหาชาติ คือ วิธีแสดงจริยวัตรของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยเป็นพระเวสสันดร ในหนังสือมหาชาติ ซึ่งกำหนดทำบุญเดือนสี่ จึงเรียกอีกอย่างว่า “บุญเดือนสี่”

ภาพที่ 2.7 พิธีการทำบุญพระเวส

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

5. บุญสงน้ำ เป็นการสงน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ รัตนดำหัวผู้ใหญ่ มีการทำบุญทำทาน กำหนดทำบุญในเดือนห้า เรียกว่า “บุญตรุษสงกรานต์”

ภาพที่ 2.8 การสงน้ำพระพุทธรูป

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

6. บุญบั้งไฟ มีการฉลองอย่างสนุกสนานของชาวนาก่อนการทำนา โดยการจุดบั้งไฟเพื่อบอกพระยาแถน เชื่อว่าจะทำให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล มีการตกแต่งบั้งไฟให้สวยงามและมีการแข่งขันกัน กำหนดทำบุญในเดือนหก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.9 การจุดบั้งไฟและการตกแต่งบั้งไฟเพื่อแข่งขัน

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

7. บุญข้าชะ คือการชำระสิ่งสกปรก รกรงรังให้สะอาด ชาวบ้านจะใช้ “ผาม หรือ ศาลากลางบ้าน” เป็นสถานที่ทำบุญ จะเตรียมสิ่งของสำหรับทำบุญ เช่น ดอกไม้ธูปเทียน ोन้ำ ฝ้าย ไน ไหมหลอด ฝ้ายผูกแขน แห่ทรายนำมารวมกันที่ผามหรือศาลากลางบ้าน นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญ พระพุทธรณ์ในตอนเย็น ถวายอาหารในตอนเช้า หลังจากเสร็จพิธีชาวบ้านจะนำน้ำพระพุทธรณ์ ฝ้ายผูกแขน แห่ทรายกลับบ้านและนำไปหว่านรอบบ้าน เพื่อให้เกิดสิริมงคลตลอดปี กำหนดทำบุญในเดือนเจ็ด

ภาพที่ 2.10 ถวายภัตตาหารพระสงฆ์และแห่ทรายเข้าวัด

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

8. บุญเข้าพรรษา เป็นเวลาที่พระสงฆ์ต้องบำเพ็ญไตรสิกขา คือ ถือศีล สมาธิและ ปัญญาให้บริบูรณ์ ส่วนคฤหัสถ์ต้องบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ศีล ทาน ภาวนา ให้เต็มเปี่ยม ญาติโยม นำอาหารมาถวายพระสงฆ์ในตอนเช้า นำธูปเทียน ข้าวสาร ฝ้ายอบน้ำฝน มารวมกันในศาลาวัดในตอนบ่าย ตอนเย็นทำวัตรและฟังเทศน์ กำหนดวันทำบุญ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนแปด”

ภาพที่ 2.11 การทำบุญเข้าพรรษา

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. บุญข้าวประดับดิน ชาวบ้านจะห่อข้าว อาหารคาวหวาน และของขบเคี้ยว เช่น หมากพลู บุหรี่ เป็นห่อๆ ด้วยใบตองกล้วย แล้วนำไปวางแบไว้กับดินในบริเวณวัดในรุ่งเช้า กะให้ได้ 4 ส่วน ส่วนที่ 1 เลี้ยงดูกันในครอบครัว ส่วนที่ 2 แจกให้ญาติพี่น้อง ส่วนที่ 3 อุทิศให้ญาติที่ล่วงลับ ส่วนที่ 4 นำไปถวายพระสงฆ์ (เชื่อกันว่าญาติที่ล่วงลับจะมารับของที่นี่ เป็นวันที่ยมทูตเปิดนรกชั่วคราว ให้สัตว์นรกมารับของท่าน และถือเป็นวันกตัญญูอีกด้วย) พร้อมทั้งนำอาหารไปถวายพระสงฆ์ ฟังธรรมเทศนา และทำพิธีอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ กำหนดวันทำบุญในเดือนเก้า

ภาพที่ 2.12 นำอาหารวางแบไว้กับดินและการทำบุญในตอนเช้า
ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhngphakhixsan/>

10. บุญข้าวสาก ญาติโยมจะจัดอาหารคาว หวาน เป็นห่อๆ เขียนชื่อลงในพาข้าว (สำหรับกับข้าว) เรียกว่าข้าวสาก (สลาก) แล้วนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ ในตอนกลางวันก่อนเพล พอถึงเวลา 4 โมงเช้า (เวลา 10.00 น.) พระสงฆ์จะตักทองโฮม (รวม) ญาติโยมจะนำพาข้าวของตนมารวมกัน ณ ศาลาการเปรียญหรือหอแจก เจ้าภาพจะเขียนชื่อลงในกระดาษม้วนลงในบาตร เมื่อพร้อมแล้วจะกล่าวคำถวายสลากภัต จบแล้วยกบาตรสลากไปให้พระสงฆ์จับ เมื่อจับถูกชื่อใครก็ให้นำพาข้าว 1 พา มาวางหน้าพระเถระ หลังจากนั้นพระเถระจะกล่าวคำอุปโลกน์ก่อนถวายพาข้าวพระเถระ กำหนดวันทำบุญในเดือนสิบ

ภาพที่ 2.13 พาข้าวที่นำมาถวายพระเถระ
ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhngphakhixsan/>

11. บุญออกพรรษา เป็นการเปิดโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้มีโอกาสว่ากล่าวตักเตือนกันได้ สามารถเดินทางไปบวรมีสถรรพณ์ ไปเยี่ยมญาติพี่น้องได้ และสามารถผัดเปลี่ยนผ้าได้ เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 พระสงฆ์จะตักน้ำให้ไปรวมกันที่โบสถ์แสดงอาบัติเข้า จบแล้วมรการปวารณา กำหนดวันออกพรรษาในเดือนสิบเอ็ด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.14 ทำบุญตักบาตรในวันออกพรรษา

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

12. บุญกฐิน คือ ผ้าที่ใช้สรงซึ่งเย็บจีวร เรียกว่า ผ้ากฐิน ใช้สำหรับผู้ที่ศรัทธาปรารถนาจะถวายผ้ากฐิน ณ วัดใดวัดหนึ่งให้เขียนสลาก (ใบจอง) ไปติดไว้ที่ผนังโบสถ์หรือศาลาวัด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้มีการถวายเป็นกัน เมื่อถึงวันที่กำหนดก็บอกญาติโยมให้มาร่วมทำบุญ ฟังเทศน์ มีมหรสพสมโภช รุ่งเช้านำผ้ากฐินมาทอดถวายที่วัดเป็นอันเสร็จพิธี กำหนดวันทำบุญระหว่าง วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 (เพชรเกษม บัญญัติ. 2562)

ภาพที่ 2.15 ของที่ถวายวัดในวันทอดกฐิน

ที่มา: <http://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhixsan/>

2.2.2.2 วัฒนธรรมของชาวอีสานเหนือ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม ไว้หลายความหมาย ดังนี้

วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมที่เกิดจากการกลั่นกรองความคิด เพื่อหาวิธีการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ของมนุษย์ได้แก่ การกินอาหาร การหาอาหาร เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ร่วมกัน การติดต่อสื่อสาร การขบถาย ตลอดจนการตอบสนองความต้องการทางเพศของมนุษย์ (นียพรรณ วรณศิริ. 2540)

วัฒนธรรม คือ กระบวนการอันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชน ที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตของคน โดยรวมเอามิติทางด้านจิตใจ ภูมิปัญญา อารมณ์ และวัตถุเข้าไว้ด้วยกัน จนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้น ไม่ใช่เพียงเรื่องของศิลปะและวรรณกรรม แต่รวมถึงรูปแบบของชีวิต สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ระบบค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และความเชื่อต่างๆ (นิคม มุสิกคามะ. 2545)

วัฒนธรรม คือ แบบแผนการประพฤติปฏิบัติ รวมถึงความรู้สึกนึกคิดที่แสดงในสถานการณ์ต่างๆ ทำให้เกิดวิถีชีวิตในสังคมเดียวกัน เป็นที่ยอมรับ สามารถเข้าใจ ชวาบซึ้ง และใช้เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ (สำนักคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ. 2550)

สรุปคือ วัฒนธรรม คือ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในแต่ละสังคม โดยมีวิถีชีวิตที่
สอดคล้อง ผสมผสานสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สามารถปรับตัว ยอมรับ ถ่ายทอดและใช้ปฏิบัติร่วมกัน
ได้

ก. วัฒนธรรมพื้นบ้าน

มีการแบ่งหมวดหมู่วัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้ ดังนี้

1. ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา
2. ภาษาและวรรณกรรม
3. ศิลปกรรมและโบราณคดี
4. การละเล่นดนตรีและการพักผ่อนหย่อนใจ
5. ชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ

ซึ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ สามารถสรุปได้

ดังนี้

1. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเหมือนกรอบล้อมให้ชีวิตอยู่ในขอบเขตที่วาดี และ
ถูกต้อง กฎหมายบ้านเมืองไม่สามารถบังคับหรือมีอิทธิพลเหนือจิตใจได้ เพราะได้ยึดได้ฟังได้รับการ
อบรมอยู่กับวิถีชีวิตแบบนั้นมาตั้งแต่เกิด

2. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์เข้าใจสถานะชีวิตมนุษย์ดีขึ้น
เพราะเป็นที่ประมวลความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความกลัว ระเบียบแบบแผน ความนิยม และอื่นๆ

3. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องให้ความบันเทิงมาแต่ดั้งเดิมทุกวัยและทุก

โอกาส

4. วัฒนธรรมพื้นบ้านมีคุณค่าทั้งด้านศิลปะและศาสตร์ของวิทยาการทุก

แขนง

5. วัฒนธรรมพื้นบ้านทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน

6. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ ในฐานะที่เป็น

วัฒนธรรม ประจำชาติ เป็นพื้นฐานเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์แต่ละชาติ แต่ละ
ภาษา มีการจดจำและถือปฏิบัติต่อกันมา

7. วัฒนธรรมพื้นบ้านทำให้รู้จักสภาพชีวิตในท้องถิ่น

สรุป วัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ล้วนมีคุณค่าและเป็นวัฒนธรรมของตนเอง เป็น
สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงวิถีชีวิต (วิมล จิโรจพันธุ์. 2548)

วัฒนธรรมของอีสานมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ถือว่าเป็นที่นิยม
อย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ เมนูส้มตำ โดยเฉพาะส้มตำไทย สามารถทานได้
ทุกที่เนื่องจากส้มตำมีส่วนประกอบหลัก คือ ผัก ทานคู่กับข้าวเหนียวหรือข้าวสวย นอกจากนี้ยังมีเมนู
ลาบ ก้อยและข้าวจี๊ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ด้านดนตรีพื้นบ้าน มีท่วงทำนองที่ที่แตกต่างกัน

ตามแต่ละพื้นที่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ใหญ่ ๆ ได้แก่ อีสานเหนือและอีสานใต้ เพลงพื้นบ้านของภาคอีสาน
มักสอดแทรกแง่คิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ในพื้นที่ไว้อย่างชัดเจน สามารถแบ่งเพลงพื้นบ้าน
ได้ดังนี้ กลุ่มอีสานเหนือ ได้แก่ หมอลำ แบ่งได้ 5 ชนิด คือ หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอ
ลำเพลิน หมอลำผีฟ้า กลุ่มอีสานใต้ ได้แก่ กัณฑ์ริม เจริญ เพลงโคราช ด้านนิทานพื้นบ้าน มีทั้งนิทาน

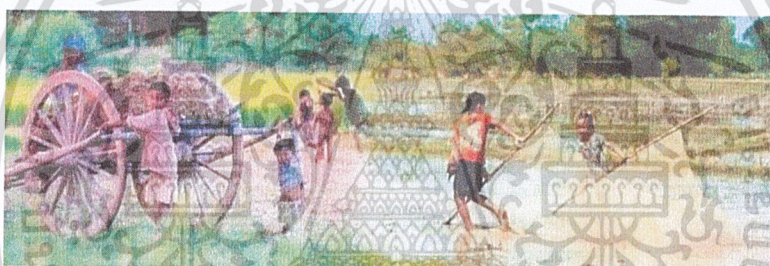
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นบ้านขนาดสั้นและนิทานขนาดยาว โดยบางเรื่องหยิบยกเรื่องใกล้ตัวมาแล้ว บางเรื่องสอดแทรกจินตนาการอันนิทานต่าง ๆ นอกจากจะให้ประโยชน์ด้านความบันเทิงแล้วมักจะสอดแทรกคติธรรมคำสอนให้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตให้มากขึ้น เช่น แก้วหน้าม้า อุทัยเทวี นางสิบสอง ปลาบู่ทอง กล่องข้าว น้อยฆ่าแม่ นางผมหอม ผาแดงนางไอ่ ฟุ้งกุลา ร้องไห้ ขูลุนางอ้ว เป็นต้น ส่วนศิลปะการฟ้อนรำนั้น เนื่องจากภาษาอีสานเป็นพื้นที่ราบสูง ค่อนข้างแห้งแล้ง ชาวอีสานมีอาชีพทำไร่ทำนา และเป็นคนที่รักสนุกสามารถร้องรำทำเพลงและฟ้อนรำได้ทุกโอกาส ทั้งนี้ การแสดงของภาคอีสานมักเกิดจากกิจกรรมประจำวันหรือประจําฤดูกาล (กรมชลประทาน. 2556)

2.2.2.3 วิถีชีวิตของชาวอีสานเหนือ

อีสานกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งภาคจำในอดีตของภาคอีสาน คือ ความแห้งแล้งกันดาร แต่ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงมากมาย อย่างเช่น ฟุ้งกุลา ร้องไห้ ได้เปลี่ยนเป็นฟุ้งข้าวหอมมะลิที่รู้จักกันทั่วโลกเนื่องจากมีแหล่งน้ำชลประทานตามโครงการในราชพระดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้อีสานหลุดพ้นจากความแห้งแล้ง ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทอีสานในเวลาถัด

ภาพที่ 2.16 วิถีชีวิตคนอีสานในอดีต

ที่มา: <https://www.isangate.com/new/editor-talk/663-isan-revolution.html>

วิถีชีวิตของคนอีสานมีรากฐานมากจากความเชื่อทางศาสนาพุทธ ถูกปรับให้เข้ากับจารีตประเพณีพื้นบ้านและความเชื่อดั้งเดิมกับภูมิผี มีวิถีกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติกัน การที่สังคมเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมือง ทำให้วิถีชีวิตถูกเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อประเพณี พิธีกรรม การดำรงชีวิตในภูมิภาคเปลี่ยนไปด้วย ตามแนวคิดที่ว่า สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนพฤติกรรมก็จะเปลี่ยนตาม โดยมีปัจจัยภายในและภายนอกที่ทำให้พฤติกรรมนั้นเปลี่ยน เช่น การทำนาปลูกข้าวในปัจจุบันมีการใช้เครื่องจักรเก็บเกี่ยวผลผลิตทดแทนแรงงานคน เนื่องจากการทำนาปลูกข้าวในปัจจุบันเป็นการทำนาปลูกข้าวเพื่อการขาย เมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้นมีการขยายรถไฟเชื่อมต่อ กรุงเทพฯ กับ นครราชสีมา ทำให้วิถีชีวิตชาวนาเปลี่ยนแปลง ได้มีการปลูกข้าวเพื่อส่งไปขายที่กรุงเทพฯ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าจากกรุงเทพฯ มาขายในภูมิภาคต่างๆ ของอีสานได้มากขึ้น เช่น เครื่องทุนแรง เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า มีการเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ มีหลายคนประสบความสำเร็จเป็นเจ้าของกิจการ ส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของคนอีสานเปลี่ยนแปลงไป เมื่อความเจริญทางวัตถุแพร่ขยายในชนบทอีสาน ทศนคติด้านวัตถุนิยมก็เติบโตขึ้น โดยมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต คือ วัตถุนิยมและเทคโนโลยี หรือ โลภยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) หรือ โลภไร้พรมแดน เกิดสังคมเมืองในชนบท และเกิดวัฒนธรรม 2 ลักษณะ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เช่น อาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย จากบ้านใต้ถุนยกสูง เปลี่ยนมาเป็นบ้านปูนชั้นเดียวก่อด้วยอิฐ ยานพาหนะ จากขี่ม้า วัวเทียมเกวียน มาเป็นจักรยาน จนถึงรถยนต์ เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ที่ประดิษฐ์คิดค้นแบบไม่หยุดยั้ง เพื่อการค้าและความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีผลต่อการบริโภคและค่านิยม

- วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เกี่ยวข้องกับความรู้ ปรัชญา และจิตวิทยา มีการเจริญค่อนข้างช้า ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

โลกยุคการสื่อสารนี้ ทำให้เกิดกระแสนิยมในด้านสินค้าด้วยการโฆษณาชวนเชื่อมากขึ้น จนกลายเป็นค่านิยมแบบสังคมเมือง มีการนิยมสินค้าที่มีราคาแพงมากขึ้น เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า แบรินด์เนม ได้รับความนิยมจากคนส่วนใหญ่ มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ซึ่งโลกยุคการสื่อสารนั้น หมายถึง การสื่อสารที่เป็นสาระ แต่เราไม่สามารถที่จะแยกเฉพาะสารนั้นตามความหมายได้ เกิดการสร้างกระแสนิยมสินค้าด้วยการโฆษณา เช่น การโฆษณาอาหารเสริม เครื่องสำอางค์ ด้วยกระแสบริโภคนิยม และการวัดคุณค่าของคนจากวัตถุนิยม ซึ่งเป็นที่รู้จักในนามสินค้า “แบรนด์เนม” โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือ เข้ามามีบทบาทในชีวิตของหลายคนและเข้าสู่วังวนแห่งการกระทำผิดเพียงเพื่อต้องการสิ่งของเหล่านี้

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นเพื่อกระตุ้นเตือนให้สังคมไทยกลับมาสู่แนวทางที่เหมาะสม ซึ่งหมายถึง การที่ผู้คนสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ไม่น้อยจนเกิดรู้สึกขัดสน แต่ก็ไม่มากจนเป็นความฟุ่มเฟือย และเปี่ยนเปี่ยนสิ่งแวดล้อม ด้วยสังคมอีสานในปัจจุบันต่างจากอดีตมาก จากความเป็นอยู่ตามอัตภาพ มักน้อย สันโดษ ทั้งอาหารการกินและเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน สู่ความเป็นสังคมชนบทที่ขาดความพอเพียง เนื่องจากวัตถุนิยมที่มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน ต่างต้องดิ้นรนทำมาหากินเพื่อหาเงินไปใช้หนี้ทั้งหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบที่เกิดจากการกู้ยืมมาใช้สอยเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก จนเป็นต้นเหตุให้คนที่เคยมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง จึงก่อเกิดทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งได้พระราชทานไว้เพื่อแก้ปัญหาให้พสกนิกรทั่วไป เพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้วยความพอเพียง ในหลายด้าน ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ระบบการบริการพื้นฐาน สุขอนามัย แหล่งประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันสังคมชนบทอีสานได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เกิดจากคนรุ่นใหม่หันกลับมาทำงานที่บ้านเกิด ที่เห็นความเปื่อยหายชีวิตในเมืองหลวงและความไม่แน่นอนของอาชีพในเมือง (Webmaster @IsanGate. 2561)

ภาพที่ 2.17 การทำนาในอดีตของชนบทอีสาน

ที่มา: <https://www.isangate.com/new/editor-talk/663-isan-revolution.html>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 การอนุรักษ์อาคารเพื่อการพัฒนา

ความหมายของการอนุรักษ์อาคาร โดยนิยาม หมายถึง การเก็บรักษาอาคารที่มีอยู่โดยไม่ตัดแปลงหรือทำลายลักษณะหรือรายละเอียดของตัวอาคาร ถึงแม้ว่าการอนุรักษ์อาคาร การซ่อมแซมหรือตัดแปลงนั้นจะมีความจำเป็น การอนุรักษ์อาคารมีหลากหลายความหมาย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการรักษาให้คงเดิม มีแนวโน้มด้านการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นกระบวนการต่างๆ ที่ดูแลรักษาไว้ให้คงคุณค่าความสำคัญทางวัฒนธรรม (วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, 2562) ในทางสถาปัตยกรรม เป็นการปฏิบัติเพื่อเก็บรักษาอาคารนั้นให้คงอยู่โดยใช้ทุกวิถีทางเพื่อป้องกันความเสียหาย สูญสลายและผุพังร่อนไปตามกาลเวลา ให้คงคุณค่าด้านความงาม คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ ประจักษ์ในความหมายต่างๆ ที่อาคารนั้นต้องการสื่อออกมา (ภาณุวัฒน์ โทษกุล, มปป.) ดังนั้น ความหมายของการอนุรักษ์อาคารนั้น หมายถึง กระบวนการและการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้อาคารนั้นคงสภาพความงามและประโยชน์ใช้สอยให้คนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่า

การอนุรักษ์มีหลายความหมายขึ้นอยู่กับแนวคิดและหลักการของบุคคลนั้นๆ ขึ้นอยู่กับสถานที่และเวลาที่ต้องการอนุรักษ์ ซึ่งการอนุรักษ์อาคารมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีประเพณีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่ออาคารได้รับการอนุรักษ์ ก็จะมีคุณค่าต่อพื้นที่แตกต่างกัน

2.3.1 หลักการและลักษณะของการอนุรักษ์

1. การอนุรักษ์มีหลักการเพื่อการเก็บรักษาส่วนที่ดี และสร้างส่วนที่ไม่ดีใหม่ ให้สอดคล้องกับของเก่าที่หลงเหลืออยู่ให้ดีขึ้น
2. เพื่ออนุรักษ์อาคารรวมทั้งบริเวณใกล้เคียง
3. เพื่อให้อาคารมีประโยชน์ใช้สอยใหม่
4. อาคารที่จะอนุรักษ์นั้นจะต้องมีความสำคัญแก่การอนุรักษ์จริง จะต้องพิสูจน์ได้ว่าควรแก่การอนุรักษ์

5. มุ่งเน้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญและสนใจกับอาคารเหล่านั้น

จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ไม่สามารถทำได้โดยตลอดเวลาที่อยากลงมือทำ เนื่องจากมีเงื่อนไขและหลักการอยู่ เราต้องมีความพร้อมในการอนุรักษ์ซึ่งต้องทำความเข้าใจกับหลักการ ต้องพิจารณาว่าจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรอย่างรอบครอบ และได้รับความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เป็นอย่างดี การอนุรักษ์มีขีดจำกัดที่สามารถบ่งบอกได้ว่าการอนุรักษ์หรือการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เกินขีดของการอนุรักษ์ไปแล้ว (ทิพย์วรรณ แวกสอาด, 2561)

ดังนั้น การอนุรักษ์จึงมีลักษณะที่ใช้พิจารณาอาคารก่อนลงมือเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการอนุรักษ์ดังนี้

1. การป้องกันการเสื่อมสภาพของอาคาร (Protection) โดยการกำจัดปัญหาที่ก่อให้เกิดการเสื่อมสภาพ เช่น การป้องกันความชื้นที่ทำให้เกิดเชื้อรา หรือตัวทำลายเนื้อวัสดุ ป้องกันมลภาวะทางอากาศที่มีผลต่อสภาพอาคาร

2. การคงสภาพอาคาร (Preservation) เป็นการรักษาสภาพอาคารให้อยู่ในสภาพเดิมด้วยเทคนิคและวิธีต่างๆ ช่วยลดปัญหาการเสื่อมของอาคาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.การเสริมสภาพอาคาร (Consolidation) เป็นการเพิ่มวัสดุหรือโครงสร้างให้มั่นคงโดยใช้วัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิม

4.การปฏิสังขรณ์ (Restoration) การทำให้อาคารกลับไปสู่สภาพที่เหมือนกับสภาพอาคารดั้งเดิมโดยอยู่บนพื้นฐานของการใช้วัสดุดั้งเดิม การปฏิสังขรณ์โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์

5.การปรับปรุงอาคารเก่ามาใช้ใหม่ (Rehabilitation) เป็นการซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเพื่อตอบสนองประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน โดยยังคงประโยชน์ใช้สอยเดิมหรืออาจเป็นประโยชน์ใช้สอยใหม่ก็ได้

6.การสร้างองค์ประกอบเลียนแบบของเดิม (Reproduction) สร้างองค์ประกอบที่สำคัญของอาคารหรือส่วนที่ผู้ฟังไปขึ้นมาใหม่ เพื่อให้คงมีสภาพสวยงามอย่างเดิม องค์ประกอบเหล่านี้อาจเสื่อมสลายด้วยมลภาวะ หรือปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆ

7.การสร้างขึ้นใหม่ (Reconstruction) เกิดขึ้นในกรณีที่อาคารเสื่อมสลายจากอุบัติเหตุทางธรรมชาติ มีการสร้างขึ้นมาใหม่โดยสร้างตามหลักฐานเดิมที่มีอยู่ หรืออาจสร้างในพื้นที่ใหม่ ตำแหน่งใหม่ โดยวิธีการสร้างใหม่นี้อาจทำให้คุณค่าของอาคารเสียหายได้

นอกจากนี้ คุณค่าของตัวอาคารถือเป็นตัวบ่งชี้อาคารมีคุณค่าพอที่จะอนุรักษ์ เนื่องจากคุณค่าต่างๆ จะเป็นตัวช่วยให้คนอนุรักษ์ทราบวิธีการอนุรักษ์อาคารที่เหมาะสมที่สุด และไม่ทำให้คุณค่าอาคารเสียไป (สมศักดิ์ ธรรมเวชวิที. 2559) การวิจัยนี้เป็นการเลือกอนุรักษ์อาคารหอแจ่มไม้ที่มีการปรับประโยชน์ใช้สอยภายในให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมการใช้งานที่เปลี่ยนไป

2.3.2 แนวคิดการประเมินคุณค่าของอาคาร (Value evaluation)

แบ่งแนวคิดออกเป็น 3 ด้านคุณค่าอาคาร (Bernard M Feilden, 2003)

1. คุณค่าทางด้านอารมณ์ (Emotion Values) ประกอบด้วย

- 1.1 ความอัศจรรย์ (Wonder)
- 1.2 ความเป็นเอกลักษณ์ (Identity)
- 1.3 ความต่อเนื่อง (Continuity)
- 1.4 ความเคารพและความเลื่อมใส (Respect and Veneration)
- 1.5 ความเป็นจิตวิญญาณและสัญลักษณ์ (Symbolic and Spiritual)

2.คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Values) ประกอบด้วย

- 2.1 บันทึกทางประวัติศาสตร์ (Documentary)
- 2.2 ความเป็นประวัติศาสตร์ (Historic)
- 2.3 คุณค่าเชิงโบราณคดี และมีอายุขัย (Archaeological and Age)
- 2.4 คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและสถาปัตยกรรม (Aesthetic and Architectural)
- 2.5 คุณค่าทางภูมิทัศน์เมือง (Townscape)
- 2.6 คุณค่าทางภูมิทัศน์และนิเวศวิทยา (Landscape and Ecological)
- 2.7 คุณค่าทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ (Technological and Scientific)

3. คุณค่าทางด้านการใช้งาน (Use Values)

3.1 ความมีคุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอย (Functional)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้ใดได้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2 ความมีคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ รวมถึงการท่องเที่ยว (Economic including Tourism)

3.3 ความมีคุณค่าทางด้านสังคม รวมถึงความเป็นอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง (Social including Identity and Continuity)

3.4 ความมีคุณค่าทางการศึกษา (Educational)

3.5 ความมีคุณค่าทางการเมือง (Political)

2.3.3 การอนุรักษ์กับการพัฒนา

ในหลายประเทศของยุโรปได้ตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถานที่ยุโรปได้สร้างเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงวิวัฒนาการของชาติและเผ่าพันธุ์ จะเห็นได้จากการเก็บรักษาอาคารหรือองค์ประกอบของเมืองเป็นอย่างดี อาจมีการปรับปรุงบูรณะเพื่อใช้งานเป็นแหล่งท่องเที่ยวสามารถดึงดูดผู้คนที่สนใจ ควบคู่กับการอบรมสั่งสอนเยาวชนรุ่นหลังให้ทบทวนมรดกไว้และส่งต่อให้คนรุ่นหลัง ในขณะที่ตัวอาคารหรือเมืองยังมีการดำรงชีวิตประจำวันอย่างปกติไม่ต่างจากการอยู่อาศัยในอาคารสมัยใหม่ หรือเมืองที่สร้างขึ้นใหม่ ดังนั้น การอนุรักษ์กับการพัฒนาในยุโรปจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะระหว่างโบราณสถาน que แสดงถึงอดีตและเทคโนโลยีที่แสดงถึงอนาคต

สำหรับในประเทศไทย มีการตื่นตัวในช่วงปี พ.ศ. 2531-2539 เป็นช่วงเศรษฐกิจขาขึ้น โบราณสถานหลายหลังได้ถูกทำลายเพื่อการก่อสร้างอาคารสูง สภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัยได้เปลี่ยนแปลงไป กรมศิลปากรไม่สามารถที่จะดูแลควบคุมได้ด้วยมีข้อจำกัดหลายอย่าง ดังนั้น รัฐบาลควรมีข้อกำหนดกฎหมายอย่างชัดเจนระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาควบคู่กันไป ให้เกิดผลกระทบต่อกันน้อยที่สุด ซึ่งการอนุรักษ์ในประเทศไทยเป็นไปอย่างเชื่องช้า กรมศิลปากรทำงานอย่างระมัดระวังมากเกินไป และใช้แนวคิดแบบเดิมเหมือนกันทุกที่ เป็นหน่วยงานเดียวที่สามารถอนุรักษ์ได้ทั่วประเทศ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้ถึงคุณค่าและสาเหตุที่ต้องอนุรักษ์ทำให้ขาดความร่วมมือกับประชาชน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนามรดกของชาติ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด (บุญเสริม เปรมธาดา, 2545)

2.3.3.1 การปรับปรุงอาคารอนุรักษ์แบบปรับปรุงเพื่อการใช้งาน

- ความหมายของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (Renovation) ใช้กับการปรับปรุงภายในอาคารเก่าให้มีสภาพดีขึ้น มีความหมายไปทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมภายในมากกว่า การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงถือเป็นหนึ่งของระดับการบูรณะ (Restoration) มีหลายความหมาย ดังนี้

จอห์น เคอร์ติช และ การ์เรท เอकिन (John Kurtich and Garret Eakin) ได้ให้ความหมายว่า การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาคารเก่า คือ การทำใหม่ (Renewing) ที่ทันสมัย (Updating) เพื่อให้เกิดการใช้งานที่ตรงกับความต้องการและร่วมสมัย (Contemporary needs)

วาร์ด บูเชอร์ (Ward Bucher) ได้ให้ความหมายไว้ที่พจนานุกรมการสงวนรักษาอาคาร (A Dictionary of Building Preservation) คือ การซ่อมแซม (Repairing) การเปลี่ยนแปลง (Change) ภายใต้กรอบอาคารเดิม เพื่อการใช้อย่างที่ทันสมัย (Modern Use) โดยที่การใช้อย่างไม่ต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กว่าอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ อยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกันกับการปรับปรุงเพื่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ (Adaptive re-use) และฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation)

ความหมายในทิศทางตรงกันข้ามนั้น เลสลีย์ เอช ซิมมอนส์ (Leslie H. Simmons) ได้ให้ความหมาย คือ การทำความสะอาด (Cleaning) การซ่อมแซม (Repair) หรือการสร้างใหม่ (Rebuilding) ส่วนแดเนียล เอฟ แมค กิลพรี (Daniel F. Macgilvray) นักวิชาการจาก มหาวิทยาลัยเทกซัส เอแอนด์เอ็ม (Texas A & M University) มีความเห็นว่าการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทางลบ มีการเข้าไปแตะต้องโบราณสถานซึ่งอาจทำให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์สูญหายหรือบิดเบือนได้

ปีนรัชฎ์ กาญจนนัฐติ นักวิชาการไทยได้ให้ความหมาย คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาคารเป็นการอนุรักษ์ในระดับหนึ่ง ซึ่งยอมรับให้มีการเปลี่ยนแปลงอาคารได้บางส่วน หากต้องมีสัดส่วนและวิธีการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม ต้องคำนึงถึงคุณค่าของอาคารหรือเสริมคุณค่าของอาคารให้เด่นชัดขึ้น

นักปฏิบัติการจากกรมศิลปากร อารีรัตน์ ปิยะเจริญวัฒนา เป็นผู้รวบรวมแนวทางการอนุรักษ์ในสหรัฐอเมริกา ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงให้อาคารและโครงสร้างดีขึ้น จนถึงการทำให้อาคารนั้นมีประโยชน์ใช้สอย จะสงวนรักษาสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เท่าที่สามารถทำได้

กรมศิลปากรได้ให้ความหมายไว้โดยใช้คำว่าปฏิสังขรณ์ (Rehabilitation or Renovation) แทนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอาคารเก่า คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือกระทำให้โครงสร้างดีขึ้น ซึ่งรวมไปถึงการทำให้อาคารมีประโยชน์ใช้สอยโดยการซ่อมแซม คงรูปแบบ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เท่าที่จะสามารถคงรักษาไว้ได้

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโบราณสถานนั้น มีรากฐานมาจาก 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการอนุรักษ์ (Conservation) และทฤษฎีบูรณะ (Restoration) โดยเฉพาะทฤษฎีทางการบูรณะมีอิทธิพลต่อแนวความคิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโบราณสถานในช่วงเริ่มก่อตั้งในแถบยุโรป

● ทฤษฎีการอนุรักษ์กรอบอาคาร

เป็นทฤษฎีการอนุรักษ์อาคารที่สามารถเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยภายในได้ ซึ่งถือว่าการประนีประนอมระหว่างนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และนักโบราณสถาน มีหลักการคือรักษารูปแบบกรอบอาคารให้ได้มากที่สุด เฉพาะภายในที่สามารถปรับปรุงเพื่อให้เอื้อต่อการใช้สอยหรือเหมาะสมกับรูปแบบการใช้งานใหม่ ซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

- การเก็บรักษาแผงหน้าอาคาร (Alteration to the retained facade) ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด หรือเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด
- การซ่อนโครงสร้างของอาคารใหม่ (Concealment of the new structure)
- ขนาดพื้นที่ภายในหรือที่ว่างภายในอาคาร (Scale of interior spaces) ควรมีขนาดใกล้เคียงกับของเดิม
- ระดับภายในพื้นใหม่ (New floor levels) ต้องให้สัมพันธ์กับภายนอกอาคาร
- บูรณะลักษณะดั้งเดิมที่สำคัญ (Restoration of major original features)
- เลือกใช้วัสดุใหม่ที่ใช้ทดแทนวัสดุเก่าที่เสียหายหรือวัสดุเดิม ต้องคำนึงถึงความกลมกลืนเป็นหลัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- เลือกใช้วัสดุที่เลียนแบบ (Artificial material)
- ต่อเติมอาคารโดยเน้นสัดส่วน และตำแหน่งเติม (Scale appearance and position of extensions)
- เก็บหลังคาเดิมไว้หรือทำแบบหลังคาตั้งเดิมขึ้นมา (Preservation or Recreate of original roof)
- ตกแต่งลวดลายประดับที่มีความสำคัญ (Visual and decorative feature)

จากแนวทางการอนุรักษ์ข้างต้น เป็นวิธีที่เคยถูกต่อต้านจากนักอนุรักษ์บางคน แต่ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง แนวคิดนี้เริ่มได้รับการตอบรับจากนักอนุรักษ์หัวใหม่และนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ได้นำเอาหลักการนี้มาใช้ในการอนุรักษ์อาคารมากขึ้น (บุญเสริม เปรมธาดา. 2545)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบผังพื้นหอแจกอีสานเหนือ มีวิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลในการศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ (2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ (3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องของหอแจกอีสานเหนือ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 การเลือกกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกจังหวัดที่เป็นอีสานเหนือที่มีชนบทธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชาวผู้ไท ซึ่งมี 4 จังหวัด คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร โดยเลือกจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ง่ายและสะดวก

สำหรับการเลือกวัดที่ใช้เป็นกรณีศึกษานั้น ผู้วิจัยได้นำรายชื่อวัดในจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งหมดที่มีการจัดตั้งวัดในช่วงปี พ.ศ. 2350 - ปี พ.ศ. 2480 เลือกพื้นที่วัดในเขต อำเภอภูพานรายณ์ และอำเภอเขาวง จากนั้นทำการสำรวจหอแจกอีสานในแต่ละวัดที่มีหอแจกอีสานเก่าและยังคงเป็นหอแจกอีสานไม้ จากจำนวน 10 วัดที่สำรวจ จากการสำรวจมีวัดที่ยังคงเป็นหอแจกอีสานไม้และยังใช้งานอยู่เพียง 3 วัด มีการปรับปรุงโครงสร้างและบูรณะเพื่อความแข็งแรงตามสภาพปัจจุบัน ได้เลือกหอแจกอีสานที่มีการปรับปรุงสภาพสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานน้อยที่สุด จำนวน 2 หอแจกอีสาน คือ วัดโพนนาดี บ้านโพนนาดี ตำบลหนองผือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ บ้านกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์, และเลือกวัดที่สร้างหอแจกอีสานใหม่เพื่อทดแทนหอแจกอีสานแบบดั้งเดิม จำนวน 2 หอแจกอีสาน คือ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ บ้านกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์, วัดกุดต้อง บ้านกุดหว้า ต.กุดหว้า อ.ภูพานรายณ์ จ.กาฬสินธุ์ เพื่อใช้เปรียบเทียบความแตกต่างด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานแบบดั้งเดิมและแบบใหม่

สำหรับส่วนของผู้ให้ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยมุ่งไปที่คนในชุมชนที่มาทำกิจกรรมประจำวัน คือ ทำบุญตักบาตรในตอนเช้าของทุกเช้า เจ้าอาวาสวัดและพระสงฆ์ภายในวัด ดังแสดงในรูปที่ 3.1

แผนที่จังหวัดกาฬสินธุ์
(Kalasin)

ภาพที่ 3.1 แสดงตำแหน่งของกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูล

ที่มา: <http://www.panteethai.com>

หอแจกที่ใช้เป็นกรณีศึกษา แสดงดังต่อไปนี้

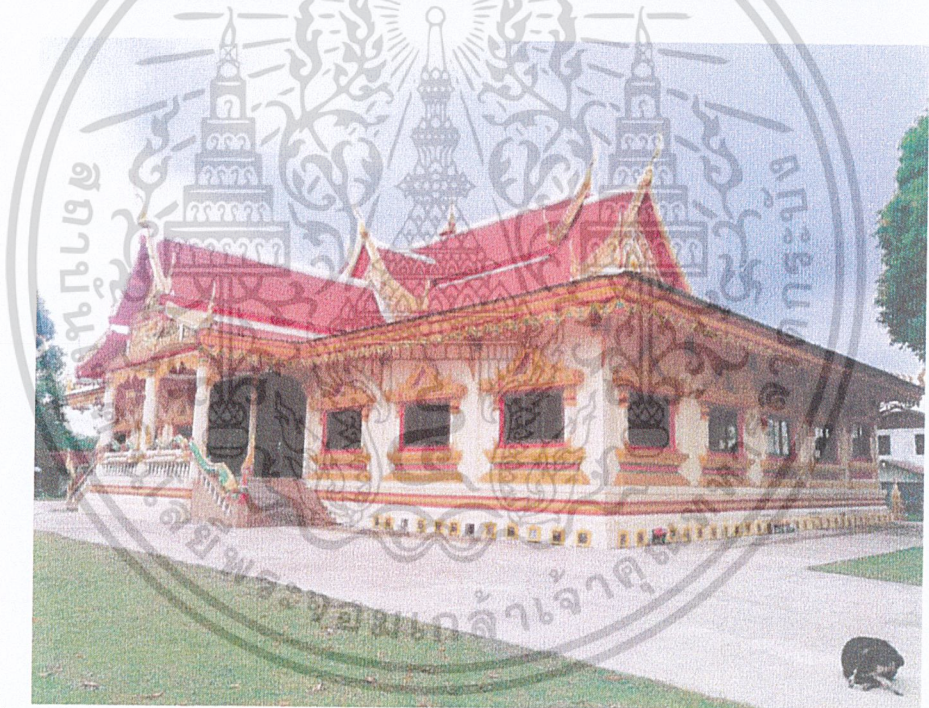

ภาพที่ 3.2 หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3.3 หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพชนาติ ต.หนองฝือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 3.4 หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3.5 หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกกต๋อง ต.กุดหว้า อ.ภูมินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ ซึ่งได้จากการสำรวจรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก จากทั้ง 4 หอแจก แบ่งเป็นหอแจกแบบดั้งเดิม 2 หอแจก หอแจกใหม่ที่สร้างทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม 2 หอแจก ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกทำการรวบรวมพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงของหอแจก แสดงพื้นที่ที่ใช้งานของหอแจกเก่าและส่วนที่ปรับปรุงใหม่ เปรียบเทียบรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบดั้งเดิมและแบบที่สร้างใหม่ ทั้ง 4 หอแจก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสำรวจข้อมูลต่อไป การสังเกตการณ์ ได้จากการถ่ายภาพการใช้พื้นที่ของคนในชุมชนขณะที่ทำกิจกรรมประจำวัน และวันสำคัญทางศาสนา และแบบสัมภาษณ์ ทำการพูดคุยสนทนากับผู้ให้ข้อมูล โดยมีประเด็นของปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกและรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่มีการปรับปรุง ความคิดเห็นและความต้องการในประเด็นการเก็บรักษาและคงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบเดิม สามารถปรับปรุงโครงสร้างโดยใช้วัสดุใหม่เข้ามาทดแทน หรือต้องการหอแจกแบบใหม่

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 สำรวจวัดที่มีหอแจกแบบดั้งเดิมที่เป็นหอแจกไม้ และหอแจกที่สร้างใหม่ทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม ทำการถ่ายรูปภาพหอแจกของแต่ละวัด นำรูปภาพมาพิจารณาและจัดกลุ่มหอแจกที่ตรงกับกรณีศึกษาที่ตั้งไว้

3.3.2 ทำการสำรวจรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก โดยการขออนุญาตจากเจ้าอาวาสของวัดเพื่อทำการสำรวจและถ่ายภาพภายในหอแจกแบบดั้งเดิมและหอแจกใหม่ที่สร้างทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม พร้อมทั้งมีการสนทนากับเจ้าอาวาสพระสงฆ์และคนในชุมชนที่มาทำบุญภายในวัด ถึงการก่อสร้างหอแจก และแนวทางในการปรับปรุงหอแจกต่อไป เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3.3 รวบรวมรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่มีการเปลี่ยนแปลง ภาพผังพื้นและภาพด้านของหอแจก ทั้งหมด 4 หอแจก เพื่อเปรียบเทียบส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบดั้งเดิมและรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกใหม่ที่สร้างทดแทนหอแจกแบบดั้งเดิม

3.3.4 นำรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่รวบรวมเรียบร้อยแล้ว ไปลงพื้นที่ภาคสนามสังเกตการณ์ การใช้งานของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมประจำวัน คือ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้าของทุกเช้า และงานบุญต่างๆ ครบทั้งหมด 4 หอแจก ทำการถ่ายรูปในขณะการใช้พื้นที่ในส่วนต่างๆ

3.3.5 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมาทำกิจกรรมที่หอแจก ความคิดเห็นและความต้องการในประเด็นการเก็บรักษาและคงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบเดิม สามารถปรับปรุงโครงสร้างโดยใช้วัสดุใหม่เข้ามาทดแทน หรือต้องการหอแจกแบบใหม่

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นำข้อมูลจากการสังเกต ถ่ายภาพ ผังพฤติกรรม สํารวจ มาสรุปจัดกลุ่มข้อมูล แล้วสร้างประเด็นหลักๆ ที่พบและเรียงลำดับความสำคัญ

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ให้ข้อมูล ที่สามารถยอมรับได้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก เพื่อหาแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหอแจกในปัจจุบันและสอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานหอแจกได้

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

นำข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบอีกครั้ง และสังเกตการณ์การทำกิจกรรมอีกครั้ง ตรงกับการสำรวจครั้งก่อน หรือตรงกับผังพฤติกรรมที่ได้จากการสำรวจครั้งก่อน เพื่อเป็นตรวจสอบอีกครั้ง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ กรณีศึกษา: จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย โดยผลการวิจัยสอดคล้องกับคำถามของการวิจัยทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่

1. มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
2. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ มีลักษณะอย่างไร โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามคำถามการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ

4.1.1 วิเคราะห์ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างหรือปรับปรุงหอแจกอีสานของแต่ละชุมชน มีรายละเอียดของปัจจัยในแต่ละวัด ดังนี้

- วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พระอธิการพระอินแดงอนาลโย เป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน นักรธรรมเอก วัดมีหอแจกอีสานไม้แบบดั้งเดิม มีการปรับปรุงฐานรากเพื่อความแข็งแรงและปรับปรุงพื้นที่ภายในหอแจกอีสาน มีการปรับปรุงครั้งหอแจกอีสานไม้ล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2520 มีหอแจกอีสานที่สร้างใหม่เพิ่มเติมเข้ามา หอแจกอีสานหลังใหม่สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2557 มีชาวบ้านในชุมชน พระ เณร และผู้ใหญ่บ้านร่วมกันทำนุบำรุงดูแลวัด โดยใช้ช่างในท้องถิ่นเป็นผู้ออกแบบและก่อสร้าง คนในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน และมีลูกหลานไปทำงานที่กรุงเทพฯ

- วัดโพนนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีพระครูจาวรรณสุตภิต เป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน มีสมณศักดิ์เป็นรองเจ้าคณะอำเภอเขาวง จบเปรียญธรรม 3 ประโยค วัดมีหอแจกอีสานไม้แบบดั้งเดิม มีการปรับปรุงโดยการยกความสูงของหอแจกอีสานขึ้นเป็นอาคารสองชั้นและปรับปรุงพื้นที่ภายในหอแจกอีสานชั้นล่างเหมือนชั้นบน มีการปรับปรุง 3 ครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2522 ได้ย้ายที่ตั้งหอแจกอีสานโดยการยกมาทั้งอาคาร ครั้งที่ 2 รื้อและสร้างใหม่และเปลี่ยนหลัง พร้อมปรับปรุงไฟส่องสว่างภายในหอแจกอีสาน ปี พ.ศ. 2558 ครั้งที่ 3 ต่อเติมห้องครัวและส่วนซักล้าง ปี พ.ศ. 2559 มีชาวบ้านในชุมชน พระ เณร และผู้ใหญ่บ้านร่วมกันทำนุบำรุงดูแลวัด โดยใช้ช่างในท้องถิ่นเป็นผู้ออกแบบและก่อสร้าง คนในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน และมีลูกหลานไปทำงานที่กรุงเทพฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

• วัดกตต้อง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ มีพระครูสุนทรวิริยาพร เป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน นักรธรรมเอก จบการศึกษาด้านการจัดการบริหารการศึกษา วัดมีหอแจกปูนผสมไม้ที่สร้างใหม่ทดแทนหอแจกดั้งเดิมที่เป็นไม้ เป็นหอแจกสองชั้นแต่ปัจจุบันใช้งานแค่ชั้นล่าง สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2530 ใช้เวลาในการก่อสร้าง 5 ปี งบประมาณในการก่อสร้าง 5 ล้านบาท มีชาวบ้านในชุมชนพระ เณร และผู้ใหญ่บ้านร่วมกันทำนุบำรุงดูแลวัด โดยใช้ช่างในท้องถิ่นเป็นผู้ออกแบบและก่อสร้าง คนในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน และมีลูกหลานไปทำงานที่กรุงเทพฯ (ตารางที่ 4.1)

ตาราง 4.1 แสดงปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชน	วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่	วัดโพชนาดี	วัดกตต้อง	วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่
สมณศักดิ์ของเจ้าอาวาส	พระอธิการ	พระครู รองเจ้าคณะอำเภอ	พระครู	พระอธิการ
ลักษณะของหอแจก	หอแจกไม้แบบดั้งเดิม มีการปรับปรุงฐานรากให้มีความแข็งแรงและปรับปรุงพื้นที่ภายในหอแจก	หอแจกไม้แบบดั้งเดิมมีการปรับปรุงโดยการยกความสูงของหอแจกขึ้นเป็นอาคารสองชั้น และปรับปรุงพื้นที่ภายในหอแจกชั้นล่างเหมือนชั้นบน	หอแจกสร้างใหม่เป็นหอแจกปูนผสมไม้ เป็นหอแจกสองชั้นแต่ปัจจุบันใช้งานแค่ชั้นล่าง	หอแจกสร้างใหม่เป็นหอแจกปูนหนึ่งชั้น
ระยะเวลาในการปรับปรุงหรือสร้างใหม่	ปรับปรุงใหม่ประมาณปี พ.ศ. 2520	ย้ายจากที่เดิมปีพ.ศ. 2522 ปรับปรุง 3 ครั้ง	ก่อสร้างใหม่ปี พ.ศ. 2530 ใช้เวลา 5 ปีในการก่อสร้าง	ก่อสร้างใหม่ปี พ.ศ. 2557
ผู้ที่มีส่วนร่วมทำนุบำรุงดูแลวัด	ชาวบ้านในท้องถิ่น พระ เณร ผู้ใหญ่บ้าน	ชาวบ้านในท้องถิ่น พระ เณร ผู้ใหญ่บ้าน	ชาวบ้านในท้องถิ่น พระ เณร ผู้ใหญ่บ้าน	ชาวบ้านในท้องถิ่น พระ เณร ผู้ใหญ่บ้าน
ช่างที่ออกแบบและก่อสร้าง	ช่างในท้องถิ่น	ช่างในท้องถิ่น	ช่างในท้องถิ่น	ช่างในท้องถิ่น
อาชีพของชาวบ้านในชุมชน	เกษตรกรรม และ ลูกหลานทำงานที่กรุงเทพฯ	เกษตรกรรม และ ลูกหลานทำงานที่กรุงเทพฯ	เกษตรกรรม และ ลูกหลานทำงานที่กรุงเทพฯ	เกษตรกรรม และ ลูกหลานทำงานที่กรุงเทพฯ

จะเห็นได้ว่าสภาพเศรษฐกิจของชุมชนแต่ละชุมชนมีความคล้ายคลึงกัน โดยมีอาชีพเกษตรกรรม ทำนาและทำสวนเป็นหลัก แต่การทำสวนของคนใน อ.เขาวงและ อ.กุฉินารายณ์นั้น เป็นการทำสวนปลูกอ้อยเพื่อส่งให้โรงงานผลิตน้ำตาลที่มีอยู่ในตัว อ.กุฉินารายณ์ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เสริม นอกเหนือจากการทำนาแล้วยังมีลูกหลานไปทำงานกรุงเทพมหานครและส่งเงินกลับมาให้ทางบ้านทำให้คนในชุมชนมีโอกาส สามารถจะทำนุบำรุงดูแลวัดได้ตามสมควร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหอแจกหรือมีการก่อสร้างหอแจกใหม่ ช่วงที่มีการปรับปรุงหอแจกหรือสร้างหอแจกใหม่ จะเป็นช่างในท้องถิ่นที่เป็นช่างออกแบบและก่อสร้างร่วมกับเจ้าอาวาส

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.2 วิเคราะห์ปัจจัยทางด้านคุณค่าหรือปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

ปัจจัยทางด้านคุณค่า ในที่นี้ขอใช้คำว่าปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างหรือปรับปรุงหรือแหกใหม่โดยตรงของแต่ละชุมชน มีรายละเอียดของปัจจัยในแต่ละหอแจก ดังนี้

- วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน

- หอแจกไม้แบบดั้งเดิมใช้เป็นที่สนทนาธรรม ทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า ฉันทภัตราหาร และทำบุญช่วงเย็นทุกวัน ที่ฉันทภัตราหาร วันสำคัญทางศาสนา ใช้ในงานบุญและประเพณีท้องถิ่น ใช้ทำกิจกรรมของชุมชนเป็นที่ประชุมหารือในงานบุญและประเพณี ซึ่งมีจำนวนผู้มาใช้งานในช่วงเช้าประมาณ 20-40 คน วันพระ งานประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรมท้องถิ่น ประมาณ 30-50 คน

- หอแจกปูนสร้างใหม่ ใช้ในพิธีกรรมและงานบุญและประเพณีประจำปี ที่มีผู้มาใช้งานจำนวนมาก เช่น งานทอดกฐิน และทอดผ้าป่า จำนวนผู้มาใช้งานประมาณ 200 คน ขึ้นไป

- วัดโพนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน หอแจกใช้เป็นที่สนทนาธรรม ทำบุญช่วงเช้าและเย็นทุกวัน ที่ฉันทภัตราหาร ใช้ในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนผู้มาใช้งานในช่วงเช้าประมาณ 20-50 คน วันพระ งานประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรมท้องถิ่น ประมาณ 50-100 คน งานบุญที่มีผู้มาใช้งานจำนวนมาก ประมาณ 200 คนขึ้นไป

- วัดกกต้อ ต.กุดหว้า อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ หอแจกใช้เป็นที่สนทนาธรรมของคนในชุมชน ใช้สนทนาธรรม งานบุญประเพณีต่างๆ วันสำคัญทางศาสนา ทำบุญในช่วงเช้าและเย็นทุกวัน ที่ฉันทภัตราหาร รวมถึงกิจกรรมของทางชุมชน เช่น เป็นสถานที่เรียนหนังสือของผู้สูงอายุ ประชุมหารือหรือแจกเงินผู้สูงอายุ เป็นต้น ช่วงเช้ามีผู้มาใช้งานประมาณ 20-40 คน วันพระประมาณ 50 คน งานบุญและประเพณีตั้งแต่ 200 คน ขึ้นไป (ตารางที่ 4.2)

ตาราง 4.2 แสดงปัจจัยด้านคุณค่าหรือปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

ปัจจัยทางด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่	วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่	วัดโพนาดี	วัดกกต้อ
ด้านอารมณ์	เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในพื้นที่และเป็นที่สนทนาธรรม	เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในพื้นที่และเป็นที่สนทนาธรรม	เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในพื้นที่และเป็นที่สนทนาธรรม
ด้านวัฒนธรรม	ใช้ในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น	ใช้ในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น	ใช้ในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น
ด้านการใช้งาน	ทำบุญช่วงเช้าและเย็น ที่ฉันทภัตราหาร ประชุมหารือหรืองานบุญต่างๆ	ทำบุญช่วงเช้าและเย็น ที่ฉันทภัตราหาร ประชุมหารือหรืองานบุญต่างๆ	ทำบุญช่วงเช้า ที่ฉันทภัตราหาร ที่เรียนหนังสือของผู้สูงอายุ ประชุมหารือหรืองานบุญต่างๆ รวมถึงกิจกรรมของทางชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.2 แสดงปัจจัยทางด้านคุณค่าหรือปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ (ต่อ)

ปัจจัยทางด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่	วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่	วัดโพชนาดี	วัดกกต้อง
ด้านจำนวนผู้มาใช้งาน	ช่วงเช้าประมาณ 20-40 คน วันพระประมาณ 30-50 คน งานบุญและประเพณี ประมาณ 200 คนขึ้นไป	ช่วงเช้าประมาณ 20-50 คน วันพระ ประมาณ 50 - 100 คน งานบุญและประเพณีประมาณ 200 คนขึ้นไป	ช่วงเช้าประมาณ 20-40 คน วันพระประมาณ 50 คน งานบุญและประเพณี ประมาณ 200 คนขึ้นไป

กิจกรรมและการใช้พื้นที่ภายในหอแจก ในช่วงเช้าทุกหอแจกจะมีผู้มาใช้งานในจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ตั้งแต่ 20 คน จนถึง 50 คน วันพระประมาณ 30 คน ถึง 100 คน งานบุญประเพณีประจำปี จะมีผู้คนมาใช้งานภายในหอแจกมาก ประมาณ 200 คนขึ้นไป เนื่องจากชาวอีสานเหนือมีวิถีวัฒนธรรมที่เหมือนกันคือ ต้องกลับมาทำบุญที่บ้านเกิด เช่น งานบุญประเพณีเข้าพรรษา งานบุญทอดผ้าป่า งานกฐิน เป็นสาเหตุให้ช่วงที่มีเทศกาลงานบุญจะมีผู้มาใช้งานภายในหอแจกมากขึ้น

4.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกในอีสานเหนือ

จากผลการสำรวจลักษณะทางกายภาพสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ซึ่งเกิดจากความต้องการใช้พื้นที่ภายในหอแจกมากขึ้น เนื่องจากจำนวนผู้ใช้งานมากขึ้น ทำให้พื้นที่ไม่เหมาะสมกับกิจกรรมและพฤติกรรมการใช้งานภายในหอแจก

4.2.1 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านขนาดและผังพื้นที่ของหอแจก

การเปลี่ยนแปลงขนาดและผังพื้นที่ของหอแจกในแต่ละหอแจก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- หอแจกไม้แบบดั้งเดิมของวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกมีขนาด กว้าง 24.60 เมตร ยาว 25.60 เมตร มีการเปลี่ยนแปลงผังพื้นที่ภายในหอแจกและกิจกรรมที่ใช้ภายในหอแจกเล็กน้อย เช่น ทำผนังกันเป็นห้องเก็บของและทำประตูปิดห้องเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับการเตรียมอาหาร ขนาดของหอแจก ทรงหลังคา ผังหน้า ระดับพื้นที่ วิธีการก่อสร้าง ยังคงสภาพเดิมเนื่องจากทางวัดได้เคลื่อนย้ายจากตำแหน่งเดิมมายังตำแหน่งที่ตั้งอยู่ปัจจุบันด้วยวิธีการยกมาทั้งหลังจึงทำให้สามารถเก็บรักษาส่วนต่างๆ ได้คงเดิม หากมีแต่โครงสร้างของหอแจกมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย และวิธีการติดตั้งของหอแจกมีการประยุกต์ใหม่ คือ โครงสร้างฐานรากมีการใช้เสาปูนแทนเสาไม้และวิธีการติดตั้งได้ใช้เหล็กมาช่วยยึดตัวหอแจกกับเสาปูนเข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มความแข็งแรงมากขึ้น (ตารางที่ 4.3)

- หอแจกไม้แบบดั้งเดิมของวัดโพชนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกมีขนาด กว้าง 17.40 เมตร ยาว 23.40 เมตร หอแจกและพื้นที่ภายในหอแจกรวมถึงกิจกรรมที่ใช้ภายในหอแจก มีการประยุกต์ใหม่ คือ ทางวัดได้ยกความสูงของหอแจกให้สูงขึ้นเท่ากับอาคารสองชั้น ซึ่งสูงกว่าระดับพื้นหอแจกเดิม และได้จัดพื้นที่ชั้นล่างให้เหมือนพื้นที่ชั้นสอง โดยที่ชั้นสองไม่ได้ใช้งานในทางพิธีกรรมและศาสนา กั้นผนังให้เป็นกุฏิของพระสงฆ์ และใช้งานชั้นหนึ่งในทางพิธีกรรมและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาติให้เผยแพร่ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

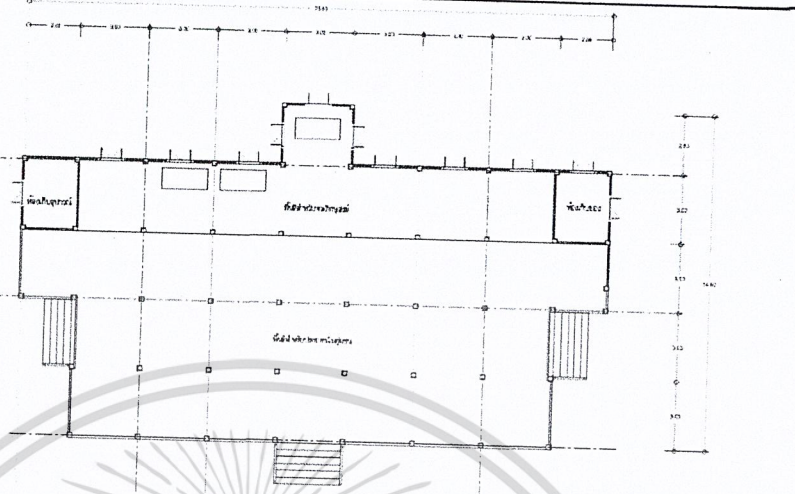
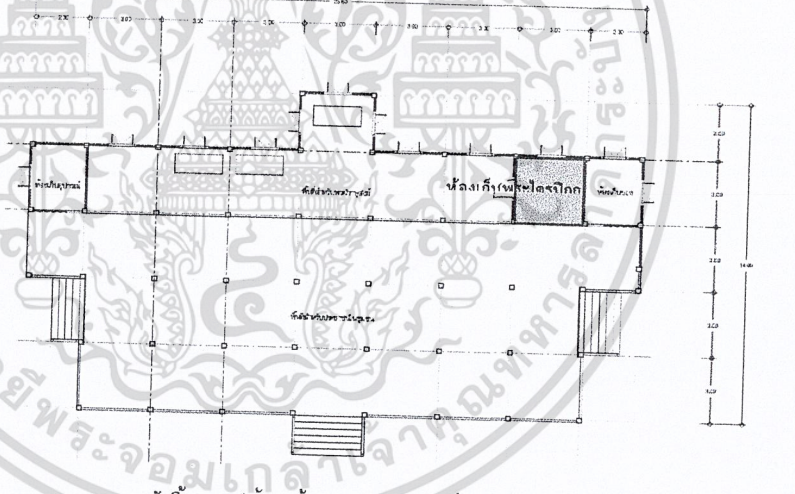
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสนาแทน ขยายพื้นที่ส่วนห้องครัวเพื่อการใช้งานที่สะดวกมากขึ้น หลังคาของหอแจกมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยแต่ยังคงเป็นโครงสร้างหลังคาแบบเดิม ทำหลังคากันฝนตรงบันไดชั้นสอง มีการขยายต่อเติมเป็นส่วนกุฏิ ส่วนของห้องครัวและซักรีด กั้นผนังปูนและมีประตูเหล็กสไลด์เปิดปิดอย่างเรียบร้อย โครงสร้างหอแจกมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยโดยใช้ผนังก่ออิฐในใช้หนึ่งแทนผนังไม้ วิธีการก่อสร้างและวิธีการติดตั้งมีการประยุกต์ของใหม่เข้ามา เช่น ใช้ผนังกันส่วเป็นบานกระจกกรอบอลูมิเนียม มีเคาท์เตอร์ล้างจานขาม แต่ยังคงแผงหน้าของหอแจกไว้ในสภาพเดิม (ตารางที่ 4.3)

- หอแจกปูนสร้างใหม่เพิ่มเติมหอแจกไม้แบบดั้งเดิมของวัดกลางกุตลิมคุ้มใหม่ ต.กุตลิมคุ้มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า เป็นหอแจกปูนที่สร้างใหม่ ขนาด กว้าง 22.00 เมตร ยาว 32.00 เมตร มีขนาดใหญ่กว่าหอแจกไม้แบบเดิม สร้างเพื่อใช้งานแทนหอแจกเดิมในช่วงงานบุญประเพณีประจำปี เช่น งานผ้าป่า งานทอดกฐิน มีผู้มาร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก ทำให้หอแจกไม้ไม่สามารถรองรับคนจำนวนมากได้ โดยที่พื้นที่ภายในหอแจกและกิจกรรมที่ทำภายในหอแจกนั้นมีการประยุกต์ใหม่ คือ มีเฉพาะพื้นที่สำหรับทำพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ไม่มีส่วนเตรียมอาหารและทำอาหาร รวมถึงส่วนล้างจานขามเหมือนหอแจกเดิม ระดับพื้นที่ของหอแจกมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย คือ ยกสูงกว่าหอแจกเดิมเล็กน้อย ในส่วนของหลังคาหอแจก แผงหน้าของหอแจก โครงสร้างแบบซ้อน วิธีการก่อสร้างจนถึงวิธีการติดตั้งของหอแจก เป็นแบบประยุกต์ใหม่ โดยใช้วัสดุและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในกระบวนการก่อสร้าง (ตารางที่ 4.3)

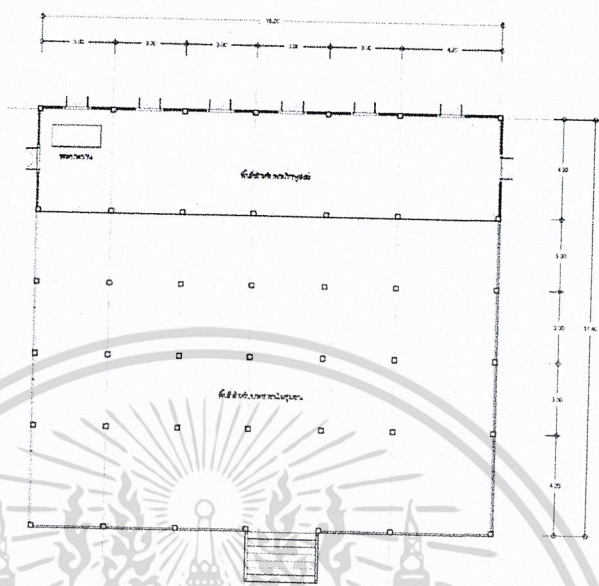
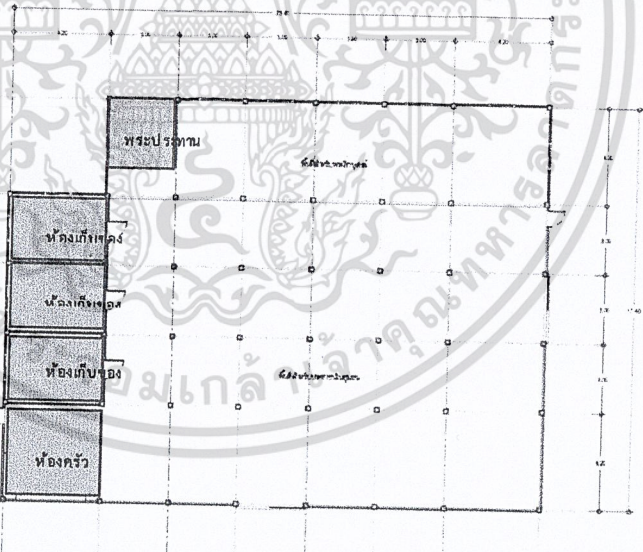
- หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ของวัดกตอง ต.กุตหว้า อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกมีขนาด กว้าง 24.00 เมตร ยาว 30.40 เมตร เป็นหอแจกไม้ผสมปูนซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหอแจกเดิมมาก ระดับพื้นที่ของหอแจกเป็นอาคารสองชั้น ชั้นบนและชั้นล่างมีการแบ่งพื้นที่การทำกิจกรรมเหมือนกัน จุดประสงค์ของทางวัดชั้นสองใช้ทำพิธีภักดิ์ของหมู่บ้านแต่ไม่ได้ดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นหลังจากที่สร้างหอแจกเสร็จแล้วชั้นสองของอาคารหอแจกจึงไม่ได้มีการใช้งานเลย ส่วนชั้นล่างได้แบ่งพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพิ่ม คือ กั้นผนังเป็นห้องเก็บอุปกรณ์จานขามเครื่องใช้สำหรับการทำอาหาร ห้องเครื่องกระจายเสียง หลังคา แผงหน้า วิธีการก่อสร้างและติดตั้งของหอแจกเป็นแบบประยุกต์ใหม่ โครงสร้างเป็นแบบซ้อน ใช้วัสดุและเทคโนโลยีใหม่ในการก่อสร้าง มีประตูเหล็กม้วน หน้าต่างทรงสูงที่เป็นบานกระจกอลูมิเนียม ผนังเป็นบานกระจกอลูมิเนียม (ตารางที่ 4.3)

ตาราง 4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดและผังพื้นของหอแจก

หอแจก	ขนาดและผังพื้นของหอแจก
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่	 <p data-bbox="611 851 946 907">ผังพื้นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่ ยังไม่ได้ปรับปรุง</p> <p data-bbox="458 907 1186 996">ภาพที่ 4.1 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้แบบดั้งเดิมยังไม่ได้ปรับปรุง วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่</p> <p data-bbox="611 1500 946 1556">ผังพื้นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่</p> <p data-bbox="458 1556 1186 1646">ภาพที่ 4.2 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้แบบดั้งเดิมปรับปรุงแล้ว วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่</p>

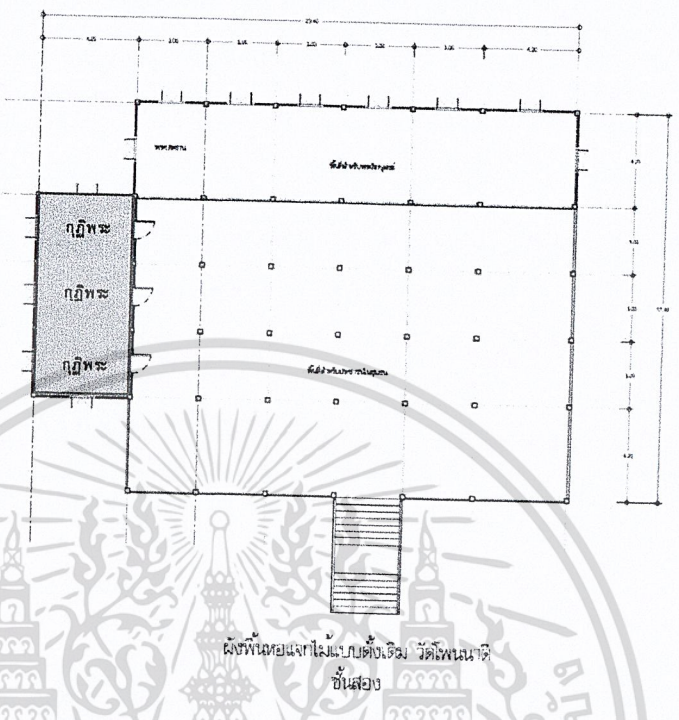
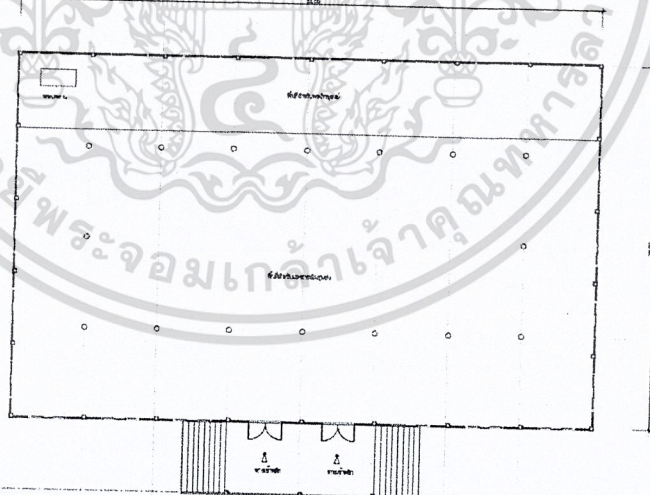
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดและผังพื้นของหอแจก (ต่อ)

หอแจก	ขนาดและผังพื้นของหอแจก
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี	 <p data-bbox="655 952 946 996">ผังพื้นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี</p> <p data-bbox="451 996 1164 1075">ภาพที่ 4.3 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้แบบดั้งเดิมยังไม่ได้ปรับปรุง วัดโพนนาดี</p> <p data-bbox="655 1668 946 1736">ผังพื้นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี ชั้นล่าง</p> <p data-bbox="451 1758 1164 1848">ภาพที่ 4.4 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้แบบดั้งเดิมปรับปรุงแล้ว ชั้นล่าง วัดโพนนาดี</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดและผังพื้นของหอแจก (ต่อ)

หอแจก	ขนาดและผังพื้นของหอแจก
<p>หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพชนาดี</p>	 <p>ภาพที่ 4.5 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกไม้แบบดั้งเดิมปรับปรุงแล้ว ชั้นสอง วัดโพชนาดี</p>
<p>หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่</p>	 <p>ผังพื้นหอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่</p> <p>ภาพที่ 4.6 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.3 แสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดและผังพื้นของหอแจก (ต่อ)

หอแจก	ขนาดและผังพื้นของหอแจก
หอแจกปูนผสมไม้ สร้างใหม่ วัดกกต้อง	 <p>ภาพที่ 4.7 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ ชั้นสอง วัดกกต้อง</p> <p>ภาพที่ 4.8 แสดงขนาดและผังพื้นของหอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ ชั้นล่าง วัดกกต้อง</p>

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงขนาดและผังพื้นของหอแจกนั้น หอแจกไม้แบบดั้งเดิมจะมีการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงกันผนังเพื่อทำเป็นห้องเก็บของภายในพื้นที่ภายในหอแจก มีการขยายเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขนาดของหอแจกเล็กน้อย ส่วนหอแจกปูนที่สร้างใหม่จะมีขนาดของหอแจกที่ใหญ่กว่าหอแจกหลังเดิม ทั้งนี้เพื่อให้รองรับกับกิจกรรมและจำนวนประชากรที่มาใช้งาน

ทางด้านยุคและอิทธิพลของศิลปวัฒนธรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิมทั้ง 2 หลังนั้น ไม่ปรากฏสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณให้เห็น หากแต่ยังคงมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและเครื่องประดับตกแต่งภายในหอแจก ภาพที่ 4.9 และ ภาพที่ 4.10

ภาพที่ 4.9 แสดงเครื่องประดับตกแต่งภายในหอแจกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ของหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.10 แสดงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและเครื่องประดับตกแต่งภายในหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพชนาคี ต.หนองฝือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

ส่วนหอแจกปูนที่สร้างใหม่ทั้ง 2 หลังนั้น สัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไม่มีให้เห็นเนื่องจากรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกใหม่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกซึ่งเป็นแบบราชสำนักเหมือนรูปแบบของศาลาการเปรียญของวัดในกรุงเทพมหานคร ดังภาพที่ 4.11 และภาพที่ 4.12

ภาพที่ 4.11 หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่ ต.กุดสิมคຸ້ມใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.12 หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกตต้อง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

4.2.2 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกด้านประโยชน์ใช้สอย

การเปลี่ยนแปลงด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจสังคมของชุมชน ซึ่งคนในชุมชนและเจ้าอาวาสได้เปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยภายในหอ แจกที่เมื่อก่อนเป็นสถานที่เฉพาะพิธีกรรมทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันหอแจกได้มีการ ปรับขนาดและพื้นที่ภายในให้สามารถรองรับกิจกรรมด้านอื่นๆ ของชุมชน เมื่อชุมชนมีสภาพ เศรษฐกิจที่ดีทำให้มีโอกาสในการรับเอาสิ่งต่างๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้ในวิถีชีวิตมาก ขึ้น เกิดการขยายพื้นที่การใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกจากที่ใช้ในครัวเรือนไปสู่ที่สาธารณะ ได้แก่ วัดซึ่งเป็นสถานที่คนให้ความสำคัญมากในการนำเอาสิ่งของและปัจจัยต่างๆ ไปถวายและให้การ สนับสนุน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกไม้แบบดั้งเดิมของวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ได้มีการใช้พื้นที่ภายในหอแจกทำกิจกรรมทาง ศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตรในช่วงเช้าของทุกวัน งานบุญประเพณีต่างๆ รวมถึงการเตรียมอาหาร และทำอาหารสำหรับถวายพระ ทางวัดได้แบ่งพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมนี้ มีการกั้นพื้นที่เป็นห้อง เก็บของที่มีปริมาณมากขึ้นตามการใช้งานของคนในชุมชน และมีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเพื่อ อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมนั้นๆ มีการนำเอาเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามา เช่น พัดลมตั้งพื้นและ พัดลมติดผนัง ตู้เย็น เครื่องกระจายเสียงมาใช้ภายในหอแจก ไฟส่องสว่างและปลั๊กไฟตามจุดต่างๆ เต้าแก๊สและน้ำประปาหรือน้ำบาดาล มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาใช้ เช่น ตู้เก็บอาหาร ตู้เก็บ อุปกรณ์ โต๊ะเก้าอี้และม้านั่งสำหรับผู้สูงอายุ (ตารางที่ 4.4)

- หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกมีการใช้ในกิจกรรมทางศาสนาทุกวัน งานบุญประเพณีต่างๆ มีพื้นที่เตรียมอาหารและ ทำอาหารสำหรับถวายพระ ทางวัดได้เพิ่มความสูงของอาคารหอแจกขึ้นเป็นอาคาร 2 ชั้น โดยชั้นล่าง ได้แบ่งพื้นที่ทำกิจกรรมเหมือนชั้นบน มีส่วนพระประธานกั้นผนังกระจกรอบพระประธาน นำเอา เทคโนโลยีเข้ามาผสมกับของเดิมโดยการนำเอาเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พัดลม ติดผนัง พัดลมตั้งพื้น ตู้เย็น เครื่องกระจายเสียง น้ำประปาหรือน้ำบาดาล นำเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใช้ เช่น ตู้เก็บอาหาร ตู้เก็บอุปกรณ์ต่างๆ ม้านั่งและเก้าอี้ มีการต่อปลั๊กไฟเพิ่มเพื่อความสะดวกต่อการใช้งาน (ตารางที่ 4.4)

- หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่ ต.กุดสิมคຸ້ມใหม่ อ.เขาวง จ. กาฬสินธุ์ พบว่า ภายในหอแจกได้แบ่งพื้นที่ใช้สอยหลักเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนพระภิกษุสงฆ์ และส่วนฆราวาส ไม่มีการใช้ในส่วนเตรียมอาหารและทำอาหาร หอแจกหลังนี้ทางวัดจะใช้งานในงานบุญประจำปี งานบุญใหญ่ที่มีประชาชนในชุมชนมาในจำนวนมาก จึงทำให้วัดได้มีการนำสิ่งอำนวยความสะดวก มาใช้ภายในหอแจก เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เนื่องจากหอแจกมีผนังปิดรอบทั้ง 4 ด้าน มีประตูและหน้าต่างของหอแจกเป็นการประยุกต์ใหม่โดยใช้อลูมิเนียมแทนการใช้ไม้ ใช้เครื่องกระจายเสียง ปลั๊กไฟในจุดต่างๆ มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้และม้านั่ง สำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่มีปัญหาข้อเข่า (ตารางที่ 4.4)

- หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกุดต้อง ต.กุดหว้า อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกเป็นอาคาร 2 ชั้น โดยชั้นบนมีการแบ่งพื้นที่ 2 ส่วนเหมือนชั้นล่าง คือ ส่วนพระภิกษุสงฆ์และส่วนฆราวาส ชั้น 2 ของหอแจกทางวัดมีความตั้งใจที่จะทำพิพิธภัณฑ์ของหมู่บ้าน ในส่วนชั้นล่างใช้งานในพิธีกรรมทางศาสนา และแบ่งพื้นที่ใช้สอยด้านส่วนเตรียมอาหารและจัดเก็บอุปกรณ์ต่างๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียง ปลั๊กไฟ และกล่องวงจรปิด มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์มาใช้งาน เช่น โต๊ะเก้าอี้และม้านั่งตั้งอยู่หลายจุดเพื่อความสะดวกของผู้สูงอายุและผู้พิการ มีตู้เก็บอาหาร ชั้นวางของ และที่ล้างจานชาม มีแจกันดอกไม้ขนาดใหญ่ที่วางตกแต่งไว้หน้าเสาและจุดต่างๆ รวมถึงมีนาฬิกาติดผนังและนาฬิกาตั้งพื้น (ตารางที่ 4.4)

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและผสมผสานเทคโนโลยี

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่	เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก	 <p>ภาพที่ 4.13 นำพัดลม เครื่องทำน้ำดื่ม และไฟฟ้าเข้ามาผสมผสานกับของเดิม</p>

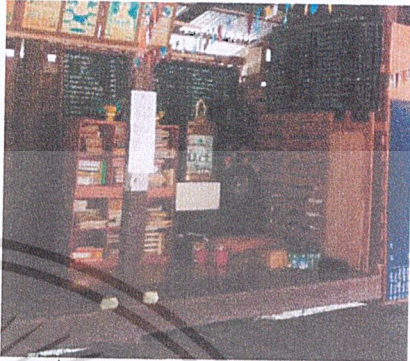

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุตลิมคุ้มใหม่	เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก	 <p>ภาพที่ 4.14 นำเตาแก๊สเข้ามาผสมผสานกับ ของเดิม</p>
		 <p>ภาพที่ 4.15 นำเครื่องกระจายเสียงเข้ามา ผสมผสานกับของเดิม</p>
		 <p>ภาพที่ 4.16 นำน้ำประปาหรือบาดาลเข้ามา ผสมผสานกับของเดิม</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุศลิมคุ้มใหม่	นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามา ใช้ภายในหอแจก	 <p>ภาพที่ 4.17 นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็น ตู้เก็บหนังสือพระไตรปิฎก</p>
		 <p>ภาพที่ 4.18 นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็น ตู้เก็บอาหารและอุปกรณ์ต่างๆ</p>
		 <p>ภาพที่ 4.19 นำเอาโต๊ะเก้าอี้และม้านั่ง เพื่อ ผู้สูงอายุและผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ ใช้งาน</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุศลิมคุ้มใหม่	นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้ ภายในหอแจก	 <p>ภาพที่ 4.20 มีประตูเหล็กกันทางขึ้นลงเพื่อ ป้องกันสัตว์ขึ้นบนหอแจก</p>
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี	เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก	 <p>ภาพที่ 4.21 นำพัดลมติดผนังและพัดลมตั้ง พื้นเข้ามาผสมผสานกับของเดิม</p> <p>ภาพที่ 4.22 นำตู้เย็นเข้ามาใช้งานผสมผสาน กับของเดิม</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี	เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก	 <p>ภาพที่ 4.23 นำเอาเครื่องเสียงเข้ามา ผสมผสานกับของเดิม</p>
	นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้ ภายในหอแจก	 <p>ภาพที่ 4.24 นำเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็นที่ เก็บอาหารและเก็บอุปกรณ์ต่างๆ</p>
		 <p>ภาพที่ 4.25 นำเอาโต๊ะเก้าอี้และม้านั่งเข้ามา ใช้งานภายในหอแจก</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี	นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้ ภายในหอแจก	 <p>ภาพที่ 4.26 ทำเคาน์เตอร์ล้างและเตรียม อาหารและชั้นวางจานชาม ภายในหอแจก</p> <p>ภาพที่ 4.27 มีประตูเหล็กกันทางเข้าออกเพื่อ ความเป็นสัดส่วนและเพื่อป้องกัน สัตว์เข้ามาภายในหอแจก</p>
หอแจกปูนสร้าง เพิ่มเติมวัดกลางกุดสิม คุ้มใหม่	เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก	 <p>ภาพที่ 4.28 นำพัดลม เครื่องกระจายเสียง และไฟฟ้าเข้ามาผสมผสานกับ ของเดิม</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกปูนสร้าง เพิ่มเติมวัดกลางกุดสิม คุ้มใหม่	นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้ ภายในหอแจก	 <p>ภาพที่ 4.29 นำเอาโต๊ะเก้าอี้และม้านั่งเข้ามา ใช้งานภายในหอแจก</p> <p>ภาพที่ 4.30 มีประตูเปิดปิดและหน้าต่างที่ เป็นบานกระจกกรอบอลูมิเนียม</p>
หอแจกปูนผสมไม้ สร้างใหม่วัดกกต้อง	เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก	 <p>ภาพที่ 4.31 นำพัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียงเข้ามา ผสมผสานกับของเดิม</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกปูนผสมไม้ สร้างใหม่วัดกกต้อง	เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก	 <p>ภาพที่ 4.32 นำเอากล่องวงจรปิด นาฬิกาติดผนัง นาฬิกาตั้งพื้นเข้ามาผสมผสานกับของเดิม</p>
	นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้ภายในหอแจก	 <p>ภาพที่ 4.33 นำเอาโต๊ะเก้าอี้และม้านั่งเข้ามาใช้งานภายในหอแจก</p>
		 <p>ภาพที่ 4.34 นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาเป็นตู้เก็บอุปกรณ์ และชั้นวางของ</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจกและ
ผสมผสานเทคโนโลยี (ต่อ)

หอแจกของแต่ละวัด	การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับของเดิม	
	รายละเอียด	รูปภาพ
หอแจกปูนผสมไม้ สร้างใหม่วัดกกต้อง	นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้ ภายในหอแจก	 <p>ภาพที่ 4.35 นำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มา เป็นชั้นวางพระพุทธรูป</p> <p>ภาพที่ 4.36 มีประตูเหล็กม้วน และบาน กระจกกรอบอลูมิเนียมตรง ทางเข้าหอแจก</p>

จะเห็นได้ว่า เจ้าอาวาสของวัดในแต่ละวัดมีความรู้ในทางโลกมากขึ้น ทำให้มีการรับเอาเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถรองรับจำนวนคนและเพื่อความสะดวกต่อการใช้งานภายในหอแจกมากขึ้น เช่น การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานกับของเดิมภายในหอแจก มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับของเดิม โดยนำเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พัดลมเพดาน, พัดลมตั้งพื้น, ตู้เย็น, เครื่องทำน้ำดื่ม, เครื่องกระจายเสียง, น้ำประปาหรือน้ำบาดาล, เต้าแก๊ส, กล้องวงจรปิด เป็นต้น เข้ามาใช้ภายในหอแจก มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น เป็นตู้เก็บหนังสือพระไตรปิฎก, ตู้เก็บอาหาร, ตู้เก็บอุปกรณ์ต่างๆ, ม้านั่งและเก้าอี้ ในด้านไฟฟ้าและแสงสว่างมีการต่อปลั๊กไฟเพิ่มหลายจุดเพื่อความสะดวกในการใช้งาน รวมถึงมีประตูปิดกันปิดเปิด เพื่อกันให้เป็นสัดส่วนและป้องกันสัตว์ต่างๆ เข้ามาภายในหอแจกทั้ง 4 หอแจก

4.2.3 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่นั้น มีการเปลี่ยนแปลง 3 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงหอแจกไม้แบบดั้งเดิม ลักษณะที่ 1 โดยการเสริมโครงสร้างฐานราก มีการกันพื้นที่สำหรับเก็บของ ลักษณะที่ 2 โดยการเปลี่ยนแปลงโดยการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขยายพื้นที่ในการทำกิจกรรม ให้ตอบสนองตามปัจจัยต่างๆ และลักษณะที่ 3 คือ การเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างหอแจกใหม่ ดังนี้

- **การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1** เกิดจากชุมชนมีจำนวนประชากรมากขึ้น มีผู้คนมาใช้งานภายในหอแจกมากขึ้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของหอแจก โดยการเสริมความแข็งแรงของฐานรากเดิมที่มีเสาเป็นไม้ที่เกิดความผุพังตามอายุการใช้งานได้เปลี่ยนมาเป็นเสาคอนกรีตเพื่อให้สามารถรับน้ำหนักจำนวนมากได้ และซึ่งการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ มีวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ ในส่วนของพื้นที่การใช้งานภายในหอแจก ได้มีการกั้นขอบเขตเพื่อความปลอดภัย ความเป็นสัดส่วน และสุขอนามัยที่ดี โดยการกั้นเป็นห้องและมีประตูปิดเปิดในพื้นที่ที่เก็บสิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในกิจวัตรประจำวัน เช่น พื้นที่เก็บถาด ถ้วย จาน ชาม สำหรับใส่สำหรับอาหารของพระภิกษุและของประชาชนที่ได้นำอาหารมาถวายพระภิกษุ มีรั้วกั้นตรงบันได ขึ้นลงหอแจก ป้องกันสัตว์ต่างๆ ขึ้นมาในหอแจกได้สะดวก (ตารางที่ 4.5)

- **การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 2** เกิดจากจำนวนประชากรมากขึ้น เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ 1 ทำให้พื้นที่ใช้งานไม่เพียงพอ มีการเปลี่ยนแปลงโดยการยกใต้ถุนสูงขึ้นให้สามารถใช้งานใต้ถุนของหอแจกได้ มีพื้นที่โล่งสามารถทำกิจกรรมต่างๆ มีการแบ่งสัดส่วนและกั้นพื้นที่ส่วนต่างๆ คล้ายชั้นบน คือมีที่สำหรับพระภิกษุสงฆ์สวดมนต์ มีพระพุทธรูปประดิษฐาน และมีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้มี 1 วัด คือ วัดโพชนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีการขยายพื้นที่ใช้สอยต่อจากหอแจกเดิม เพื่อให้มีพื้นที่ใช้งานที่สามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ เช่น ขยายส่วนทำอาหารและส่วนล้างถ้วยชาม ในช่วงมีงานเทศกาล งานบุญต่างๆ (ตารางที่ 4.5)

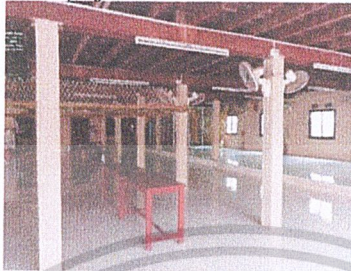

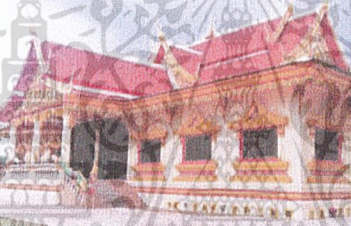

- **การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 3** เกิดจากจำนวนประชากรมากขึ้นเช่นเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1 และ 2 ทำให้ทางวัดและชุมชนได้มีการตัดสินใจสร้างหอแจกใหม่ขึ้นเพิ่มเติมหอแจกเดิมที่ใช้งานไม่สะดวกเนื่องจากมีการผุพังตามสภาพกาลเวลา และสร้างขึ้นเพื่อทดแทนของเดิมที่ไม่สามารถซ่อมแซมได้ เนื่องจากมีหลายปัจจัยในการซ่อมบำรุง เช่น ไม้ที่เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้างมีราคาสูง ทำให้งบประมาณในการซ่อมแซมแพงกว่าสร้างใหม่ และการรับเอาเทคโนโลยีเข้ามา และรับวัฒนธรรมเมืองเข้ามาในชุมชน จึงทำให้เจ้าอาวาสและคนในชุมชนมีความคิดเห็นตรงที่จะสร้างหอแจกใหม่ หอแจกที่สร้างใหม่มี 2 วัด คือ หอแจกปูนสร้างเพื่อเพิ่มเติมหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ และหอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ทดแทนหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกกตอง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ (ตารางที่ 4.5)

ตาราง 4.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

การเปลี่ยนแปลง สถาปัตยกรรมของหอแจก	ลักษณะการเปลี่ยนแปลง	
การเปลี่ยนแปลงลักษณะ ที่ 1	<p data-bbox="502 387 837 421">เสริมความแข็งแรงของฐาน</p> <p data-bbox="496 750 841 875">ภาพที่ 4.37 หอแจกที่มีการเปลี่ยนเสาเป็นเสาคอนกรีต วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่</p>	<p data-bbox="880 387 1084 421">กั้นพื้นที่เป็นสัดส่วน</p> <p data-bbox="880 750 1239 875">ภาพที่ 38 หอแจกที่มีการกั้นเป็นห้องเพื่อเก็บสิ่งของ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่</p> <p data-bbox="875 1182 1239 1272">ภาพที่ 39 หอแจกที่มีรั้วกั้นตรงบันไดขึ้นลง วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่</p> <p data-bbox="867 1574 1220 1646">ภาพที่ 4.40 มีประตูเหล็กกั้นทางเข้าออกวัดโพนาดี</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่
(ต่อ)

การเปลี่ยนแปลง สถาปัตยกรรมของหอแจก	ลักษณะการเปลี่ยนแปลง	
การเปลี่ยนแปลงลักษณะ ที่ 2	<p>ยกใต้ถุนสูง</p> <p>ภาพที่ 4.41 หอแจกที่ยกใต้ถุนสูง และกันพื้นที่ใช้งานคล้าย ชั้นบน วัดโพชนาติ</p>	<p>ขยายพื้นที่ใช้สอย</p> <p>ภาพที่ 4.42 ขยายพื้นที่ใช้สอยภายใน หอแจก วัดโพชนาติ</p>
การเปลี่ยนแปลงลักษณะ ที่ 3	<p>หอแจกปูนชั้นเดียว</p> <p>ภาพที่ 4.43 หอแจกปูนสร้างใหม่ เพิ่มเติมหอแจกเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่</p>	<p>หอแจกปูนผสมไม้สองชั้น</p> <p>ภาพที่ 4.44 หอแจกปูนผสมไม้ สร้างใหม่ทดแทนหอแจก เดิม วัดกกต้อง</p>

การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่กล่าวข้างต้นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับตามปัจจัยต่างๆ โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก มีรายละเอียด ดังนี้ คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน และปัจจัยด้านคุณค่าหรือปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกโดยตรง จะเห็นได้ว่าหอแจกแต่ละวัด จะเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นพื้นที่สนทนาธรรมของคนในชุมชน ซึ่งใช้ในวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่น รวมถึงการทำบุญตักบาตรของคนในชุมชนทุกวัน มีการใช้หอแจกทำกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากกิจกรรมทางศาสนาแล้ว ยังใช้เป็นสถานที่เรียนหนังสือของผู้สูงอายุ สถานที่แจกเงินสวัสดิการของรัฐ เป็นต้น ส่งผลให้มีคนมาใช้งานภายในหอแจกมากขึ้น และมีความหลากหลายของคนที่มาใช้งาน ทำให้วัดต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหอแจกให้มีความสามารถรองรับจำนวนคนที่มาใช้งาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

จากการสัมภาษณ์คนที่มาใช้งานหอแจกและเจ้าอาวาส พบว่า การรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ สามารถแยกได้ 2 แนวทาง คือ แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่เป็นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม และ แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่เป็นหอแจกสร้างใหม่ ดังนี้

4.3.1 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิม

แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิมเกิดจากการตั้งใจของคนในชุมชนและเจ้าอาวาสที่จะคงสภาพของหอแจกไว้ให้คงเดิมมากที่สุด ทำให้เกิดการซ่อมบำรุงและปรับปรุงหอแจกไม้ที่คนในชุมชนสามารถรับได้ ดังนี้ (ตารางที่ 4.6)

1. การเสริมโครงสร้างรากฐานของหอแจกด้วยการเปลี่ยนเสาไม้เป็นเสาคอนกรีตเพื่อความแข็งแรง
2. ยกความสูงของหอแจกขึ้นเป็นอาคาร 2 ชั้น เพื่อใช้งานชั้นล่างแทนชั้นบนที่ฝุ่ร้อนของไม้ที่เป็นวัสดุหลักของหอแจก
3. ซ่อมแซมส่วนที่ฝุ่ร้อนของผนังไม้
4. ต่อเติมส่วนที่ใช้ในการทำกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เช่น การต่อเติมส่วนที่ห้องครัวและส่วนที่เก็บอุปกรณ์
5. ปรับปรุงโดยการทาสีผนังใหม่เพื่อให้เกิดความสวยงาม
6. เปลี่ยนวัสดุที่มุงหลังคาเป็นวัสดุสมัยใหม่มาผสมกับวัสดุเดิมได้
7. เก็บโครงสร้างหลักของหลังคาและแผงหน้าของหอแจกไว้คงเดิม

ตารางที่ 4.6 แสดงแนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิม

หอแจก	แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม	<p>ซ่อมบำรุงหอแจก</p> <p>ภาพที่ 4.45 การเสริมโครงสร้างฐานรากให้มีความแข็งแรง วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 แสดงแนวทางการรักษาสถาปัตยกรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิม (ต่อ)

หอแจก	แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
หอแจกไม้แบบดั้งเดิม	<p data-bbox="471 338 642 376">ซ่อมบำรุงหอแจก</p> <p data-bbox="471 837 1234 913">ภาพที่ 4.46 การยกความสูงของอาคารหอแจกเป็น 2 ชั้น วัดพนอนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p> <p data-bbox="471 1330 1151 1406">ภาพที่ 4.47 การซ่อมแซมส่วนที่ผุกร่อนของผนังไม้ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่ ต.กุดสิมคும்ใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p> <p data-bbox="471 1861 1161 1933">ภาพที่ 4.48 การต่อเติมส่วนที่ใช้ในการทำกิจกรรม วัดพนอนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 แสดงแนวทางการรักษาสถาปัตยกรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิม (ต่อ)

หอแจก	แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
หอแจกไม้	<p data-bbox="477 338 642 376">ซ่อมบำรุงหอแจก</p> <p data-bbox="467 898 1158 976">ภาพที่ 4.49 การปรับปรุงชั้นล่างโดยการทาสีใหม่ของหอแจก วัดโพชนาติ ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p> <p data-bbox="463 1227 1173 1305">ภาพที่ 4.50 การปรับปรุงหลังคาโดยการใช้อัฒสนมัยใหม่มาทดแทนของเดิม วัดโพชนาติ ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p> <p data-bbox="452 1798 1129 1877">ภาพที่ 4.51 การคงโครงสร้างหลักและแผงหน้าของหอแจกไว้คงเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p>

การซ่อมบำรุงและการปรับปรุงหอแจกไม้แบบดั้งเดิมนั้นมีค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากไม้ที่ใช้ในการซ่อมมีราคาแพง และค่าแรงในการจ้างช่าง มีราคาสูง ทำให้เป็นอุปสรรคในการเก็บรักษาหอแจกไม้ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบดั้งเดิมไว้ และมีอีกเหตุผลคือ เจ้าอาวาสรับเอาความนำสมัยจากเมืองหลวงเข้ามาใช้ในชุมชน พร้อมกับคนในชุมชนมีความชื่นชอบในความนำสมัยอีกด้วย

4.3.2 แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่สร้างใหม่

หอแจกใหม่ส่วนใหม่ถูกสร้างขึ้นมาทดแทนหอแจกไม้แบบดั้งเดิม เนื่องจากการซ่อมแซมหอแจกไม้นั้นต้องใช้งบประมาณมากกว่าหรือใกล้เคียงกับการสร้างใหม่ คนในชุมชนและเจ้าอาวาสจึงเห็นพ้องตรงกันว่าควรสร้างใหม่ แต่มีวัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่ที่ไม่รื้อหอแจกไม้แบบดั้งเดิมออกแล้วสร้างทดแทน แต่สร้างหอแจกหลังใหม่เพิ่มเติมขึ้นมา โดยใช้แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกเดิมไว้ได้เป็นบางส่วน ดังนี้ (ตารางที่ 4.7)

1. รักษาระดับความสูงของหอแจกสร้างใหม่ให้มีความสูงที่ใกล้เคียงกับของเดิม ไม่สูงมาก เนื่องจากไม่สะดวกต่อการเข้าใช้งานของผู้สูงอายุ ที่มาใช้งานมากที่สุด
2. เก็บรูปทรงของหลังคาหอแจกใหม่ให้มีรูปทรงที่เหมือนหอแจกเดิม
3. พยายามใช้ไม้ที่เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้างหอแจกแบบเดิมผสมผสานในการก่อสร้างหอแจกหลังใหม่

ตาราง 4.7 แสดงแนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่สร้างใหม่

หอแจก	แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
หอแจกใหม่	ระดับความสูงของพื้นหอแจก ภาพที่ 4.52 ระดับความสูงของพื้นหอแจกใหม่ วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่ ต.กุดสิมคຸ້ມใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.7 แสดงการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่สร้างใหม่ (ต่อ)

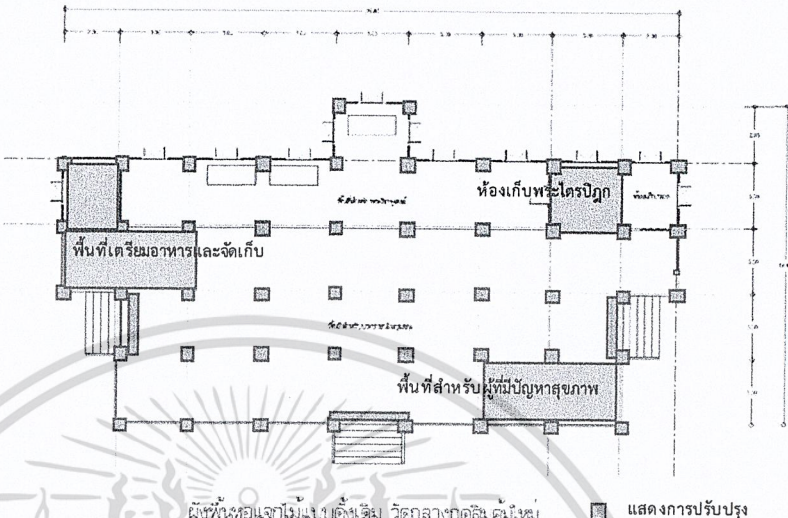
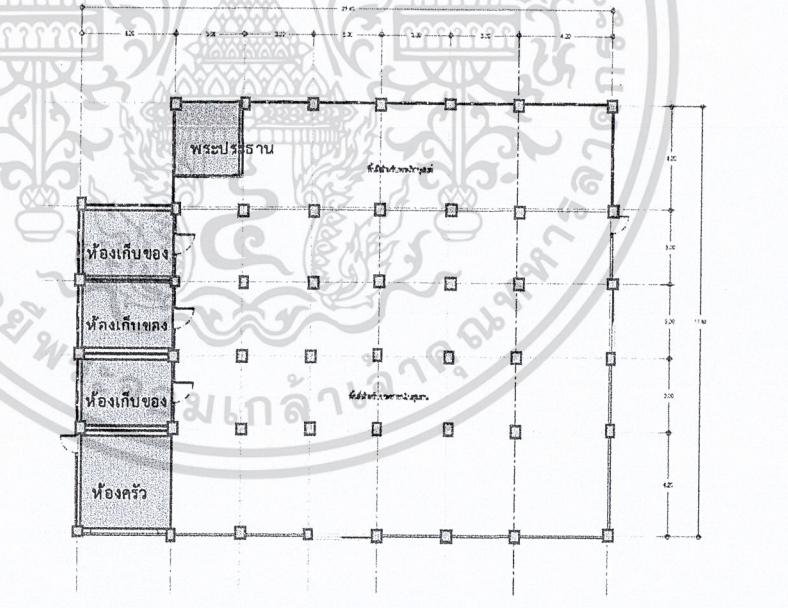
หอแจก	แนวทางการรักษาแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
หอแจกใหม่	<p data-bbox="471 344 652 376">รูปทรงของหลังคา</p> <p data-bbox="471 696 1191 770">ภาพที่ 4.53 การเก็บรูปทรงของหลังคาของหอแจกไม้ไว้ วัดกกต้อง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์</p> <p data-bbox="471 801 758 833">ผสมผสานวัสดุในการก่อสร้าง</p> <p data-bbox="471 1294 1191 1368">ภาพที่ 4.54 การผสมผสานวัสดุในการสร้างหอแจกใหม่ วัดกกต้อง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์</p>

เนื่องจากการก่อสร้างหอแจกใหม่เกิดจากความต้องการความเป็นสมัยใหม่ของคนในชุมชนและเจ้าวาสนั้น ทำให้การเก็บรักษาแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานนั้นมีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่นั้น รับอิทธิพลของรูปแบบมาจากวัดกลางในเมืองหลวง จึงทำให้แนวทางในการเก็บรักษาเป็นได้แค่บางจุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสะดวกสบายในการใช้กิจกรรมภายในหอแจกเท่านั้น

จากแนวทางในการรักษาแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปเป็นรูปแบบของผังพื้นที่ที่มีการปรับปรุงหอแจกแต่ละหอแจกได้ดังแสดงในตารางต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.8)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.8 แสดงผังพื้นการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในของหอแจก

หอแจก	ผังพื้นการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
<p>หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่</p>	 <p>ผังพื้นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่</p> <p>█ แสดงการปรับปรุง</p> <p>ภาพที่ 4.55 แสดงส่วนที่ปรับปรุงหอแจกไม้ วัดกลางกุดสิมคும்ใหม่ ต.กุดสิมคும்ใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p> <p>ผังพื้นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี</p> <p>█ ส่วนที่ปรับปรุง</p> <p>ชั้นล่าง</p> <p>ภาพที่ 4.56 แสดงส่วนที่ปรับปรุงหอแจกไม้ชั้นล่าง วัดโพนนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p>

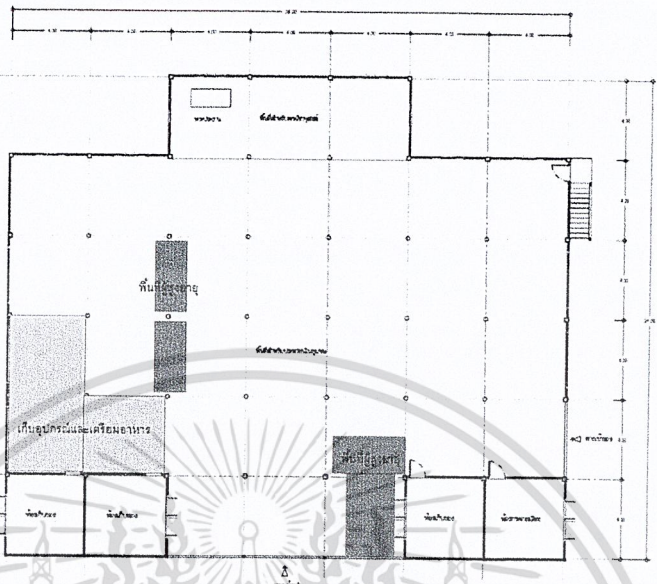
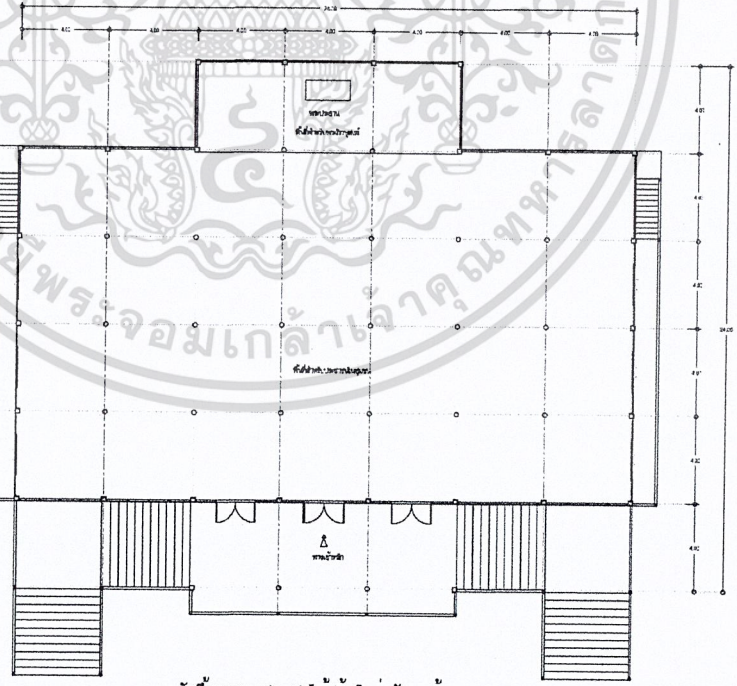
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.8 แสดงผังพื้นการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในของหอแจก (ต่อ)

หอแจก	ผังพื้นการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
<p>หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี</p>	<p>ผังพื้นหอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพนนาดี</p> <p>ภาพที่ 4.57 แสดงส่วนที่ปรับปรุงหอแจกไม้ชั้นสอง วัดโพนนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p>
<p>หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่</p>	<p>ผังพื้นหอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่</p> <p>ภาพที่ 4.58 แสดงระดับความสูงของหอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตาราง 4.8 แสดงผังพื้นการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในของหอแจก (ต่อ)

หอแจก	ผังพื้นการปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก
<p>หอแจกปูนผสมไม้ สร้างใหม่ วัดกกต้อง</p>	 <p>ผังพื้นหอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกกต้อง ชั้นล่าง</p>
	<p>ภาพที่ 4.59 แสดงส่วนที่ปรับปรุงด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ภายในหอแจกปูนผสมไม้ชั้นล่าง วัดกกต้อง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์</p> <p>ผังพื้นหอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกกต้อง ชั้นสอง</p> <p>ภาพที่ 4.60 แสดงส่วนที่ปรับปรุงด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ภายในหอแจกปูนผสมไม้ชั้นสอง วัดกกต้อง ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกทั้ง 4 หอแจก เกิดจากการใช้งานด้านกิจกรรมที่สัมพันธ์กับจำนวนผู้ที่มาใช้งาน ให้มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของคนในชุมชนปัจจุบัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้นำมาสู่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ การศึกษาได้สรุปผลโดยอ้างอิงตามการตอบคำถามของการวิจัยทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่

1. มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
2. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ มีลักษณะอย่างไร

5.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือเกิดจาก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

5.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ โดยที่ ชุมชนมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนาและทำสวน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน แต่การทำสวนของคนใน อ.เขาวงและ อ.กุฉินารายณ์นั้น เป็นการทำสวนปลูกอ้อยเพื่อส่งให้โรงงานผลิตน้ำตาลที่มีอยู่ในตัว อ.กุฉินารายณ์ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เสริม นอกเหนือจากการทำนา หากยังมีลูกหลานที่ไปทำงานในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดแล้วส่งเงินกลับมาให้ทางบ้านอีกด้วย ส่งผลให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมทำนุบำรุงดูแลวัด ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหอแจกอีสานหรือมีการก่อสร้างหอแจกอีสานใหม่ รวมถึงเจ้าอาวาสของวัดในแต่ละวัดมีความรู้ในทางโลกมากขึ้น ทำให้มีการรับเอาเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้ในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถรองรับจำนวนคนและเพื่อความสะดวกต่อการใช้งานภายในหอแจกอีสานมากขึ้น เช่น การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานกับของเดิมภายในหอแจกอีสาน แยกตามหอแจกอีสานดังนี้

1. หอแจกอีสานแบบดั้งเดิม วัดกลางกุศลินคัมภีร์ใหม่ ต.กุศลินคัมภีร์ใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับของเดิม โดยการนำเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้งานภายในหอแจกอีสาน เช่น พัดลมติดเพดาน พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียง เครื่องทำน้ำดื่ม น้ำประปาหรือน้ำบาดาล เตาแก๊ส รวมถึงไฟส่องสว่างและปลั๊กไฟ มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้งาน เช่น ตู้เก็บหนังสือพระไตรปิฎก ตู้เก็บอาหาร ตู้เก็บอุปกรณ์ต่างๆ ม้านั่งและเก้าอี้ มีประตูเหล็กกันทางขึ้นลงเพื่อป้องกันสัตว์ขึ้นมาบนหอแจกอีสาน

2. หอแจกอีสานแบบดั้งเดิม วัดโพธิ์นาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับของเดิม โดยการนำเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้งานภายในหอแจกอีสาน เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียง ตู้เย็น น้ำประปาหรือน้ำบาดาล รวมถึงไฟส่องสว่างและปลั๊กไฟ มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้งาน เช่น ตู้เก็บอาหาร ตู้เก็บอุปกรณ์ต่างๆ เคา์เตอร์ล้างและเตรียมอาหารรวมถึงชั้นวางของ ม้านั่งและเก้าอี้ มีประตูเหล็กกันทางเข้าออกเพื่อป้องกันสัตว์เข้ามาภายในหอแจกอีสาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์ของสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครเวียงจันทน์ โดยสงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับของเดิม โดยการนำเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้งานภายในหอแจก เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียง รวมถึงไฟส่องสว่างและปลั๊กไฟ มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้งาน เช่น โต๊ะวางของ ม้านั่งและเก้าอี้ มีประตูบานกระจกอลูมิเนียมกันทางเข้าออกเพื่อป้องกันสัตว์ขึ้นมาบนหอแจก

4. หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกกต๋อง ต.กุดหว้า อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับของเดิม โดยการนำเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้งานภายในหอแจก เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียง กล้องวงจรปิด นาฬิกาติดผนัง นาฬิกาตั้งพื้น น้ำประปาหรือน้ำบาดาล รวมถึงไฟส่องสว่างและปลั๊กไฟ มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่เข้ามาใช้งาน เช่น ชั้นวางพระพุทธรูป ชั้นวางของ ตู้เก็บอุปกรณ์ต่างๆ ม้านั่งและเก้าอี้ มีประตูเหล็กม้วนกันทางเข้าออกเพื่อเป็นสัดส่วนของหอแจก

5.1.2 ปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

ปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างหรือปรับปรุงหอแจกใหม่โดยตรงของแต่ละชุมชน มีรายละเอียดของปัจจัยในแต่ละหอแจก ดังนี้

1. วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน

-หอแจกไม้แบบดั้งเดิมใช้เป็นที่สนทนาธรรม ทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า ฉันทภัตราหาร และทำบุญช่วงเย็นทุกวัน ที่ฉันทภัตราหาร วันสำคัญทางศาสนา ใช้ในงานบุญและประเพณีท้องถิ่น ใช้ทำกิจกรรมของชุมชนเป็นที่ประชุมหารือในงานบุญและประเพณี ซึ่งมีจำนวนผู้มาใช้งานในช่วงเช้าประมาณ 20-40 คน วันพระ งานประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรมท้องถิ่น ประมาณ 30-50 คน

-หอแจกปูนสร้างใหม่ ใช้ในพิธีกรรมและงานบุญและประเพณีประจำปี ที่มีผู้มาใช้งานจำนวนมาก เช่น งานทอดกฐิน และทอดผ้าป่า จำนวนผู้มาใช้งานประมาณ 200 คน ขึ้นไป

2. วัดโพชนาคี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน หอแจกใช้เป็นที่สนทนาธรรม ทำบุญช่วงเช้าและเย็นทุกวัน ที่ฉันทภัตราหาร ใช้ในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนผู้มาใช้งานในช่วงเช้าประมาณ 20-50 คน วันพระ งานประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรมท้องถิ่น ประมาณ 50-100 คน งานบุญที่มีผู้มาใช้งานจำนวนมาก ประมาณ 200 คนขึ้นไป

3. วัดกกต๋อง ต.กุดหว้า อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ หอแจกใช้เป็นที่รวมจิตใจของคนในชุมชน ใช้สนทนาธรรม งานบุญประเพณีต่างๆ วันสำคัญทางศาสนา ทำบุญในช่วงเช้าและเย็นทุกวัน ที่ฉันทภัตราหาร รวมถึงกิจกรรมของทางชุมชน เช่น เป็นสถานที่เรียนหนังสือของผู้สูงอายุ ประชุมหารือหรือแจกเงินผู้สูงอายุ เป็นต้น ช่วงเช้ามีผู้มาใช้งานประมาณ 20-40 คน วันพระประมาณ 50 คน งานบุญและประเพณีตั้งแต่ 200 คน ขึ้นไป

คนในชุมชนมีกิจกรรมและการใช้พื้นที่ภายในหอแจกซึ่งในช่วงเช้าทุกหอแจกจะมีผู้มาใช้งานในจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ตั้งแต่ 20 คน จนถึง 50 คน วันพระประมาณ 30 คน ถึง 100 คน งานบุญประเพณีประจำปี จะมีผู้คนมาใช้งานภายในหอแจกมาก ประมาณ 200 คนขึ้นไป เนื่องจากชาวอีสานเหนือมีวิถีวัฒนธรรมที่เหมือนกันคือ ต้องกลับมาทำบุญที่บ้านเกิด เช่น งานบุญประเพณีเข้าพรรษา งานบุญทอดผ้าป่า งานกฐิน เป็นสาเหตุให้ช่วงที่มีเทศกาลงานบุญจะมีผู้มาใช้งานภายในหอแจกมาก

ขึ้น เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือที่เกิดจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนและปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่นั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจแยกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

5.2.1 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านขนาดและผังพื้นที่ของหอแจ

การเปลี่ยนแปลงขนาดและผังพื้นที่ของหอแจในแต่ละหอแจ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หอแจไม้แบบดั้งเดิมของวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง

จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจมีขนาด กว้าง 24.60 เมตร ยาว 25.60 เมตร มีการเปลี่ยนแปลงผังพื้นที่ภายในหอแจและกิจกรรมที่ใช้ภายในหอแจเล็กน้อย เช่น ทำผนังกันเป็นห้องเก็บของและทำประตูปิดห้องเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับการเตรียมอาหาร ขนาดของหอแจ ทรงแหล่งค้ำ แฉงหน้า ระดับพื้นที่ วิธีการก่อสร้าง ยังคงสภาพเดิมเนื่องจากทางวัดได้เคลื่อนย้ายจากตำแหน่งเดิมมายังตำแหน่งที่ตั้งอยู่ปัจจุบันด้วยวิธีการยกมาทั้งหลังจึงทำให้สามารถเก็บรักษาส่วนต่างๆ ได้คงเดิม หากมีแต่โครงสร้างของหอแจมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย และวิธีการติดตั้งของหอแจมีการประยุกต์ใหม่ คือ โครงสร้างฐานรากมีการใช้เสาปูนแทนเสาไม้และวิธีการติดตั้งได้ใช้เหล็กมาช่วยยึดตัวหอแจกับเสาปูนเข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มความแข็งแรงมากขึ้น

2. หอแจไม้แบบดั้งเดิมของวัดโพนนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า

หอแจมีขนาด กว้าง 17.40 เมตร ยาว 23.40 เมตร หอแจและพื้นที่ภายในหอแจรวมถึงกิจกรรมที่ใช้ภายในหอแจ มีการประยุกต์ใหม่ คือ ทางวัดได้ยกความสูงของหอแจให้สูงขึ้นเท่ากับอาคารสองชั้น ซึ่งสูงกว่าระดับพื้นหอแจเดิม และได้จัดพื้นที่ชั้นล่างให้เหมือนพื้นที่ชั้นสอง โดยที่ชั้นสองไม่ได้ใช้งานในทางพิธีกรรมและศาสนา กั้นผนังให้เป็นกุฏิของพระสงฆ์ และใช้งานชั้นหนึ่งในทางพิธีกรรมและศาสนาแทน ขยายพื้นที่ส่วนห้องครัวเพื่อการใช้งานที่สะดวกมากขึ้น หลังคาของหอแจมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยแต่ยังคงเป็นโครงสร้างหลังคาแบบเดิม ทำหลังคากันฝนตรงบันไดชั้นสอง มีการขยายต่อเติมเป็นส่วนกุฏิ ส่วนของห้องครัวและซักล้าง กั้นผนังปูนและมีประตูเหล็กสไลด์เปิดปิดอย่างเรียบร้อย โครงสร้างหอแจมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยโดยใช้ผนังก่ออิฐในใช้หนึ่งแทนผนังไม้ วิธีการก่อสร้างและวิธีการติดตั้งมีการประยุกต์ของใหม่เข้ามา เช่น ใช้ผนังกั้นส่วนเป็นบานกระจะกรอบอลูมิเนียม มีเคาท์เตอร์ล้างจานขาม แต่ยังคงแผงหน้าของหอแจไว้ในสภาพเดิม

3. หอแจปูนสร้างใหม่เพิ่มเติมหอแจไม้แบบดั้งเดิมของวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่

ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า เป็นหอแจปูนที่สร้างใหม่ ขนาด กว้าง 22.00 เมตร ยาว 32.00 เมตร มีขนาดใหญ่กว่าหอแจไม้แบบเดิม สร้างเพื่อใช้งานแทนหอแจเดิมในช่วงงานบุญประเพณีประจำปี เช่น งานผ้าป่า งานทอดกฐิน มีผู้มาร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก ทำให้หอแจไม้ไม่สามารถรองรับคนจำนวนมากได้ โดยที่พื้นที่ภายในหอแจและกิจกรรมที่ทำภายในหอแจนั้นมีการประยุกต์ใหม่ คือ มีเฉพาะพื้นที่สำหรับทำพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ไม่มีส่วนเตรียมอาหารและทำอาหาร รวมถึงส่วนล้างจานขามเหมือนหอแจเดิม ระดับพื้นที่ของหอแจมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย คือ ยกสูงกว่าหอแจเดิมเล็กน้อย ในส่วนของหลังคาหอแจ แผงหน้าของหอแจ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โครงสร้างแบบซ้อน วิธีการก่อสร้างจนถึงวิธีการติดตั้งของหอแจก เป็นแบบประยุกต์ใหม่ โดยใช้วัสดุและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในกระบวนการก่อสร้าง

4.หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ของวัดกกต๋อง ต.กุดหว้า อ.ภูฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกมีขนาด กว้าง 24.00 เมตร ยาว 30.40 เมตร เป็นหอแจกไม้ผสมปูนซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหอแจกเดิมมาก ระดับพื้นของหอแจกเป็นอาคารสองชั้น ชั้นบนและชั้นล่างมีการแบ่งพื้นที่การทำกิจกรรมเหมือนกัน จุดประสงค์ของทางวัดชั้นสองใช้ทำพิพิธภัณฑของหมู่บ้านแต่ไม่ได้ดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นหลังจากที่สร้างหอแจกเสร็จแล้วชั้นสองของอาคารหอแจกจึงไม่ได้มีการใช้งานเลย ส่วนชั้นล่างได้แบ่งพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพิ่ม คือ กั้นผนังเป็นห้องเก็บอุปกรณ์งานช่างเครื่องใช้สำหรับการทำอาหาร ห้องเครื่องกระจายเสียง หลังคา ผ่างหน้า วิธีการก่อสร้างและติดตั้งของหอแจกเป็นแบบประยุกต์ใหม่ โครงสร้างเป็นแบบซ้อน ใช้วัสดุและเทคโนโลยีใหม่ในการก่อสร้าง มีประตูเหล็กม้วน หน้าต่างทรงสูงที่เป็นบานกระจกอลูมิเนียม ผนังเป็นบานกระจกอลูมิเนียม

5.2.2 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจก

การเปลี่ยนแปลงด้านประโยชน์ใช้สอยของหอแจคนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน ซึ่งคนในชุมชนและเจ้าอาวาสได้เปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยภายในหอแจกที่เมื่อก่อนเป็นสถานที่เฉพาะพิธีกรรมทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันหอแจกได้มีการปรับขนาดและพื้นที่ภายในให้สามารถรองรับกิจกรรมด้านอื่นๆ ของชุมชน เมื่อชุมชนมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีทำให้มีโอกาสในการรับเอาสิ่งต่างๆ ที่สามารถอำนวยความสะดวกเข้ามาใช้ในวิถีชีวิตมากขึ้น เกิดการขยายพื้นที่การใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวกจากที่ใช้ในครัวเรือนไปสู่ที่สาธารณะ ได้แก่ วัดซึ่งเป็นสถานที่คนให้ความสำคัญมากในการนำเอาสิ่งของและปัจจัยต่างๆ ไปถวายและให้การสนับสนุน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกไม้แบบดั้งเดิมของวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ได้มีการใช้พื้นที่ภายในหอแจกทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตรในช่วงเช้าของทุกวัน งานบุญประเพณีต่างๆ รวมถึงการเตรียมอาหารและทำอาหารสำหรับถวายพระ ทางวัดได้แบ่งพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมนี้ มีการกั้นพื้นที่เป็นห้องเก็บของที่มีปริมาณมากขึ้นตามการใช้งานของคนในชุมชน และมีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมนั้นๆ มีการนำเอาเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามา เช่น พัดลมตั้งพื้นและพัดลมติดผนัง ตู้เย็น เครื่องกระจายเสียงมาใช้ภายในหอแจก ไฟส่องสว่างและปลั๊กไฟตามจุดต่างๆ เต้าแก๊สและน้ำประปาหรือน้ำบาดาล มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาใช้ เช่น ตู้เก็บอาหาร ตู้เก็บอุปกรณ์ โต๊ะเก้าอี้และม้านั่งสำหรับผู้สูงอายุ

2.หอแจกไม้แบบดั้งเดิม วัดโพชนาคี ต.หนองผือ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกมีการใช้ในกิจกรรมทางศาสนาทุกวัน งานบุญประเพณีต่างๆ มีพื้นที่เตรียมอาหารและทำอาหารสำหรับถวายพระ ทางวัดได้เพิ่มความสูงของอาคารหอแจกขึ้นเป็นอาคาร 2 ชั้น โดยชั้นล่างได้แบ่งพื้นที่ทำกิจกรรมเหมือนชั้นบน มีส่วนพระประธานกั้นผนังกระจกอบพระประธาน นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาผสมกับของเดิมโดยการนำเอาเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น ตู้เย็น เครื่องกระจายเสียง น้ำประปาหรือน้ำบาดาล นำเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่มาใช้ เช่น ตู้เก็บอาหาร ตู้เก็บอุปกรณ์ต่างๆ ม้านั่งและเก้าอี้ มีการต่อปลั๊กไฟเพิ่มเพื่อความสะดวกต่อการใช้งาน

เอกสารที่ส่งมอบไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. หอแจกปูนสร้างใหม่ วัดกลางกุดสิมคຸ້ມใหม่ ต.กุดสิมคຸ້ມใหม่ อ.เขาวง จ. กาฬสินธุ์ พบว่า ภายในหอแจกได้แบ่งพื้นที่ใช้สอยหลักเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนพระภิกษุสงฆ์ และส่วนฆราวาส ไม่มีการใช้ในส่วนเตรียมอาหารและทำอาหาร หอแจกหลังนี้ทางวัดจะใช้งานในงานบุญประจำปี งานบุญใหญ่ที่มีประชาชนในชุมชนมาในจำนวนมาก จึงทำให้วัดได้มีการนำสิ่งอำนวยความสะดวก มาใช้ภายในหอแจก เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เนื่องจากหอแจกมีผนังปิดรอบทั้ง 4 ด้าน มีประตูและหน้าต่างของหอแจกเป็นการประยุกต์ใหม่โดยใช้อลูมิเนียมแทนการใช้ไม้ ใช้เครื่องกระจายเสียง ปลั๊กไฟในจุดต่างๆ มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้และม้านั่ง สำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่มีปัญหาข้อเข่า

4. หอแจกปูนผสมไม้สร้างใหม่ วัดกกต๋อง ต.กุดหว้า อ.ภูผินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ พบว่า หอแจกเป็นอาคาร 2 ชั้น โดยชั้นบนมีการแบ่งพื้นที่ 2 ส่วนเหมือนชั้นล่าง คือ ส่วนพระภิกษุสงฆ์และส่วนฆราวาส ชั้น 2 ของหอแจกทางวัดมีความตั้งใจที่จะทำพิพิธภัณฑ์ของหมู่บ้าน ในส่วนชั้นล่างใช้งานในพิธีกรรมทางศาสนา และแบ่งพื้นที่ใช้สอยด้านส่วนเตรียมอาหารและจัดเก็บอุปกรณ์ต่างๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น พัดลมติดผนัง พัดลมตั้งพื้น เครื่องกระจายเสียง ปลั๊กไฟ และกล้องวงจรปิด มีการนำเอาเฟอร์นิเจอร์มาใช้งาน เช่น โต๊ะเก้าอี้และม้านั่งตั้งอยู่หลายจุดเพื่อความสะดวกของผู้สูงอายุและผู้พิการ มีตู้เก็บอาหาร ชั้นวางของ และที่ล้างจานชาม มีแจกันดอกไม้ขนาดใหญ่ที่วางตกแต่งไว้หน้าเสาและจุดต่างๆ รวมถึงมีนาฬิกาติดผนังและนาฬิกาตั้งพื้น

5.2.3 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่ของหอแจก

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่นั้น มีการเปลี่ยนแปลง 3 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงหอแจกไม้แบบดั้งเดิม ลักษณะที่ 1 โดยการเสริมโครงสร้างฐานราก มีการกั้นพื้นที่สำหรับเก็บของ ลักษณะที่ 2 โดยการเปลี่ยนแปลงโดยการขยายพื้นที่ในการทำกิจกรรม ให้ตอบสนองตามปัจจัยต่างๆ และลักษณะที่ 3 คือ การเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างหอแจกใหม่ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1 เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างช่วงฐานราก จากเสาไม้เป็นเสาคอนกรีต เพื่อให้สามารถรับน้ำหนักได้มากขึ้น มีการกั้นส่วนต่างๆ เพื่อใช้ในการเก็บสิ่งของที่ใช้สำหรับกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงมีรั้วกั้นตรงบันไดขึ้นลง เพื่อความปลอดภัย เป็นสัดส่วนและป้องกันสัตว์ขึ้นมานบนหอแจกได้สะดวก

2. การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 2 เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องพื้นที่ใช้งาน โดยการยกใต้ถุนสูงเป็นอาคาร 2 ชั้น โดยที่ชั้นบนยังคงเป็นโครงสร้างไม้แบบเดิม แต่ชั้นล่างเป็นโครงสร้างคอนกรีต มีการกั้นพื้นที่ต่างๆ ในลักษณะการใช้งานคล้ายชั้นบน และการขยายต่อเติมพื้นที่การใช้งานภายนอกหอแจกเพิ่มขึ้น เพื่อให้รองรับจำนวนคนมากขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 3 เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างหอแจกหลังใหม่ เพื่อเพิ่มเติมหอแจกหลังเดิมหรือ เพื่อทดแทนหอแจกเดิมที่ไม่สามารถซ่อมบำรุงได้ เนื่องจากมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการซ่อมแซม เช่น ไม้ซึ่งเป็นวัสดุหลักที่ใช้ในการซ่อมบำรุงหายากและราคาสูง ราคาค่าแรงสูงตามสภาพเศรษฐกิจ รวมถึงการรับเอาเทคโนโลยีและวัฒนธรรมเมืองเข้ามาในชุมชน ทำให้เกิดกระแสนิยมมากขึ้น

โดยการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1 และ 2 นั้น ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบเดิม เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไว้ เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของพื้นที่ใช้สอยเพื่อให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยกิจกรรมเหล่านั้น ได้แก่ เทศกาล และงานบุญต่าง เช่น เทศกาลขึ้นปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ ซึ่งคนในชุมชนมีการเดินทางกลับมาเยี่ยมญาติในช่วงเทศกาลทำให้มีจำนวนคนมาใช้งานหอแจกในปริมาณมากขึ้น และงานบุญกฐิน งานทอดผ้าป่าในปัจจุบันมีการจัดขึ้นทุกปี ทำให้หอแจกต้องมีการปรับปรุงและขยายพื้นที่ใช้สอยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจยิ่งขึ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ 3 เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับจำนวนประชาชนในชุมชนที่มีจำนวนมากขึ้น และเป็นการตอบสนองความต้องการต่อกระแสนิยมของคนในชุมชนและเจ้าอาวาสเท่านั้น

5.3 อภิปรายผลงานวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางเพื่อการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกเดิมและการยับยั้งการเปลี่ยนแปลง การวิจัยนี้พบว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก เกิดจากปัจจัยด้านจำนวนประชากรในชุมชนมากขึ้น มีกิจกรรมมากขึ้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพของชาวอีสาน (อาณาจักร หลักชัย และ วีระ อินพินทัง, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดข้างต้น และเกิดการรับเอากระแสนิยมของคนในชุมชนและเจ้าอาวาส ทำให้หอแจกแบบเดิมไม่สามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ และมีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรมซึ่งมีขนาดใหญ่ขึ้น เป็นผลให้ทางวัดและชุมชนต้องการพื้นที่ในการทำกิจกรรมที่มีขนาดใหญ่ และสามารถรองรับจำนวนคนได้ มีการปรับปรุงอาคารหอแจกหลังเดิมและรื้อถอนอาคารหอแจกหลังเดิมเพื่อสร้างใหม่ โดยมีแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ สามารถแยกเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

5.3.1 แนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไม้แบบดั้งเดิม

1. การเสริมโครงสร้างรากฐานของหอแจกด้วยการเปลี่ยนเสาไม้เป็นเสาคอนกรีตเพื่อความแข็งแรง
2. ยกความสูงของหอแจกขึ้นเป็นอาคาร 2 ชั้น เพื่อใช้งานชั้นล่างแทนชั้นบนที่ผุกร่อนของไม้ที่เป็นวัสดุหลักของหอแจก
3. ซ่อมแซมส่วนที่ผุกร่อนของผนังไม้
4. ต่อเติมส่วนที่ใช้ในการทำกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เช่น การต่อเติมส่วนที่ห้องครัวและส่วนที่เก็บอุปกรณ์
5. ปรับปรุงโดยการทาสีผนังใหม่เพื่อให้เกิดความสวยงาม
6. เปลี่ยนวัสดุที่มุงหลังคาเป็นวัสดุสมัยใหม่มาผสมกับวัสดุเดิมได้
7. เก็บโครงสร้างหลักของหลังคาและแผงหน้าของหอแจกไว้คงเดิม

5.3.2 แนวทางการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกที่สร้างใหม่

1. รักษาระดับความสูงของหอแจกสร้างใหม่ให้มีความสูงที่ใกล้เคียงกับของเดิม ไม่สูงมาก เนื่องจากไม่สะดวกต่อการเข้าใช้งานของผู้สูงอายุ ที่มาใช้งานมากที่สุด
- เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับกรใช้งานเพื่อการรักษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. เก็บรูปทรงของหลังคาหอแจกใหม่ให้มีรูปทรงที่เหมือนหอแจกเดิม
3. พยายามใช้ไม้ที่เป็นวัสดุหลักในการก่อสร้างหอแจกแบบเดิมผสมผสานในการก่อสร้างหอแจกหลังใหม่

ภาพที่ 5.1 จำนวนผู้มาทำบุญประเพณีของชาวอีสานเหนือภายในหอแจก วัดกกต้อง

ภาพที่ 5.2 ผู้มาทำบุญประเพณีรดักบาตรพระสงฆ์ วัดกกต้อง

ชาวอีสานมีวิถีประเพณีที่ลูกหลานจะกลับบ้านเกิดมาทำบุญในงานบุญประเพณี ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นว่ามีความผู้มาใช้งานภายในหอแจกและภายในวัดจำนวนมาก เป็นผลให้พื้นที่ในเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การทำกิจกรรมไม่เพียงพอต่อการใช้งาน จึงทำให้ทางวัดมีการรื้อและสร้างหอแจกหลังใหม่เพื่อให้มีขนาดและพื้นที่ที่เพียงพอต่อกิจกรรมในด้านต่างๆ

5.4 ระเบียบวิธีในการศึกษา

ส่งผลต่อความสมบูรณ์ของการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผลการวิจัยอยู่ภายใต้ข้อจำกัด ดังต่อไปนี้

5.4.1 กรณีศึกษา

เนื่องจากการสำรวจกรณีศึกษาอยู่ในเขต 2 อำเภอ ทำให้จำนวนหอแจกที่ทำการศึกษามีจำนวนน้อย ไม่ครอบคลุมทั้งจังหวัด ซึ่งมีหลายวัดที่ยังคงรักษาหอแจกไม้แบบดั้งเดิมไว้ ควรต้องมีการเพิ่มจำนวนหอแจกให้ครอบคลุมทั่วภายในจังหวัด เพื่อให้เกิดความครบถ้วนและสมบูรณ์ของข้อมูล และในการสำรวจสังเกตการณ์ควรมีการสำรวจและสังเกตการณ์ให้ครบงานบุญประจำปีและงานประเพณีของอีสาน คือ ฮีตสิบสอง จะทำให้ได้ข้อมูลด้านพฤติกรรมการใช้งานภายในหอแจกครบถ้วน

5.5 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ครั้งต่อไป

จากการศึกษาปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือนั้น ปัจจัยด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน ทำให้เกิดมีกิจกรรมตามกระแสนิยมสังคมเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยแฝงที่ยากต่อการยับยั้ง ควรนำผลการวิจัยไปพัฒนาต้นแบบหรือรูปแบบของหอแจกที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสานเพื่อให้สะดวกต่อชาวบ้านและวัดนำไปปรับใช้

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้อาจพบสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์อาคารหอแจกไม้แบบดั้งเดิม แต่ยังมีข้อจำกัดอยู่บ้าง ซึ่งผู้วิจัยเสนอแนะสิ่งที่ต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญเพื่อเพิ่มเติมให้สมบูรณ์มากขึ้น

1. การวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถที่จะทำการวิจัยให้ครอบคลุมศาสนอาคารภายในวัดได้ เนื่องจากอาคารหอแจกไม่ได้เป็นอาคารเดียวที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์หากแต่อาคารภายในวัดนั้นมีคุณค่าทุกอาคาร และควรสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วย ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยให้ครบทุกอาคารเพื่อให้ครบถ้วนมากขึ้น

2. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ โดยวิธีการสำรวจและสังเกตพฤติกรรมการใช้งานภายในหอแจก ซึ่งควรสังเกตพฤติกรรมการใช้งานในช่วงงานบุญประจำปีและงานประเพณีที่มีพิธีกรรมต่างๆ ให้ครบถ้วน ฮี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลีสอง แต่ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะเข้าไปสังเกตได้ทุกกิจกรรม ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรเข้าไปสังเกต
ให้ครบหรือครอบคลุมประเพณี อิตลีสอง

3. การวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยเพื่อทำความเข้าใจลักษณะการใช้พื้นที่ของหอแจกในวิถีชาว
อีสานในกลุ่มอื่นว่ามีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไร

4. ควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาลักษณะของรูปแบบสถาปัตยกรรมหอแจกร่วมสมัยที่ยังสามารถ
สะท้อนเอกลักษณ์ของชาวอีสานเหนือ

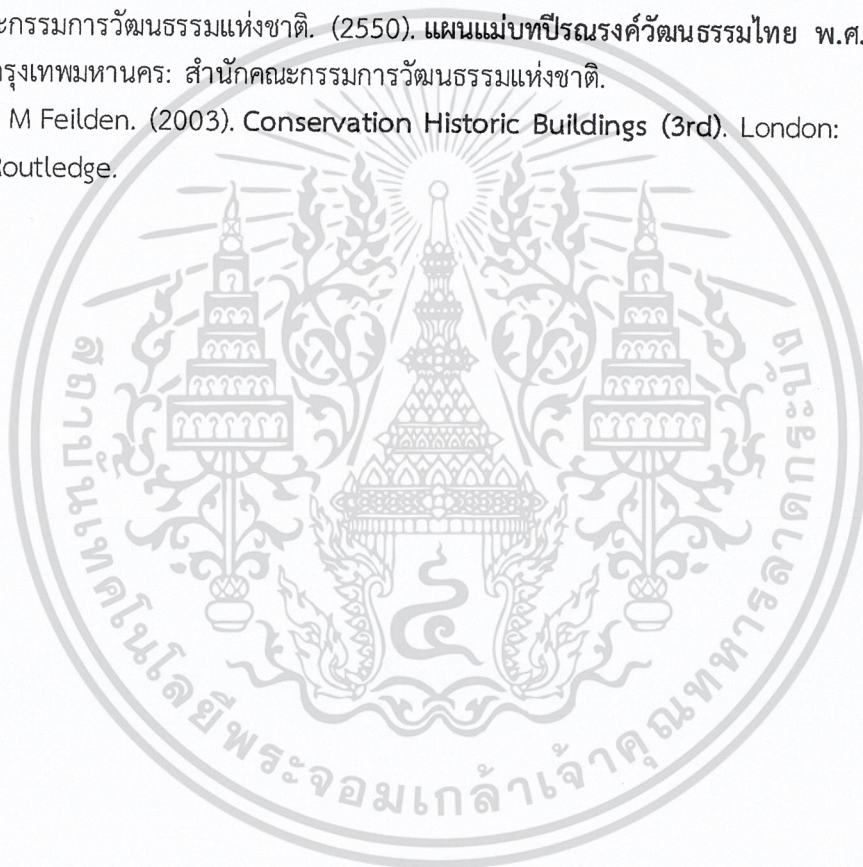
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- เฉลิม รัตนทัศนีย์. (2539). *วิวัฒนาการศิลปสถาปัตยกรรมไทยพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- เต๋ อุกบล. (9-12 กรกฎาคม 2551). *พระพุทธรูปในภาคอีสานและล้านช้าง*. เข้าถึงได้จาก พระพุทธรูปในภาคอีสานและล้านช้าง: <http://www.ubonpra.com/board/index.php?topic=924.0;wap2>
- เพชรภุชญา บุญมาตย์. (20 ตุลาคม 2562). *ประเพณีของภาคอีสาน*. เข้าถึงได้จาก ประเพณีของภาคอีสาน: <https://sites.google.com/site/praphenikhxngphakhxisan/>
- กรมชลประทาน. (13 มิถุนายน 2556). *ชลประทาน งานเพื่อแผ่นดินไทย*. จุลสาร สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา, 1(7), หน้า 1-4.
- ดี๊ก แสนบุญ. (2552). *หอแจกอีสาน คือ วิหาร ในกระแสวัฒนธรรมหลวง*. วารสารศิลปวัฒนธรรม, 64-65. เข้าถึงได้จาก <http://digi.library.tu.ac.th/index/0098/30-6-Apr-2552/19PAGE64-PAGE65.pdf>.
- ทิพย์วรรณ แยกสอาด. (2561). *การปรับปรุงอาคารเก่าตลาดนางเลิ้ง*. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ทางสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ธรรมรัตน์ แวศรี. (13 ธันวาคม 2555). *ความสำคัญของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตคนไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://thammarat5263.blogspot.com/2012/12/1.html>.
- นิคม มูลิกะคามะ. (2545). *วัฒนธรรม บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- นียบรรณ วรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเสริม เปรมธาดา. (2545). *การเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมภายในอาคารที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 กรณีศึกษา: อาคารศุภสถาน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, อุดม เขยกิจวงศ์, และคณะ วิมล จิโรจพันธ์. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงดาว.
- พระไพศาล วิสาโล. (15-16 ธันวาคม 2555). *หนึ่งจุดหมายหลายหนทาง โดยหอดจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ*. เข้าถึงได้จาก พระพุทธรูปในประเทศไทย: <https://www.vislo.org/article/budThai.htm>
- ภานุวัฒน์ โทนบูล. (มปป.). *ความเป็นมาและความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม*. กรมโยธาธิการและผังเมือง, 29-34.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วิฑูรย์ เหลี้ยวรุ่งเรือง. (2562). การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน ตำราและเอกสารประกอบคำบรรยาย การอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ชุมชนเมือง กฎบัตร กฎหมาย องค์การสากล. กรุงเทพมหานคร.
- สมคิด จิระทัศน์กุล. (2544). วัด : พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ ธรรมเวชวิถึ. (มกราคม-มิถุนายน 2559). การบูรณะอาคารมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม. การออกแบบสภาพแวดล้อม, 3(1), 3-19.
- สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2550). แผนแม่บทปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย พ.ศ. 2537. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- Bernard M Feilden. (2003). *Conservation Historic Buildings (3rd)*. London: Routledge.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสาน
สำหรับงานวิจัยเรื่อง
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของ
หอแจกอีสานเหนือ กรณีศึกษา: จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

วรภาน คำดี
นักศึกษาระดับปริญญาโท
สาขาวิชาวิชา สถาปัตยกรรมภายใน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะทางกายภาพทางสถาปัตยกรรม ศิลปะวัฒนธรรม ของหอแจกอีสานเหนือ
วัด.....

ลักษณะทางกายภาพทางสถาปัตยกรรม ศิลปะวัฒนธรรม	สภาพเดิม/ เปลี่ยนแปลงเล็กน้อย	ประยุกต์ใหม่
1. ขนาดของหอแจกอีสาน - พื้นที่ภายในของหอแจกอีสาน - กิจกรรมที่ใช้ภายในหอแจกอีสาน		
2. หลังคาของหอแจกอีสาน - แบบดั้งเดิม - แบบประยุกต์		
3. แผงหน้าของหอแจกอีสาน		
4. โครงสร้างของหอแจกอีสาน - โครงสร้างแบบดั้งเดิม - โครงสร้างแบบซ้อน		
5. ระดับพื้นที่		
6. วิธีการก่อสร้าง		
7. วิธีการติดตั้ง		
8. ยุคและอิทธิพลของศิลปะวัฒนธรรม - ขอม - พุทธ - พราหมณ์ - ฮินดู		
9. สัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณ		
10. เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น		
11. การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานกับของเดิม - เครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก (พัดลมเพดาน, พัดลมตั้งพื้น, ตู้เย็น, เครื่องทำน้ำดื่ม, เครื่องกระจายเสียง, น้ำประปาหรือน้ำบาดาล) - เฟอร์นิเจอร์ที่นำมาใช้งาน (ตู้เก็บหนังสือพระไตรปิฎก, ตู้เก็บอาหาร, ตู้เก็บอุปกรณ์ต่างๆ, ม้านั่งและเก้าอี้) - ปลั๊กไฟ - ประตูปิดกันบันได		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์
สำหรับงานวิจัยเรื่อง
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของ
หอแจกอีสานเหนือ กรณีศึกษา: จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

วรภาณ คำดี
นักศึกษาระดับปริญญาโท
สาขาวิชาวิชา สถาปัตยกรรมภายใน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

- เจ้าอาวาส
- ประชาชนที่มาใช้งานหอแจก

- ปัจจัยทางด้านบริบทของหอแจกและวัด
 - สถานะของวัด เป็นวัดอะไร (วัดกลาง, วัดทองถิ่น, หรือวัดหลวง ฯลฯ)
 - อายุของวัด.....ปี
- ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม
 - สมณศักดิ์ของเจ้าอาวาส
 - หอแจกปรับปรุงของเก่า หรือสร้างใหม่
 - ระยะเวลา ความถี่ในการปรับปรุงหรือสร้างใหม่
 - ผู้ที่มีส่วนร่วมทำนุบำรุงดูแลวัด (ชาวบ้าน, ท้องถิ่น, พระ, เณร, ผู้ใหญ่บ้าน, นายอำเภอ, กรมศิลปากร ฯลฯ)
 - ช่างที่ออกแบบ และก่อสร้าง (ในท้องถิ่น, กรมศิลปากร)
 - ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพอะไร (เกษตรกรรม, มีลูกหลานไปทำงานกรุงเทพกลับมาในช่วงเทศกาล)
- ปัจจัยทางด้านคุณค่า (กิจกรรมและการใช้พื้นที่)
 - คุณค่าทางด้านอารมณ์ (เป็นศูนย์รวมจิตใจของพื้นที่, พื้นที่สุนทราธรรม)
 - คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม (ประเพณีของท้องถิ่น, วันสำคัญทางศาสนา)
 - คุณค่าด้านการใช้งาน (กิจกรรมของคนในชุมชน, พระ, เณร มีอะไรบ้าง)
 - ด้านจำนวนผู้มาใช้งาน (ช่วงไหนมากที่สุด เช่น งานบุญอะไร 1 วันใช้งานกี่คน หากไม่ใช่เทศกาล, จันทร์-ศุกร์, เช้า-เย็น, วันหยุดวันสำคัญทางศาสนา, เสาร์-อาทิตย์, ประชุมพิธีการ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมภายในของหอแจกอีสานเหนือที่ตอบสนองการใช้งานในปัจจุบัน
The Interior spatial and architectural changes of The North-Eastern Temple's Multipurpose Hall (Ho Chaek) responding to changing user behavior.

วรกาน คำดี¹, ญาณินทร์ รั้ววงศ์วาน²

Worakan Kamdee¹ and Yanin Rugwongwan²

¹ นักศึกษาหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

E-mail: Kamdee_wo@hotmail.com

² อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง E-mail: yanin027@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ สถาปัตยกรรมภายในของหอแจก (หอแจกแบบเดิม หมายถึง หอแจก เครื่องทรงไม้) ของภาคอีสานเหนือ ภายในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นอาคารอเนกประสงค์สาธารณะของคนในชุมชนและเป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยศึกษาวัดในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งหมด 3 วัด ที่ยังเหลือหอแจกแบบเดิมอยู่ ซึ่งเป็นหอแจกแบบเครื่องทรงไม้ ได้แก่ วัดหอไตรเหล่าใหญ่ ต.เหล่าใหญ่ อ.กุฉินารายณ์ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง และวัดโพนนาดี ต.หนองผือ อ.เขาวง ระเบียบวิธีการวิจัยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธี การสำรวจสภาพปัจจุบัน การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกในภาคอีสานเหนือถูกปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้งานในปัจจุบัน เช่น การกั้นผนังเพื่อใช้เก็บของ การทำรั้วเตี้ย เพื่อป้องกันสุนัข การยกอาคารเพื่อให้มีได้สูงที่สามารถเพิ่มพื้นที่ใช้สอยใต้อาคาร ฯ 2) การปรับปรุงโครงสร้างเพื่อเสริมเรื่อง ความแข็งแรงของหอแจกเพื่อให้สามารถรองรับคนในชุมชนที่มีปริมาณมากขึ้นจากในอดีต แต่ยังคงพยายามรักษารูปแบบเดิมของอาคารหอแจกไว้ให้มากที่สุด

คำสำคัญ: หอแจก1, สถาปัตยกรรมภายในหอแจก2, หอแจกอีสานเหนือ3, การเปลี่ยนแปลง4, พฤติกรรมการใช้งานหอแจก5

Abstract

The purpose of this research is to study interior spatial and architectural changes of the the Northeastern multipurpose hall (Ho Chaek) of Kalasin province (The traditional Ho Chaek means the wooden ware Ho Chaek). Such a hall is a multi-purpose public building hosting community activities. By looking around Kalasin province, there are only 3 temples remained as the wooden shape traditional Ho Chaek. These include Ho Trai Lao Yai temple, Klang Kut Sim Khum Mai temple, and Phon Na Di Temple. This study employs qualitative approach as a research methodology by using the survey of current conditions and observations. The result shows that the architecture of the Ho Chaek has been changes due to 2 major reasons, (i) increasing living space in accordance with current usage, such as having partitions for storage, making low fence to prevent dogs, and (ii) elevating the building to increase the living space under the building. Additionally, by restructuring Ho Chaek helps enhancing the strength of the Ho Chaek to support the increasing numbers of visitors in community that can still preserve an original style of Ho Chaek as much as possible.

Keywords: Ho-Chaek1, Architecture of Ho-Chaek2, Ho-Chaek in north-eastern region3, Transition4, Usage behaviour of Ho-Chaek5

1. บทนำ

วัด คือ สถานที่ทางพระพุทธศาสนา มีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ และพระภิกษุสงฆ์อาศัยอยู่ (สมคิด จิระทัศน์กุล, 2544) เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาก ในทุกศาสนาต้องมีอาคารหรือพื้นที่ที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา สำหรับศาสนาพุทธสังคัมไทยเชื่อว่าพระภิกษุเป็นผู้มีความรู้ เป็นผู้ทรงศีล เป็นครูบาอาจารย์ วัดและชุมชน มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของทุกคน วัดเป็นสถานที่ประกอบกิจการงานบุญต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติธรรมสมาธิ

Instructions for Preparing Manuscripts
Worakan Kamdee 1 and Yanin Rugwongwan 2

เป็นสถานที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน งานเทศกาล ของชุมชน (ธรรมรัตน์ แววศรี, 2555) ส่วนที่ใช้งานมากที่สุดของคนในชุมชน คือส่วนของ ศาลาการเปรียญ ใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งคนอีสานเหนือเรียกศาลาการเปรียญว่า "หอแจก" เป็นอาคารที่มีส่วนประธานหรือก่อสร้างที่สำคัญของวัด หรืออาฆาม ซึ่งคำว่า "หอแจก" เป็นคำโบราณของคนอีสาน แต่ปัจจุบันเรียก "ศาลาการเปรียญ" ซึ่งเป็นภาษาทางการ (วิชิต เปสตันยี, ม.ป.ป.)

รูปแบบของหอแจกจะเชื่อมโยงกับวิถีสังคมดั้งเดิมของชนเผ่าที่เคารพบูชาผี เช่น กรณี "หลักฆ่าควาย" มีศาลากลางเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เรียกว่า "หอผี" "หอแก้ว" หรือ "หอเกร็ง" ของชนเผ่าลาวเทิงที่มีวิวัฒนาการมอญ เขมรชวา หรือกลุ่มวัฒนธรรมไท-ลาว โดยเฉพาะไทดำ ซึ่งมีหลักบ้านเป็นศูนย์กลางชุมชน บริเวณของวัดในภาคอีสาน และ สปป. ลาว บางส่วน "หอแจก" จะอยู่ในส่วนสำคัญของวัด อยู่ในส่วนประธาน อยู่ในเขต พุทธาวาส ลิมหรือโบสถ์ จะอยู่บริเวณคลอง บึงหรือการสร้างมีขนาดเล็กๆ เพียงพอสำหรับการประกอบศาสนกิจเฉพาะของพระสงฆ์ ที่เรียกว่า "ลิมหน้า" หรืออาจไปใช้ร่วมกับวัดอื่นข้างเคียง จะไม่พบสิ่งก่อสร้างอื่นที่มีความสำคัญไปกว่าหอแจก (ติก แสนบุญ, 2552)

ในด้านการใช้ประโยชน์ของหอแจกนั้น เป็นอาคารสาธารณะภายในวัด เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงชาวบ้านและพระสงฆ์เข้าด้วยกัน ในช่วงเทศกาลงานบุญ วันพระ ทั้งเทศน์และกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาและของชาวบ้านตลอดทั้งปี หอแจก จะมีหอธรรมมาสน์ ตั้งเป็นศูนย์กลางซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของปราสาทที่ประทับของพระพุทธองค์ ซากไม้ได้คือ องค์ประธาน ถือเป็นศูนย์กลางของหอแจกที่ทำให้ครบไตรลักษณ์ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยส่วนประทับของพระพุทธรูปจะมีผนังปิดล้อม แต่ส่วนอื่นๆ จะเปิดโล่ง พระประธานที่อยู่ในหอแจกจะเป็นพระพุทธรูปสำคัญที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งรูปแบบของหอแจกของภาคอีสานในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากหอแจกในอดีตค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าควรรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไว้ (ติก แสนบุญ, 2552)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ภายในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีการเปลี่ยนแปลง ให้ความเหมาะสมกับวิถีชีวิตและกิจกรรมทางประเพณีของคนอีสานในปัจจุบัน

จากที่มาของวัตถุประสงค์การวิจัย นำไปสู่การกำหนดกรอบการวิจัย ที่แสดงการเชื่อมโยงด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือในอดีต กับกิจกรรมการใช้งานของหอแจกที่เป็นรูปแบบประเพณีที่มีการปรับการใช้สอยให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน

รูปที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีการวิจัยและเครื่องมือวิจัย

2.1 วิธีการวิจัย

ทำการศึกษาและสำรวจหอแจกในจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอกุฉินารายณ์ และ อำเภอเขาวง จำนวน 3 วัด คือ วัดหอไตรเหล่าใหญ่ บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์, วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ บ้านกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิม อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์, วัดโพนนาดี บ้านโพนนาดี ตำบล อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นวัดที่ยังมีหอแจกแบบดั้งเดิมและยังใช้งานอยู่ ซึ่งรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบดั้งเดิมเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง มีขนาดตั้งแต่ 5 ช่วงเสาขึ้นไป หลังคาเป็นปีกนกคลุมรอบด้าน มีผนังเฉพาะด้านหลังพระประธาน (สมคิด จิระทัศน์กุล, 2544)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ ซึ่งได้จากการสำรวจหอแจก ทั้ง 3 หอแจก ทำการรวบรวมภาพของหอแจกทั้งผังพื้นและภาพด้านของหอแจก เพื่อให้เห็นผังพื้นและพื้นที่ที่ใช้งานของหอแจกเก่าและส่วนที่ปรับปรุงใหม่ ทั้ง 3 หอแจก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสำรวจข้อมูลต่อไป การสังเกตการณ์ ได้จากการถ่ายภาพการใช้พื้นที่ของคนในชุมชนขณะที่ทำกิจกรรมประจำวัน และวันสำคัญทางศาสนา และแบบสัมภาษณ์ ทำการพูดคุยสนทนากับผู้ให้ข้อมูล โดยมีประเด็นของการปรับปรุงหอแจกที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถยอมรับในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหอแจกแบบเดิมและรูปแบบหอแจกที่มีการปรับปรุง ที่สามารถปรับปรุงโครงสร้างโดยใช้วัสดุใหม่เข้ามาทดแทนแต่คงรูปแบบของหอแจกแบบเดิม

3. ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของ หอแจกอีสานเหนือที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมการใช้งานในสภาพปัจจุบัน พบว่าปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก ตามการใช้งานเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1 เกิดจากชุมชนมีจำนวนประชากรมากขึ้น มีผู้คนมาใช้งานภายในหอแจกมากขึ้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของหอแจก โดยการเสริมความแข็งแรงของฐานรากเดิมที่มีเสาเป็นไม้ที่เกิดความผุพังตามอายุการใช้งานได้เปลี่ยนมาเป็นเสาคอนกรีตเพื่อให้สามารถรับน้ำหนักจำนวนมากขึ้นได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ มีวัดห่อไตรเหล้าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูดินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ตารางที่ 1) ในส่วนของพื้นที่การใช้งานภายในหอแจก ได้มีการกันขอบเขตเพื่อความปลอดภัย ความเป็นสัดส่วน และสุขอนามัยที่ดี โดยการกันเป็นห้องและมีประตูปิดเปิดในพื้นที่ที่เก็บสิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในกิจวัตรประจำวัน เช่น พื้นที่เก็บภาค ถ้วย จาน ชาม สำหรับใส่สำหรับอาหารของพระภิกษุและของประชาชนที่ได้นำอาหารมาถวายพระภิกษุ มีรั้วกันตรงบันได ขึ้นลงหอแจก บ้องกันสัตว์ต่าง ๆ ขึ้นมาในหอแจกได้สะดวก วัดที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในของหอแจกในลักษณะนี้ มี 2 วัด คือวัดห่อไตรเหล้าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูดินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และวัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ตารางที่ 1)

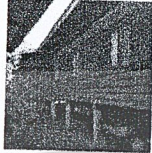
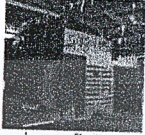
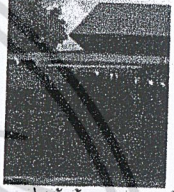
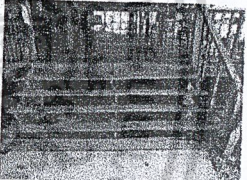
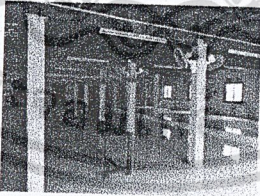
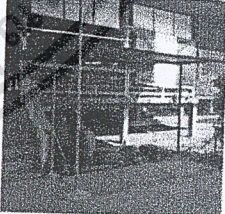
3.2 การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 2 เกิดจากจำนวนประชากรมากขึ้น เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ 1 ทำให้พื้นที่ใช้งานไม่เพียงพอ มีการเปลี่ยนแปลงโดยการยกใต้ถุนสูงขึ้นให้สามารถใช้งานใต้ถุนของหอแจกได้ มีพื้นที่โล่งสามารถทำกิจกรรมต่างๆ มีการแบ่งสัดส่วนและกันพื้นที่ส่วนต่างๆ คล้ายชั้นบันได ค้อมมีที่สำหรับพระภิกษุสงฆ์สวดมนต์ มีพระพุทธรูปประดิษฐาน และมีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้มี 1 วัด คือ วัดโพชนาคี ตำบลโพชนาคี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ตารางที่ 1) มีการขยายพื้นที่ใช้สอยต่อจากหอแจกเดิม เพื่อให้มีพื้นที่ใช้งานที่สามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ เช่น ขยายส่วนทำอาหารและส่วนล้างถ้วยชาม ในช่วงมีงานเทศกาล งานบุญต่างๆ วัดที่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้มี 2 วัด คือ วัดห่อไตรเหล้าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูดินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ วัดโพชนาคี ตำบลโพชนาคี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือที่เกิดจากการใช้งานในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมของหอแจก	ลักษณะการเปลี่ยนแปลง	
การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1	<p>เสริมความแข็งแรงของฐาน</p> <p>รูปที่ 2 หอแจกที่มีการเปลี่ยนเสาเป็นเสาคอนกรีต วัดห่อไตรเหล้าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูดินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์</p>	<p>กันพื้นที่เป็นสัดส่วน</p> <p>รูปที่ 4 หอแจกที่มีการกันเป็นห้องเพื่อเก็บสิ่งของ วัดห่อไตรเหล้าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภูดินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์</p>

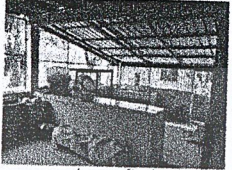
Instructions for Preparing Manuscripts
Worakan Kamdee 1 and Yanin Rugwongwan 2

ตารางที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ที่เกิดจากการใช้งานในชุมชน (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลง สถาปัตยกรรมของหอแจก	ลักษณะการเปลี่ยนแปลง	
	 <p>รูปที่ 3 หอแจกที่มีกรงเปลี่ยนเสาเป็นเสาคอนกรีต วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์</p>	 <p>รูปที่ 5 หอแจกที่มีกรงกันเป็นห้องเพื่อเก็บสิ่งของ วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์</p> <p>รูปที่ 6 หอแจกที่มีรั้วกันตรงบันได ขึ้นลง วัดหอไตรเหล่าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์</p> <p>รูปที่ 7 หอแจกที่มีรั้วกันตรงบันได ขึ้นลง วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์</p>
การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 2	<p>ยกใต้ถุนสูง</p> <p>รูปที่ 8 หอแจกที่ยกใต้ถุนสูง และกันพื้นที่ใช้งานคล้ายชั้นบน วัดโพนาดี ตำบลโพนาดี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์</p>	<p>ขยายพื้นที่ใช้สอย</p> <p>รูปที่ 9 หอแจกที่ขยายพื้นที่ใช้สอยภายนอกหอแจก วัดหอไตรเหล่าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์</p>

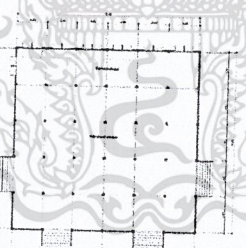
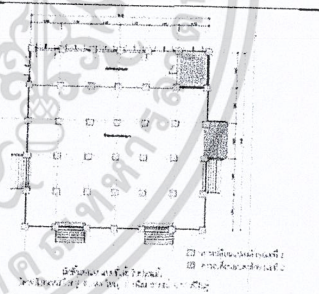
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมของหอแจกอีสานเหนือ ที่เกิดจากการใช้งานในชุมชน (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมของหอแจก	ลักษณะการเปลี่ยนแปลง
	 <p>รูปที่ 10 หอแจกที่ขยายพื้นที่ใช้สอยภายนอกหอแจก วัดโพชนาดี ตำบลโพชนาดี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์</p>

หากเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในของหอแจกในแต่ละวัด จะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากความต้องการใช้พื้นที่ภายในหอแจกมากขึ้น เนื่องจากจำนวนผู้ใช้งานมากขึ้น ทำให้พื้นที่ไม่เหมาะสมกับกิจกรรมและพฤติกรรมการใช้งานภายในหอแจก วัดหอไตรเหล่าใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะที่ 1 และลักษณะที่ 2 คือ มีการเสริมโครงสร้างและขยายพื้นที่การใช้งาน วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกในลักษณะที่ 1 คือ มีการเสริมโครงสร้างและกั้นพื้นที่เก็บของ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไม่มากนัก เนื่องจากทางเจ้าอาวาสและประชาชนในชุมชนเห็นความเห็นชอบพร้อมกันว่า ควรเก็บรักษารูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกไว้ให้คงอยู่ได้มากที่สุด วัดโพชนาดี มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมในลักษณะที่ 2 คือ ยกพื้นสูงและขยายพื้นที่การใช้งาน เช่น ขยายส่วนทำอาหารและส่วนล้างถ้วยชาม ในช่วงมีงานเทศกาล งานบุญต่าง ๆ ดังแสดงในตารางที่ 2

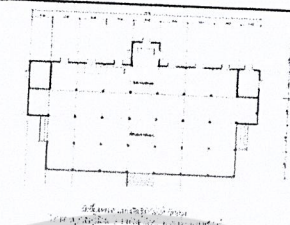
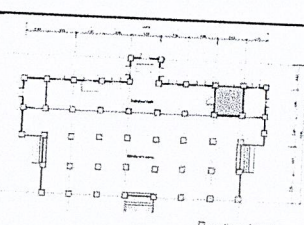
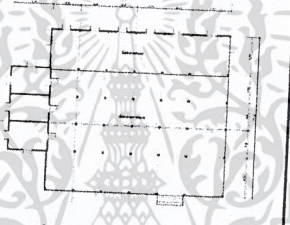
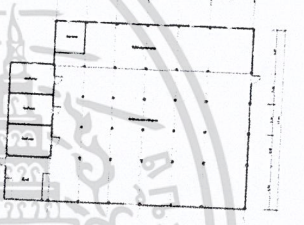
ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในของหอแจกในแต่ละวัด

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแต่ละวัด	รูปแบบผังพื้นเดิมของหอแจก	รูปแบบผังพื้นของหอแจกที่มีการปรับปรุง
<p>1. วัดหอไตรเหล่าใหญ่ ต.เหล่าใหญ่ อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1 และลักษณะที่ 2</p>	 <p>รูปที่ 11 ผังพื้นหอแบบเดิมที่ยังไม่ได้ปรับปรุง วัดหอไตรเหล่าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์</p>	 <p>รูปที่ 12 ผังพื้นหอแบบที่ได้ปรับปรุงแล้ว วัดหอไตรเหล่าใหญ่ ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Instructions for Preparing Manuscripts
Worakan Kamdee 1 and Yanin Rugwongwan 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในของหอแจกในแต่ละวัด (ต่อ)

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแต่ละวัด	รูปแบบผังพื้นเดิมของหอแจก	รูปแบบผังพื้นของหอแจกที่มีการปรับปรุง
2.วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1	 รูปที่ 13 ผังพื้น หอแบบเดิมที่ยังไม่ได้ปรับปรุง วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์	 รูปที่ 14 ผังพื้นหอแบบเดิมที่ได้ปรับปรุง วัดกลางกุดสิมคุ่มใหม่ ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
3.วัดโพหนาดี ต.โพหนาดี อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ 2	 รูปที่ 15 ผังพื้น หอแบบเดิมที่ยังไม่ได้ปรับปรุงเป็นอาคาร 2 ชั้น (ชั้น 2) วัดโพหนาดี ตำบลโพหนาดี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์	 รูปที่ 16 ผังพื้นหอแบบที่ได้ปรับปรุงเป็นอาคาร 2 ชั้น (ชั้น 1) วัดโพหนาดี ตำบลโพหนาดี อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

4. สรุปและอภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจก เกิดจากอำนาจ ประชากร ในชุมชนมากขึ้น มีกิจกรรมมากขึ้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพของชาวอีสาน (อาณัติกร หลีกชัย และ วีระ อินทร์ทั้ง, 2560) ทำให้หอแจกแบบเดิมไม่สามารถรองรับกิจกรรมต่างๆ มีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรมซึ่งมีขนาดใหญ่ขึ้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของหอแจกเกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือ

1.การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 1 เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างช่วงฐานราก จากเสาไม้เป็นเสาคอนกรีต เพื่อให้สามารถรับน้ำหนักได้มากขึ้น มีการกันส่วนต่างๆ เพื่อใช้ในการเก็บสิ่งของที่ไว้สำหรับกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงมีรั้วกันตรงบันไดชั้นล่าง เพื่อความปลอดภัย เป็นสัดส่วนและป้องกันสัตว์รบกวนหอแจกได้สะดวก

2.การเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ 2 เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องพื้นที่ใช้งาน โดยการยกได้สูงเป็นอาคาร 2 ชั้น โดยที่ชั้นบนยังคงเป็นโครงสร้างไม้แบบเดิม แต่ชั้นล่างเป็นโครงสร้างคอนกรีต มีการกันพื้นที่ต่างๆ ในลักษณะการใช้สอยคล้ายชั้นบน และการขยายต่อเติมพื้นที่การใช้งานภายนอกหอแจกเพิ่มขึ้น เพื่อให้รองรับจำนวนคนมากขึ้น

โดยการเปลี่ยนแปลงทั้ง 2 ลักษณะนี้ ยังคงรูปแบบสถาปัตยกรรมของหอแจกแบบเดิมไว้ เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของพื้นที่ใช้สอย เพื่อให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยกิจกรรมเหล่านั้น ได้แก่ เทศกาล และงานบุญต่าง เช่น เทศกาลขึ้นปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ซึ่งคนในชุมชนมีการเดินทางกลับมายังเยี่ยมญาติในช่วงเทศกาลทำให้มีจำนวนคนมาใช้งานหรือแจกใบปลิวมากขึ้น และงานบุญกฐิน งานทอดผ้าป่าในปัจจุบันมีการจัดขึ้นทุกปี ทำให้หอแจกต้องมีการปรับปรุงและขยายพื้นที่ให้สอยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจยิ่งขึ้น

5. เอกสารอ้างอิง

- ชีวิน เปสตันยี. (มปป.). การปรับเปลี่ยนหอแจกเพื่อการใช้งานของชุมชนอีสาน. สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2562, จาก https://homepoom2017.files.wordpress.com/2016/09/22_e0b88ae0b8b5e0b8a7e0b8b4e0b899-e0b980e0b89be0b8aae0b895e0b8b1e0b899e0b8a2e0b8b5.pdf
- ติก แสนบุญ. (2552). หอนกขีสาน คือ วิหาร ในกระแสดนธรรมหลวง. สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2562, จาก <http://digi.library.tu.ac.th/index/0098/30-6-Apr-2552/19PAGE64-PAGE65.pdf>.
- ธรรมรัตน์ แววศรี. (2555). ความสำคัญของวัดที่มีต่อวิถีชีวิตคนไทย. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2562, จาก <http://hammarat5263.blogspot.com/2012/12/1.html>.
- สมจิต จิระทัศน์กุล. (2544). วัด : พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาณาจักร หลีกชัย, วีระ อินทร์. (2560). การเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมเรือนอยู่อาศัยที่สัมพันธ์กับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาบ้านปลาข้าว ตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. *ดำรงวิชาการ*, 85-114.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นายวรภณ คำดี
เบอร์โทรศัพท์ 0815451524
E-mail kamdee_wo@hotmail.com
วัน เดือน ปีเกิด 06 ตุลาคม พ.ศ. 2523

ประวัติการศึกษา

2548 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการจัดการ
อุตสาหกรรม สถาบันราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประสบการณ์การทำงาน

2547 – 2550 เข้าทำงานในตำแหน่งอินทรีเรียตี้ไซน์เนอร์ บริษัทอินเด็กลิฟวิ่งมอล
2551 – 2552 เข้าทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วางแผนและควบคุมการผลิต บริษัทยู่อูย
อินทรีเรีย
2553 – 2554 เข้าทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วางแผนและควบคุมการผลิต ห้างหุ้นส่วน
จำกัดซีดี เดคคโลเรท
2555 – 2556 เข้าทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วางแผนและควบคุมการผลิต บริษัทสโตน
แอนด์โรส
2557 – ถึงปัจจุบัน ทำธุรกิจส่วนตัว

ผลงาน

2563 นำเสนอผลงานวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมภายในของหอแจกอีสานเหนือที่ตอบสนองการใช้งานในปัจจุบัน The Interior spatial and architectural changes of The North-Eastern Temple's Multipurpose Hall (Ho Chaek) responding to changing user behavior.” 11th Built Environment Research Associates Conference, BERAC2020 Bangkok, Thailand, June 25th, 2020